

ראיון ראשון עם שלמה אראל
13 ביוני 1994
פרויקט תיעוד תולדות חיל-הים
מראיינת : דניאלה רן
קלטת 1 צד' א

פעולות ההצלה באיים היוניים, אוגוסט 1953.

ש. אני הייתי רוצה מאוד לשמוע על הפרשה בקפלוניה.
 ת. טוב, אתן לך רקע, זה היה ב-1953, זו היתה השנה הראשונה שהתחילו בצה"ל קצת לעשות תקציבים, קצת לעשות סדר, ובכלל היו קיצוצי תקציב גדולים. שנה לפני כן אנחנו הסתובבנו בים-התיכון, כשהייתי מפקד שייטת 1, השייטת הגדולה של חיל-הים; שלש פריגטות ושתי קורבטות.
 שנה קודם לכן, אנחנו נסענו, בכל רחבי הים-התיכון, ללא הגבלה, ודעתי היתה, שאנחנו חייבים להפליג הרבה מאד, לא רק בשביל לבקר, גם לבקר בחו"ל, כי זה בסך הכל מגבש את הצוותים. זה מחייב את הצוותים להופעה נאותה, להחזקה נאותה של האוניה. צריך לזכור, שהצוותים היו מאד מאד חובבנים, גם בצד של ספנות בכלל ותחזוקה נאותה, וודאי שבצד הצבאי. אנחנו ייחסנו חשיבות רבה להפלגות כאלה.
 אז בתוכנית העבודה של שנת 1953, ערכו קיצוץ גדול בתקציבי צה"ל ובכל התקציבים למעשה, ואני התעקשתי וביקשתי סכום כסף פעוט, היום זה מצחיק לשמוע אותו, 1,500 דולר לדמי כיס, כדי לקנות אספקה טריה לפחות במקומות שנבקר בהם. פשוט תכננתי את תוכנית העבודה של השייטת, שתכלול הפלגה רצופה למספר שבועות, יותר מחודש, עם ביקורים פה ושם באיים היוונים, בלתי-פורמליים לחלוטין, באיים מרוחקים, קטנים כמו לרוס וסמוס ומקומות כאלה. ביקור של יום. במקום אחד לקחנו אוטובוס ונסענו עם החבר'ה לטייל באי ללא דמי-כיס לאנשים, וללא תקציב מיוחד. הדלק - מתוך תקציב הדלק השנתי של השייטת.
 בשייטת 1 בזמן ההפלגה היו שלש פריגטות וקורבטה אחת - "הווג'ווד" - ה ק-18, עליה היה צוות מצומצם, והיא היתה אמורה להצטרף אלינו כעבור שלושה שבועות, משהו כזה, עם אספקה מהארץ, כדי שלא נצטרך להוציא כסף בחו"ל, וככה אנחנו ביקרנו בכמה איים.
 באחד הימים, באוגוסט, יום לפני הביקור, נידמה לי ביקור אחרון באנדרוס, עד כמה שאני זוכר, אחד האיים, אנחנו עגנו על יד מליאה, זה בקצה הדרומי של הפלופנוס. יש לו כמה אצבעות, ובקצה הדרומי-מזרחי יש מפרץ כזה. עגנו שם קצת לנוח ולשפר את ההופעה של האוניות, החבר'ה קראו לזה מפרץ "הצביעה".
 בשמונה בערב, האלחוטאי שלנו קלט קריאות לעזרה מרדיו אתונה. קריאות מאד-מאד- בפאניקה גדולה מאד, אני עצמי נכנסתי לחדר האלחוט לשמוע, וזה היה ביוונית, ובאנגלית נלעגת, קשה היה לקלוט בכלל מה שהם מדברים. רק שמענו "קטסטרופה, קטסטרופה, קפלוניה", ו"אבקואציה", ודברים כאלה.
 לאט-לאט, במשך שעותיים שלוש, נקלטה תמונה שיש רעידת אדמה קשה באיים היוונים, כשקפלוניה הוא הראשי הראשי שלהם.

דרך האלחוט קיבלנו תמונה כללית, תמונת זוועה, ובעיקר יותר ויותר את המילים "אבקואציה".
 פיננו. החלטתי לצאת לשם. ניסיתי במשך כל הלילה לשלוח מברק לרדיו אתונה, להתקשר עם רדיו אתונה, להודיע כי 3 אוניות ... של חיל-הים, "הווג'ווד" כבר התקרבה.

בהפלגה הזאת היא היתה הרביעית, היו רק ארבע אוניות בהפלגה הזאת. הקורבטות, שתי הקורבטות - "הווגווד" וה"הגנה", למעשה היו כבר היו במילואים. זאת אומרת, לא פעילות, ואני אירגנתי להן צוות חלקי מתוך הפריגטות, וכל אחת מהן שרתה חצי שנה או כמה חודשים, כדי למנוע התנוונות, אבל מבחינת תקנים, כבר לא היו מספיק אנשים, היו מאה ועשרים איש בפריגטה, והוצאתי מהן כ- 70 איש לווגווד כדי שתפליג. טוב, ירדנו, אי-אפשר היה להשיג קשר לחלוטין, שלחנו מברק הביתה, למפקדת חיל-הים.

ש. מי היה אז המפקד?

ת. סליחה? מוקה, מוקה.

הודעתי שנודע לנו על רעידות אדמה באיים היוונים, אני מתכוון לצאת לשם.

לא קיבלתי תשובה במשך כל הלילה, כינסתי לקבוצת פקודות את המפקדים ואת הרופאים, היו שני רופאים בשלושת הפריגטות.

ש. אתה זוכר את השמות?

ת. הרופא הראשי, הרופא הראשי של חיל-הים, אז הוא נקרא ד"ר אשכנזי, אני אומר אשכנזי. הוא קורא לעצמו היום בן-אריה. הוא מאד מבוגר, מאד, אני יודע שמצבו לא לגמרי, לא לגמרי צלול.

ש. אני שמעתי את השם בן-אריה, לא מצאתי, והשני?

ת. והשני? כשאני אזכר, אגיד לך, רופא צעיר, החבר'ה קראו לו ד"ר גרון. אבל אני אזכר, זלינפרוינד. אני מקווה שזה האיש הנכון, זאת אומרת, שהיה לנו רופא בשם זה, אין לי שום ספק, ואני מקווה שאני לא טועה, שזה האיש הנכון.

הוצאתי שלוש פקודות להכין סירות הצלה, להכין אלונקות, להכין ציוד עזרה ראשונה, להכין אספקה, להכין "LANDING PARTIES" כפי שזה נקרא, ולהכין יחידות נוחות לסיוע, קיווייתי כל הזמן, שבמשך הלילה נקבל איזה שהיא אינפורמציה, אבל שום דבר.

אני קצת "קופץ", ורוצה לומר, שלמחרת היום, נדהמתי מהיזומה והאילתור של המפקדים והרופאים.

ש. למה?

ת. אני נדהמתי למראה עיני: אנחנו לא היינו מצויידיים, גם לא למה שצריך ביים, לא היינו מצויידיים, חיל-הים היה עני מאד, לא צריך להגיד פרימיטיבי, אבל לא היינו מצויידיים כהלכה, בוודאי שלא היינו מצויידיים להוריד קבוצות לחוף לסייע בסיוע רפואי או בפינוי הריסות או דברים כאלה.

לא היו מימייות, הבחורים ירדו לחוף כשהם מחזיקים בקבוקי מים בידיים. ומה שהאנשים אילתרו במשך הלילה והיתה להם יוזמה. בבוקר כבר היו מסודרות קבוצות בכל אוניה, קבוצות עם אלונקות ועם חובש ועם שקי חפצים וחומרי רפואה, וג'ריקנים וכל מיני דברים שרק יכלו לחשוב עליהם ככלי עבודה.

אחר-כך, אני "קופץ" ככה כדי להסביר מה הספיקו להכין, במשך כל הלילה, במשך התנועה לשם, לגמרי ביוזמה של המפקדים, של הרופא, ודאי של כל הדרגות. לדוגמא, כל פצוע שהאנשים טיפלו בו, היה עליו פתק של מגן-דוד-אדום, ISRAEL NAVY, אבחנה, תאריך. מאות כאלה בבתי-חולים ביוון, אז זו מן דוגמא של יוזמה של הכנות שהאנשים עשו.

בבוקר... עברנו על יד זנטה, האי היותר דרומי, ועלה עשן מעל זנטה, ונכנסנו לצד דרום, על יד גמביה, טורק-בה, סירת בריטית, שנקראה גמביה, והיא הטילה עוגן, ממש קרוב התקרבתנו והיא הטילה עוגן מול העיר, ואפשר היה להבחין בהריסות, אבל לא הרס גדול כל-כך, קצת עשן, קצת אבק.

הקמנו קשר עם הגמביה, באיתות מורס, הכל היה באיתות מורס, והוא אמר לנו, עלינו בקשר, תמשיכו לקפלוניה, כי...

ש. מישהו מהאי?

ת. לא, לא, מ"גמביה", מהפיקוד של ה"גמביה" מפקד הסיירת הבריטית, היא באה ממאלטה.

אני רוצה להזכיר, שב-1953 ה-MEDITERANEAN FLEET-היה דומיננטי, היה עדיין גדול, עם הבסיס במאלטה, ונוסף לזה היה SIX TH FLEET האמריקאי, הצי השישי, כבר היה, כשהבסיס העיקרי שלו היה בנאפולי, הבסיס העיקרי של הצי הבריטי היה במאלטה, במרחק דומה לקפלוניה מהמרחק שלנו, והוא אמר לי, אני מציע, שאתם תמשיכו לקפלוניה, שם האי גדול יותר, ושמה עיר הבירה, ארוגוסטילי, והוא כבר כאן בזאנטה. ש. כמה נפח בערך דבר כזה?

ת. זה ששת אלפים, שבעת אלפים טון. אנחנו המשכנו, בינתיים לא קיבלתי כלום מהבית, ואז שלחתי מברק נוסף ישירות למפקד החיל, ש[אני]נמצא באיזור האסון, מתכוון להכנס לפעולה בקפלוניה, מה חושב. תוך דקות קיבלתי אישור.

אחר כך התברר, שהמברק ששלחתי בערב, כרגיל הועבר למטכ"ל והמטכ"ל העביר את זה למשרד החוץ, ומשרד החוץ ניסה להתקשר עם הנציגים שלנו באתונה, להגיד להם, שסיוור רגיל נמצא באזור הרעש.

אחרי שיותר מיממה במקום [בקפלוניה], קיבלתי מברק שאומר, שאם היו רעידות- אדמה באי שאתה צריך להתכוון לבקר, לפי התוכנית, אז תציע עזרה. [צוחק]

אבל מוקה, אישר ברגע שהודעתי מה שאני עושה.

זה אגב, שונה מכל הקונספציה שלי על כיצד מפקד צריך לנהוג בים. לדעתי הוא צריך לעשות את השיקול שלו, לתת אינפורמציה למיפקדה, הוא צריך לפעול לפי הפקודות שיש לו, לפי המדיניות או ה"תורה", הדוקטוריינה המקובלת, להודיע מה הוא עושה. אם הוא עושה, משהו שלא היה הכרחי. להודיע שהוא עושה, וכמובן שזה נותן את האפשרות לממונים עליו, להגיד, אל תעשה.

זה ברור, לי גם היה ברור, שאני לא יודע הרבה מה המצב, והם יודעים עוד פחות, בחיפה יודעים עוד פחות, ובתל-אביב עוד פחות, והיה ברור לי, שכשאני מודיע למוקה, כשאני נמצא במקום ונכנס לפעולה, אז מוקה מיד אישר, בלי לשאול אף אחד.

עכשיו, הגענו מול קפלוניה, אני מתאר את זה מילולית, אפשר להראות את זה על המפה.

עיר הבירה של קפלוניה, עיירה ראשית ארוגוסטולי, בערך כעשרת אלפים תושבים, כל האי בסך הכל שבעים אלף תושבים, והעיירה הזאת נמצאת בתוך פיורד. יש פיורד, שנכנס מדרום לתוך האי ממש, מפרץ עמוק מאוד, שנכנס עד לב האי, וגם יש שלוחה שפונה מזרחה ועל השלוחה הזאת נמצאת ארוגוסטולי, לפני הכניסה לפיורד, הפלגנו לאורך החוף הדורמי.

הפלגנו לאורך החוף הדרומי. לאורך כל הדרך, לאורך של כעשרים- עשרים ושניים מייל בערך, לאורך החוף הדרומי של האי, ראינו מלא נצנוצים במראות. האי גבוה מאוד, יש הרים של אלף שש מאות מטר. ניצנוצים במראות, S.O.S רעידות האדמה נמשכו.

ש. אתם הרגשתם משהו?

ת. אנחנו שמענו, וראינו, גם על הסיפון, אבל מי שהיה בתוך האניה, בפנים, זה נכנס כמו פצצות עומק, כמו התפוצצויות במעמקים, הים היה שקט. אנחנו ראינו הרים גולשים לים. יש שמה כמה מקומות, אני הייתי שמה בשנה שעברה.

ש. נסעת לבקר?

ת. לבקר, אחרי ארבעים שנה. עכשיו שיקמו אותה, עיר מלאה בתי-מלון, מקום מקסים. שנה שעברה, נסעתי, חגגו ארבעים שנה. היתה לי נוסטלגיה לבקר, ממש תרצי להפליג, אבל אני גם ראיתי את המקומות האלה, שהתחילו לצמוח עליהם, אבל זה ניראה כמו מחצבה, פתאום נפתח איזה שהוא פצע בצלע ההר. מולנו, מול פתח המפרץ, מולנו הופיעה הסיירת "סאלם" סיירת כבדה, אונית הדגל של הצי השישי. יש עיר סאלם, עיר המורמונים, זאת היתה אונית הדגל של הצי השישי. היא הופיעה מ"סודה-ביי", מכרתה. התחלנו להפליג, קודם כל, היה מאוד אדיב, והודיע לי שהוא לא מתנגד שאני אכנס קודם. האמת היא, שלא היה לי מושג מה קרה לקרקעית הים, אבל ההנחה היתה, בכל זאת, הים שקט, והפתח, המפרץ הזה היה מספיק רחב, כדי שאקח את הסיכון. הוא לא כל כך רצה לקחת את הסיכון. שאלתי אותו, האם הוא יודע, איזה סוג עזרה צריך להגיש, והתשובה היתה בעיקר סיוע רפואי, עזרה רפואית מזון, מים.

שאלתי אותו, האם ידוע לך, האם מגיעה עזרה כלשהי לתושבים? את זה שמעתי כל הלילה ברדיו אתונה, והתשובה היתה, זה היה הדבר הראשון שהדליק אצלי קצת את האנטנות, התשובה היתה:

"THE POLICY IS AGAINST EVACUATION".

IS THE BAY CLEAR ENOUGH ? "

או קי, ה-POLICY של האמריקאים. לנו כמובן אין שום מדיניות אבל לי היה ברור, שפה עלולים להיות אינטרסים שונים שאני צריך להיזהר.

ואני קצת "קופץ" גם כדי להסביר למה. היה ברור, ב-1953, עדיין היו לאמריקאים על הידיים באירופה הרבה-הרבה מחנות פליטים, באיזורים שצריכים לשקם, והם לא רצו שתיווצרנה, שיפנו את האי ליבשת. עוד שבעים אלף פליטים. יוון היתה אז די בחיתולים כמדינה חופשית, אחרי הכיבוש הגרמני ואחרי המלחמה.

ש. זה לא היה קשור למרד של חלק מהצבא היווני?

ת. לא. לא. לא. זה היה כבר אחרי. זה כבר היה אחרי שהמלוכה עלתה ביוון, אבל כמובן שהיתה תחת השפעה אמריקאית ואנגלית חזקה, כניראה שלהם היתה החלטה, מדיניות לא לפנות אלא לשקם במקום. לי כמובן לא היתה שום מדיניות, אני חשבתי לעצמי ניראה במקום מה נעשה.

ניכנסנו לתוך מפרץ ארוגוסטולי שם כבר עגנה משחתת בריטית, בשם "DARING" זו היתה משחתת גדולה, בת 4,500 טון. פגשתי את המפקד שלה, אחרי ארבעים שנה. הם הגיעו חצי שעה לפנינו לארוגוסטולי. פה יש משהו מעניין, היוונים כל הזמן טענו, שאנחנו היינו הראשונים. זה נכון, אבל לא בארוגוסטולי. אנחנו הגענו לקפלוניה לפניהם, מהכפרים ראו אותנו, ואין שום ספק, שהוא כבר היה שם כשאנחנו עגנו.

ש. ומהשייטת?

ת. הק-30, "משגב" היתה אנית הדגל ק-32, ק-28, וה"ווג'ווד" לא יכלה לנסוע באותה מהירות. נכנסנו, עגנו, כל הזמן, כל אותו היום נמשכו רעידות האדמה. התמונה היתה נוראית. לא היה בית אחד שלם. גם לא היו שום כלי שייט, ספינות-דיג, שום דבר, כל מה ששט, ברח. מי שיכול היה. היו שתיים-שלוש סירות משוטים קטנות, מלאות אנשים, שביקשו והתחננו שניקח אותם.

על החוף היתה רחבה כזאת, זה לא היה נמל, זה היה מזח אבנים קטן, הוא היה הרוס, לא לגמרי. חלקו הרוס, והיתה רחבה גדולה, בחזית של העיר, שדה וכל הקהל ישב שם. וכל פעם, שהיה "טרמור" ("TREMOR") הם היו בבהלה גדולה. זעקה, אלפי אנשים.

דיברתי עם מפקד ה "DARING" ואנחנו נפגשנו בחוף, על המזח. הוא ירד, עם קשר, קצין. עשינו הערכת מצב מהירה, הופיעו שמה כמה מכובדים יוונים, אחד הציג את עצמו כמושל, או משהו כזה. סה"כ מי זה שני המכובדים, אחד במדים עד עכשיו לא ברור לי, אולי איש צבא או איש משטרה, זה לא משנה. כאן התחילו לדבר על פינוי, אנחנו אמרנו להם, אל תתחילו לבלבל את המוח, אנחנו קודם כל צריכים לטפל בפצועים, ואנחנו חילקנו את העבודה בינינו. היה שיתוף פעולה יוצא מן הכלל בין האנגלים ובינינו.

אתחיל בהם :

לאבטחה, מחלקה של מלחים ממושנים, וערכו CORDON, וסגרו את המזח, כדי שלא-מפני שהקהל רצה להסתער על הסירות. הם התחילו לעשות מים, ב evaporator שלהם, הם יכלו ליצר, הם יצרו חמישה טון מים ליום באוניה. והעבירו צינור צף לחוף, ועשו נקודת מים, אנשים היו מעולפים, כל מערכת המים נהרסה, שום דבר לא עבד בעיר הזאת. לא צנרת, לא מים, שום דבר לא עבד. לא היה שום ... של שלטונות. שום דבר.

ש. ולכם היו מים באוניה?

ת. כן, אבל לא בכמות כזו וגם לא היה צורך. הם הקימו נקודת מים. הם שלחו חוליות ברגל עם מכשירי קשר לתוך ההרים, לברר ומיד לראות ולבדוק את הדרכים. מהר מאוד חזרו ואמרו, אין שום דרך, שום דרך שכלי רכב יכול לעבור. הכל נחסם. שם בכלל לא היה כביש באי. דרכי העפר, או דרכי הסלעים האלה, בכלל נחסמו, האנגלים גם הורידו מזון, ועזרו לנו. הם העמידו לרשותנו אנשים, את הרופא שלהם. היה ברור לגמרי, שכאן יש מצב, שבו אני ה"בעל- בית".

ש. בתחום הסיוע הרפואי?

ת. כן. אבל גם הפינוי הרפואי.

ש. ומה הם עשו?

ת. בתוך פחות מחצי שעה, החוליות שלנו ירדו והתפשטו בתוך העיר, והתחילו לחפור ולהביא ציוד. תחנת עזרה ראשונה ליד המזח, מיון ראשוני, טיפול ראשוני, פינוי למי שצריך לפנות אותו לבית-חולים.

ש. בתור רקע על כלי שייט של חיל-הים, יש אנשים שעברו קורס עזרה ראשונה?

ת. חובשים כן. כן.

ש. חובשים. חוץ מהרופאים היו חובשים?

ת. חוץ מהרופאים היו לנו שישה חובשים. זאת אומרת, כל חוליה, כל קבוצה היתה עם חובש, היה סמל, קצין, חובש, נושא אלונקות, נושאי מים וכלי- עבודה.

הם הסתערו על העיר הזאת, המזל היה, שהכל היה חד קומתי, כמעט שלא היו שם בתים דו-קומתיים, כך שזה לא היה קשה להוציא אנשים מתוך האיזור. כמובן שגם הרבה פצועים נפגעים לא היה צריך לחלץ, הם חילצו את עצמם. אבל היה צריך לסייע להם.

הקמנו את תחנת עזרה ראשונה, והתחלנו לפנות. עכשיו, אני, ברגע שהתקבלה התמונה הכללית, חילקתי את המשימות בצורה כזאת : כל שלושת האוניות [של חיל הים הישראלי] קודם כל הורידו חוליות לחוף, אנית הדגל, ק- 30 "משגב", הורידה כמעט את כל הצוות, רק מי שהיה צריך לאייש את האוניה, נשאר.

ק- 32 שלחתי חזרה החוצה, לעבור לאורך החוף, להוריד קבוצות במקומות שמאותתים לנו מההרים, ולנסות להגיע אל הכפרים.

ק- 18 ה"ווג'ווד", שהיתה בדרך הגיעה, הוריתי לה מיד להתחיל באותה משימה. בכלל, בלי לבוא אלינו. חילקתי להם גזרות, החלק המיושב של האי, שהיה בעיקר החוף הדרומי והמזרחי, ככה, חילקתי ביניהם גזרות והם התחילו לעבוד.

את ק - 28 הפכנו לאוניית בית-חולים לצורך פינוי ל patras, טפרס זה מרחק חמש שעות הפלגה.

ש. כצה פצועים יכולתם לקחת ?

ת. ק- 28 לקחה 120 איש.

ש. זאת אומרת, כאן בעשר שעות אפשר היה לפנות כמאה איש.

ת. כן, פינינו קרוב לחמש מאות איש. כל שלושת האוניות פינו בערך 1,200 - 1,400, יש לי גם דו"ח של הרופא. פונו ליבשת רק הפצועים קשה. היתר טופלו במקום. היתה אפילו לידה באוניה.

בסוף נוצר מצב מעניין ורגיש מבחינה פוליטית. האנגלים, שאני משבח אותם כל הזמן, והקפטן שלה והצוות באמת היו בסדר, הם גם היו מצויידיים, כן, הם אפו לחם באוניה בשביל התושבים, הם באמת עזרו. אבל הם דבר אחד לא יכלו לעשות : לא יכלו לזוז מהמקום. הם היו אחד ואני הייתי ארבעה.

ש. הם לא יכלו לזוז אתה מתכוון

ת. הם היו חייבים להיות במקום.

ש. האוניה?

ת. כן האוניה. בוודאי. כדי לבצע את המשימות שהם לקחו על עצמם הם היו צריכים את האוניה. ולי היו ארבע אוניות. פתאום, לישראל הקטנה הזאת יש פה ארבע אוניות, נכון שהן קטנות יותר, אבל ש. עם ניידות גבוהה.

ת. כן. ניידות. יש בסיס, עם מיפקדה, שתי אוניות עוברות לאורך החופים לחלץ פצועים ואניה אחת מעבירה פצועים קשה ליבשת.

היוונים הבינו, ראו מי פה בעל-הבית, והם הפעילו לחצים, לפנות את הזקנים, לפנות משפחות, סה"כ הפעילו לחץ כזה, כל הזמן, נמנעתי, ואמרת, כל זמן שיש פצועים, אנחנו נפנה פצועים, ואחר-כך נדבר. אין לי הוראות מהממשלה שלי לבצע אבקואציה או משהו כזה.

הק- 28, "מבטח", הגיעה לפטרס בלילה, תוך לילה. כל הנסיונות שלנו להודיע דרך רדיו אתונה או דרך אחרת ש"פריגטה ישראלית בדרך עם מאה ועשרים פצועים לפטרס, תכינו אמבולנסים, תכינו אספקה טריה, תכינו " - שום דבר לא נקלט ! שום דבר !

בומזי, ברוש, אריה ברוש, קראנו לו בומזי. הוא ישנו, את צריכה לראיין אותו, הוא היה מפקד האוניה. הוא היה נידמה לי שהוא היה אז בן עשרים ושמונה, אני לא פחות.

יתכן שאני חוזר על משהו, אבל זה יתברר.

הוא הגיע קרוב לחצות, הגיע בלילה לפטרס, אף אחד לא ידע, אף אחת מההודעות שלנו לא נקלטה, לא חיכו לו. לא היה שום דבר. הוא נכנס לבד לנמל, התחיל להוריד אלונקות, והוריד אנשים להקים את העיר. מצאו שוטרים,

והתחילו להפעיל ולגייס אמבולנסים ופתחו חנויות מכולת, חנויות ירקות, ואספו אספקה טריה. אני נתתי לו

הוראה, להיות שעה, ולא יותר, שעה בפטרס. להוריד פצועים, לקחת אספקה טריה ולחזור. כמובן שלא יכולנו

לשער, שאף אחד מן המברקים לא יקלטו. על כל פנים, תוך זמן קצר הוא הספיק להקים את כל העיר. הוריד את

הפצועים, אסף אספקה, וחזר עם כשישים או שבעים אנשים, שהתקבצו בפטרס - פטרס זה הנמל הקרוב ביותר ביבשת, לאיזור הרעש - התקבצו שמה עיתונאים, כתבים, צלמים, מכל הרשתות וגם נציגים דיפלומטים שונים, ביניהם מיופה הכח הבריטי מאתונה, הגיע והקונסול הבריטי מפטרס עצמה.

צריך לזכור שהבריטים ראו את עצמם אז, כפטרונים של יוון. היתה להם משלחת באתונה בכלל הם ראו את היס-התיכון, עדיין, כ"מארה נוסטרן", [הים שלנו] וכדאי לזכור עוד משהו, שהיתה להם זיקה מיוחדת לאיים היוניים, מפני שהם היו תחת שלטון בריטי במאה ה-19.

ככה שהתברר למעשה, שהקשר הראשון עם היבשת, עם העולם, היה באמצעות "אחי מבטח". אחר כך היו הרבה סיפורים פיקנטיים, כאשר באו אלי, וביקשו לשדר כתבות. אנחנו, לנו היו שניים או שלושה כתבים צבאיים, ישראלים ששידרו.

ש. מה הם עשו על האוניות?

ת. הם היו עושים סרטים, פשוט כתב צבאי שמלווה, לומד, בשביל לכתוב, למעשה כתב ב"מחנה".

ש. בלי שום קשר למעשה לרעידת האדמה?

ת. לא. לא. אחר-כך באתונה, הצטרף אלינו כתב זריז של "דבר", של "דבר השבוע", שהיה יותר זריז מכל

החבריה שהיו איתנו. לזה צריך להיות טיפוס מיוחד.

אנחנו שידרנו, שוב, כעבור יום, כבר ביקשו מהבית, לשדר בשפה גלוייה כתבות של הכתבים, וכל זמן שהערוצים

היו פתוחים שידרנו הביתה. יום אחד בא אלי כתב של "רויטרס", שהיה על האוניה האמריקאית, "USS

SALEM", וביקש לשדר כתבה דרך רדיו האלחוט שלנו. אמרתי לו, מה פתאום? אתה? אומר, כן, האמריקאים מצנזרים אותנו, מפני שהוא כתב שאת כל העבודה עושים הישראלים.

זו היתה סיטואציה של מחווה, שבה אנחנו היינו ביומיים הראשונים, קצת ביום השלישי, היינו באמת אלה, שעשו את העבודה העיקרית.

עכשיו, צריך להסביר את האמריקאים. אני לא חייב להסביר אותם, אבל כפי שהתרשמתי, כל הגישה שלהם היתה אחרת: הם מיד ניגשו לשיקום, ומה שהם עשו, הוא אמר, קפטן אליסון, הקפטן של ה"סיילס". הוא אמר,

אני נמצא פה, בשביל לאסוף ידיעות, בשביל לדווח לאדמירל קסידי שעוד יומיים-שלושה יגיע אליהם כל

ה"טריין". ה"טריין" זה שיירת האספקה של הצי השישי. עם כמה שלושה בטליונים של מארינס, של נחתים, עם אספקה, עם טרקטורים, עם הכל.

זו היתה הגישה שלהם. הם לא התעסקו בבעיה המיידית של הצלת נפשות או לתת מים לילדים. הם לא התעסקו בזה היה להם הליקופטר על הסיירת, ועם ההליקופטר הזה הם סיירו ולקחו צילומים מעל האי, מה שהתאפשר.

טוב, זה קורה, אבל זה גם מה שקרה. אחרי שלושה ימים, התחילו בשלוש נקודות, מסביב לאי, הופיעו נחתות,

נחתות גדולות, כל הציווד: על-ידי טרקטורים, התחילו לפנות דרכים. אבל אז גם לא היה מצב שצריך לעסוק

בהצלת נפשות. כך שהם חיכו, הם אמרו, אתם תתעסקו בעזרה הראשונה, אנחנו עוסקים בשלנו. אבל כמובן

שאי-אפשר היה שלא להרגיש את המתח הפוליטי, וכל הזמן היה לחץ יווני.

כן, אנחנו גם ידענו. בומזי הביא איתו, את שר הפנים היווני, גנרל יווני, כל מיני חבריה שחיכו בפטרס להזדמנות להגיע.

ש. אמרת, על הבעיות של הסיירות

ת. כן, אוקיי, אחת הבעיות הקשות היו הסיירות. היו לנו שתי סיירות מנוע. למעשה היו לנו שלוש, אבל אחת

נשארה על הק-32 כדי להוריד אל החוף. זאת אומרת, היו לנו שתי סיירות מנוע, כל אחת יכלה לקחת "נגלה"

אחת של שלש-ארבע אלונקות מקסימום, וגם כן בצורה די מסוכנת, נניח, יש לשים את האלונקות לרוחב הסיירה.

זו היתה אחת הבעיות, זה לקח שעות לקחת את המאה - מאה ועשרים איש מהחוף לאוניה, ובינתיים שכבו בשמש. כמובן עם האינפוזיות וכל מה שצריך. דרך אגב, הסתבר, שמבחינת ציוד רפואי, או תרופות, חומרי - רפואה, חומרי חבישה, מצבינו היה לא רע. רק כעבור יומיים, ביום השני ביקשנו מהאנגלים פלזמה. כמובן שקיבלנו. דוקא מבחינה זו, היה ויש דו"ח - רופא שאני אמציא לך, זה דו"ח רפואי מקצועי, עם כל הלקחים, מה חסר היום, הכל אמצעי חיטוי, כל הדברים האלה.

עכשיו, זה היה ה"CEISIS" של הפעילות, במשך יומיים וחצי, עד אשר למעשה נגמרו, לא היו יותר בעיות של פינוי נפגעים ליבשת, או פצועים שצריך לחלץ מאיזה שהוא מקום. עכשיו, במהלך היומיים האלה, היו כמה התרחשויות פיקנטיות שחשוב מאוד להזכיר אותן. איצ'ה דביר, סגן אלוף, מפקד ק-32 "מזנק" ראה ספינת משמר של הצי היווני, קטנה כמו ה"דבורים" שלנו, ספינת משמר של הצי היווני, נוסעת מצפון לדרום. שאל אותו, לאן הוא נוסע? הוא אמר, הוא נוסע מקורפו לפטרס. אמרתי, תביא אותו. הוא יכול היה לקחת חמש-עשרה אלונקות, הוא יכול היה עדיין לגשת אל המזח הזה. זו ספינה קטנה, אמרתי, צריך להביא אותו. איצ'ה אמר, שהוא מסרב, יש לו פקודות, הוא קצין של הצי היווני. אמרתי לו: תביא אותו. תביא אותו... אמר לו להיכנס. כעבור שעתיים ניכנסו. הוא בא, בחור צעיר, הוא ניגש עם הספינה למזח, אקספרטי, זה היה ברור, שהוא גם ימאי טוב והוא גם מכיר את המקום היטב. הוא ירד, לבוש, מצוחצח עם חרב, ממש ככה, הוא שם עליו את הכל וניגש אלי: "I PROTEST [מוחה], אני קצין של צי הוד מלכותו ההלני, יש לי את הפקודות שלי, ואני מוחה נגד זה".

אמרתי לו: אתה רואה את האלונקות האלה? קח אותן ותביא אותן לאוניה ההיא, שמה, מספר 28. I PROTEST. אמרתי לו, אם אתה לא עושה את זה, אני לוקח את הספינה שלך מחרים אותה, מוריד את האנשים שלך, שם את האלונקות על הספינה ולוקח אותה. האנגלי גייק עומד מהצד, ככה, לראות מה יקרה פה. מה שעזר לי, גם אני הייתי צעיר, בן שלושים ושלוש, גם כן, הדם קצת עלה לי לראש, מפני שזה היה מצב קשה, היה חם נורא. פצועים שוכבים, והבעיה הכי קשה היתה להוביל את הפצועים לאוניה. זה היה צוואר הבקבוק, ממש כך. מה שעזר לי זה, שכניראה שכמה מהיוונים, שעמדו ליד האלונקות הבינו מה שקורה ככאן, והתחילו כל מיני קולות. כל מיני מחאות כאלה. כניראה שהבחור תפס את המצב, עשה הערכת מצב מלאה, אמר אוקיי UNDER: PROTEST ולקח, שם חמש-עשרה, שתים-עשרה אלונקות, נסע, ניגש לק-28 הוריד את האלונקות והסתלק לים. חשבתי לעצמי, פעם אחת המזל שיחק לי יותר, לרדוף אחריו?, תותחים? גייק אמר לי, (זה לא חשוב כל כך להיסטוריה של חיל הים). הוא אמר לי: "I ADMORE YOUR NERVE BUT YOU CANT BEAT HOMS THE GREEK"

נחזור לפעולות ההצלה בהרים.

ק-32 הורידה חוליות בנקודות, לפי איתות מההרים, איתות במראות, כן? הורידה חוליות שחילצו פצועים, והורידו חומרי - רפואה ומים. ק-28 בכלל לא הגיעה לאסוף פצועים מארגוסטולי, ומיד קיבלה פקודה, להתחיל באותה פעילות לאורך החופים, חילקתי ביניהם את הגזרות, זאת הגיזרה היותר מזרחית, באופן טבעי, הם באו ממזרח. איזור שלא הזכרתי אותו, אני אזכיר אותו עוד פעם, סגן מפקד האוניה היה בוצר, הידוע בשם "ציטה". הוא פיקד על יחידה שירדה

לחוף, וחדרה לעומק של שמונים ק"מ, ממש למרומי ההרים, היתה שם קבוצה של כפרים, שממש אותנו לעזרה, והם פינו משמה פצועים, גייסו חמורים וגם הכינו את האוכלוסיה לטפל בעצמם. הם נשארו במקום, ממש, ונאספו על ידיק- 32 כעבור יממה.

ש. הכל ברגל כמובן

ת. כן. בוודאי.

ש. היה לך איתם קשר?

ת. כן, דרך האוניה שלהם. כן, בוודאי היו מכשירי קשר.

כן, אני חושב שבזה תיארתי את אופן הפעילות.

ק- 32 אספה את הפצועים שנאספו על ידי ק- 18, וגם היא נסעה לפטרס, עם שמונים עד מאה פצועים, שנאספו מההרים, שנאספו מהחוף. סה"כ ק- 28 אספה שתי "נגלות" וק- 32 שלש נגלות או ארבע אל החוף. בין ארבע מאות לחמש מאות איש פצועים לבתי-חולים פונו לפטרס.

משהו מאוד מאוד חשוב, מאוד מאוד פיקנטי, פיקנטי - פוליטית:

מיופה הכח הבריטי באתונה ניגש אלי. ה, CHARGE D'AFFAIRE - ממלא מקום השגריר, ניגש אלי ואמר לי, שיש לו באי, מאה וחמישים אזרחים בריטים, ומבקש שאני אפנה אותם, לא פצועים, בריאים, אבל הם... ככה אני הבנתי, הוא הציג את זה כאילו שהם לא מקומיים, וביקש שאני אפנה אותם. זה עורר אצלי חשד מסויים, אבל יחד עם זה, חשבתי לעצמי, זה יהיה מעניין מאוד, אם ב " TIME " - יהיה כתוב שה Israeli Navy -הלך והציל את הצי הבריטי "Royal Navy". שבכל העולם מגיש עזרה.

בכל מקרה, אמרתי לו, תראה, קודם כל, נגמור עם הפצועים. הוא אמר, בסדר, אבל אני בינתיים אני אאסוף אותם. באו אלי אחר-כך, ואמרו לי, אין פה בריטים ואין פה אנגלים, הם מקומיים, תושבי המקום מדורי דורות, הם במקור מלטיים, שבאו בגלל השלטון הבריטי, הם באו והתיישבו באי. אבל הם תושבי המקום. נכון, הם אזרחים בריטים, אבל הם תושבי המקום, וזאת תהיה הפליה ברורה. אני נתתי לשגריר הזה, שהיה גבוה כפליים ממני, צריך להבין A peace of my mind, בצורה באמת, טוב, יכולתי להרשות לעצמי, באמת, יכולתי להרשות לעצמי, נכון, לא להיות יותר מדי עדין פה, וזה היה נסיון נבזי.

ש. קלף?

ת. קלף כזה, גם כשסיפור רעידות האדמה הפך, הפחד היה נוראי, שזה לא יפרוץ כל רגע ושהאי יטבע או משהו כזה, הלחץ לפינוי היה נוראי. אני חושב, וזה אני אומר, אחרי, באמת, הרבה שנים של חשיבה, מדוע הצי היווני לא בא?

אני חושב, שהסיבה היתה, אולי ביוזמה אמריקאית, האמריקאים לחצו עליהם, או בעצמם, הם הבינו, שהם לא יכולים לעמוד בפיתוי, אם תבואנה אוניות יוניות, הם יצטרכו לפנות.

הם לא היו יכולים לעמוד בפיתוי. אני אגיד לך מדוע, וביום אנחנו יצאנו, הגיעו לשמה נחתות יוניות.

ש. ביום השלישי?

ת. כן, עם ציוד, עם שתי פלוגות של חיל-הנדסה של הצבא היווני ועם ציוד מכני, עם אוהלים, עם המון אוהלים והתחילו להקים מחנות. זה לוקח זמן, והם לא יכולים בתוך כמה שעות לארגן דבר כזה. זאת אומרת, שגם הם קיבלו את הגירסה הזאת, כניראה, של האמריקאים שהם יטפלו בשיקום.

על כל פנים זו עובדה שהם לא באו, ואפילו הקטנצ'יק הזה, ספינת המשמר הזאת, [צוחק] וכאלה סיפורים יש עוד.
ש. לא הגיע המלך היווני?

ת. כן, ודאי, ביום השני הגיע המלך היווני. בערב הראשון הגיע הלורד . Montbatten ביום השני של רעידות האדמה, אנחנו באנו בבוקר. באותו ערב Montbatten במטוס ים.

ש. מה היה התפקיד שלו אז?

ת. הוא היה הקומנדר הראשי של ה , Mediterranean Fleet -מפקד צי הים-התיכון. הוא ירד, וקיבל סקירה על המצב וחזר. אמר כמה מילים יפות, מי שבאמת הגיב באנגלית , מפקד ה , Daring -היה באמת יוצא מן הכלל, הוא תידרך ואמר לו מה קורה פה, יש פריגטה ישראלית שעובדת פה, ופריגטה ישראלית אחת בדרך לפטרס, ויש קורבטה אחת פה, וכל פעם Montbatten מרים את העיניים, מסתכל עלי, ובסוף הוא שואל אותי : מה אתם [הבריטים] עושים ? אז אני התפרצתי, אני עניתי : לפני שהוא הצליח לענות, אני עניתי ואמרתי לו : מה זה ? הם (האנגלים) עושים עבודה אדירה כאן, האנשים שלנו לא יכלו לעשות שום דבר כאן, אם הם לא היו מבטיחים אותנו, אם הם לא היו נותנים לנו את כל העזרה הרפואית, את כל הסגל הרפואי שלהם. אני ראיתי שה- Montbatten הסתכל ככה על גייק, ומסתכל עלי, וקורא צלילים, שאצלנו שבאמת היה שיתוף פעולה והבנה מלאה. וכשהשאלה של Montbatten נשאלה בנימה של ביקורת, אני מצאתי לנחוץ, האנגלי סיפר מה אני עושה, ואני סיפרתי מה האנגלי עושה.

ש. זה היה לפני הסיפור של Montbatten בארץ ?

ת. זה היה לפני. כן. לפני.

עכשיו, המלך הגיע בשולת מוקשים של הצי היווני. שולת המוקשים בגודל של קורבטה. מצוחצחת, מבריקה, הוא הגיע למחרת היום, בבוקר. הוא הגיע עם המלכה פרדריקה וירד לחוף. הוא הגיע די מוקדם אני בקושי הספקתי, קצת נמנמתי באוניה, וראו את האוניה, שיערתי שזה המלך, לפי הדגלים. ירדתי לחוף. קיבל סקירה על מה שנעשה, סייר בעיר. בכל מקום, כולם משבחים, ואני רק שמעתי : ישראל, ישראל, ישראל. כל הזמן. אני גם לא ליוויתי אותו כל הזמן, אבל הוא דיבר מילים חמות מאד, באמת חמות מאד, העם היווני לא ישכח וכו'. מילים חמות מאד.

המלכה פרדריקה, היא התעניינה יותר בפצועים, וד"ר אשכנזי יודע צרפתי, הם דיברו צרפתי. ועוד קצין צעיר אחד בשם זוהר, היה שם קצין תורן, היה לי כל הזמן תורן בחוף, היא לחצה לו את היד, הוא אמר שהוא לא ירחץ את היד יותר.

מעניין, המלך, כעבור כמה חודשים, קיבלנו מברק מאבא אבן, שהיה אז השגריר שלנו באו"ם, הוא מספר, שמלך יוון היה אורח של האו"ם ובארוחת-ערב לכבודו הוא שיבח שמה את פעולות ההצלה של חיל-הים הישראלי, בגלל נוכחותו של נציג ישראלי הוא כתב במברק, יש לי העתק לו, שהגב' האנדיט נהרן (מהודו) באה לברך אותו, התפלאה לשמוע שיש צי ישראלי ועוד.

המלך, העם היווני הכיר תודה, אין לי שום ספק בזה.

כעבור שנה הם העניקו לי אות כבוד , קומנדר של גדוד הפניקס.

עכשיו, ביום השלישי , בבוקר, הגיעה לקירבת מקום נושאת מטוסים של הצי השישי האמריקאי Franklin , Rooswelt ועליה , Admiral Cassidy מפקד הצי השישי, הם היו בחוף, בים, הם לא ניכנסו, אבל הוא שלח את

קצין האפסנאות שלו, שלח אותו לריצה המוקדמת בבוקר, הוא בא אלי ל Cassidy Compliment ... Admiral וכמובן, אנחנו שמענו שאתם עושים עבודה יפה, ואנחנו רוצים לעזור. תגידו רק מה שאתם צריכים, אספקה, דלק, ציוד רפואי, אם אנחנו ניתן לך, ואולי אתה תואיל לבוא לאכול ארוחת בוקר, מפני שהוא צריך אחר כך להמריא לנפולי.

אמרתי תודה רבה, אני עסוק, ואנחנו נזדקק לאספקה, רק אם אנחנו נצטרך להישאר. אבל נידמה לי שלא יהיה צורך, אנחנו נברר עכשיו על החוף, נפגש עם הנוגעים בדבר, וניראה מה, נעשה סקירה של המצב, ניראה, אם אני אצטרך להישאר, אז נזדקק לדלק או משהו כזה.

האמת היא, שאנחנו היה לנו בקושי דלק איך להגיע הביתה, ובקושי מה לאכול, ולא נשאר סמיכה באוניה, ש. אבל לא רציתם

ת. ראינו שהם מחזרים אחרי, גם האנגלים, מיופה הכח הבריטי, נחמד, נחמד, נתן מה שאנחנו ביקשנו, ולא רדף אחריו. מיופה הכח הבריטי, עוד לפני שהוא בא עם הסיפור הזה, של האזרחים הבריטים, הוא אמר, כמובן, יש לנו Mission באתונה, ואנחנו ניתן לכם אספקה.

אני אמרתי : תודה רבה. אנחנו באמת, היה לנו בקושי מה לאכול.

ש. מה הסיבה שלא רצית?

ת. תראי, נוצר מצב, שהיה ברור, שכאן יש תחרות של יחסי ציבור, של פרסומת. מה ששכחתי, מה שעורר אצלי את הזהירות שלי היה הסיפור עם הכתב של "רויטערס" שביקש לשדר. לא, גם עצם הענין הזה של "מחזרים אחריו", זה ברור, שזה לא מפני שאוהבים אותך.

ש. יש פה פוליטיקה

ת. רוצים להגיד "הישראלים עשו עבודה יפה, אבל הם לא יכלו לעשות שום דבר, אם לא היו מקבלים מאתנו אספקה."

אילו הייתי צריך להישאר עוד יום הייתי מוכרח לקחת משהו. מפני שכבר היו, בתרופות קיבלנו פלסמה

מהבריטים, אולי עוד משהו, אני לא יודע, יש בדו"ח של הרופא, עד כמה שאני זוכר "פלסמה."

וזהו, אז באותו בוקר, ביום השלישי, בפגישה שכבר היתה, .. מן מיפקדה כזאת, שבה האנגלי, שר הפנים היווני, הגנרל, ועוד איזה מישהו, שהציג את עצמו כמושל, נעשתה סקירת מצב והגיעו אחרי יומיים, גם אנשים מהכפרים, כאלה שהגיעו ברגל, הגיעו ודיווחו על המצב, אני גם על סמך דיווחים כאלה שלחתי את האוניות שלי למקומות שהם דיווחו, ובמקרה אחד הגיע רופא ל ... שלי. שלחתי אותו, על הק-32 אל הכפר שהוא הוביל את אנשינו.

כך שהיתה תמונה, שעניין ההצלה נגמר, הצי השישי באמת, במהלך אותו יום, הצי השישי נחת בשלוש נקודות של האי.

בבוקר הזה, השלישי, היה עוד משהו. ודאי לא זכרתי את כל הדברים הפיקנטיים, אבל היה סיפור שאנחנו לא יכולים יותר מדי להתפאר בו. אני מקבל מברק מהבית, רוצים לשלוח מטוס, מטוס תובלה עם רופא ואספקה רפואית, עם רופא צונח, חובשים, צנחנים, שלחתי מיד מברק, הצבעתי על נקודה, היה לנו ריפורט, הצבעתי על נקודה גיאוגרפית, שהודעתי להם, אם היום, אם היום, אם זה ייעשה היום בנקודה זו - זה טוב. מחר, זה כבר לא טוב, מחר יהיו שמה כל המארינס והאמריקאים עם הטרקטורים שלהם.

זה מה שאמרתי, הרעיון היה גדול, אבל היו צריכים להזדרז, זה הכל. היו צריכים להזדרז.

סוף קלטת צד א' תחילת צד ב'

ראיון ראשון עם שלמה אראל
13 ביוני 1994
פרוייקט תיעוד תולדות חיל-הים
מראינת דניאלה רן
קלטת 1, צד ב'

(המשך)

ת טוב, הודעתי שאנחנו כבר עברנו את הזמן שלנו, ואנחנו צריכים לחזור הביתה, ונידמה לי שאין שום דבר פה שאנחנו יכולים פה לסייע. הגיע הצי אטלקי, הגיעה אוניה צרפתית, אני לא זוכר אם באותו יום, או פגשתי בדרך, אבל איטלקים אני זוכר, הנחתות היווניות שסיפרתי עליהן, והצי השישי, ככה, שכולם היללו ושיבחו, ובקיצור, "הירשוי" לנו לעזוב.

ש. שירתו בשייטת בנות באותה תקופה?

ת. לא.

ת. קיבלתי הוראה מהבית, להיכנס לאתונה. לפיראוס. עם הסבר מפורש, לפי דרישת משרד החוץ להיכנס כדי ליצור יחסי-ציבור טובים. לנצל את המצב הזה, אז עוד לא היו יחסים דיפלומטיים עם יוון, היתה הכרה דה-יורה, עוד לא היתה הכרה דה-פאקטו, היתה נציגות דיפלומטית, נציגות, אבל לא, לא ציר ולא שגריר, גם לא מעמד דיפלומטי. יש מין נוהלים כאלה, ואוכלוסית יוון היתה תחת השפעה ערבית ובעיקר מצרית חזקה, ורצוי לנצל את זה.

אני ניסיתי לשכנע, כמובן, את מוקה, את מפקד חיל-הים, שזה אקט לא יפה, משום שהוכרז אבל לאומי. היו הרי מאות הרוגים. הוכרז אבל לאומי, ופה יוצר מן מצב, שאנחנו הראשונים הסתלקנו משם, על מנת ליקצור תהילה. אין לי שום ספק שמוקה עשה ניסיונות לשכנע את הממשלה, וכניראה שלא הצליח, ואמרו לי, תכנס, תגיד שבאת להצטייד ליום אחד.

טוב, בלית-ברירה נכנסנו, אבל אני חושב, שאני צדקתי. זאת אומרת, באו והתנצלו השלטונות, התנצלו ואמרו שיש אבל לאומי ולכן אין טכסים ואין דברים כאלה. אבל לקחו אותי אל ראש הממשלה, המרשל פפאגוס, לא, לא בכניסה הראשית, ובלי צלמים, הוא אמר לי מילים חמות ויפות. אבל היה ברור, שהיה איפוק בגלל האבל הלאומי. זה השאיר טעם רע, לפי דעתי.

מה שכן, הציבור ברחוב באתונה, שלא התעסק בפוליטיקה, לא הרגיש בטעם רע. הם כבר שמעו מספיק. הם לא שמעו את כל מה שאחר-כך עוד התפרסם, אבל הם כבר שמעו מספיק. וצבאו על האוניות אלפי-אנשים, לא לקחו כסף מהמלחים שלנו, מוניות, מסעדות, איזה סיפורים. זהו, אנחנו, היינו שם, יום אחד, זהו, זה היה מיותר לדעתי, ב"מדיה" היווני, זה התחיל להתפרסם יותר ויותר, יש לי חבילה עצומה, חלק מתורגם וחלק לא מתורגם של כתבות, ראיונות עם פצועים בבתי-חולים בכל, פזורים על פני יוון, אז ככה, לאט לאט הסיפורים, הסיפורים התנפחו. "מלאכי הצלה" ישראלים בכל מקום.

עכשיו, קשה לי לדבר בלי קצת התרגשות, האנשים היו ממש בלתי רגילים. ממש אין מילים בפי. היוזמה וההתנדבות, והיחס, ראיתי אותם סוחבים זקנים ומנשקים אותם ופצועים ומטפלים בילדים. האנשים שלנו, והיוונים הרגישו את זה. היוונים הרגישו.

לפני שנה היינו בקפלוניה. זה לא שייך לסיפור, הם הזמינו אותנו, אותי ואת אישתי, ונציגים של המדינות שהשתתפו בהצלה, אלה שהגישו עזרה ועשו כמה טכסים, אירועים, וכמובן שנתנו לנו את הכבוד הראשי, בלי שום רזרבות. הם הודו בפה מלא, אלה המושיעים, הם באו ראשונים, והם לקחו יוזמה ולמרות שלא היה להם שום דבר.

למשל, ניגש אלי רופא, שבא מאתונה, לרגל המאורע, ואני מדבר על שנה שעברה, ניגש ונותן לי פסלון של האגדה המפורסמת על הדה, הברבור, משהו מהמיתולוגיה היוונית ומסביר לי, שזה פסל שנעשה על-ידי גדול-הפסלים שלהם, והוא רוצה שאני אקח את זה. הוא היה ילד בן שמונה, בקפלוניה, בכפר, ואמר, שהלחם הראשון שהוא אכל, אחרי יומיים הגיעו המלחים שלנו לכפר והביאו לחם. סיפורים כאלה יש המון. יש המון. האנשים שלנו הצילו אותם.

תיראי, בסה"כ נוצר מצב, היתה סיטואציה, אני לא רוצה להגיד מזל, זו היתה קטסטרופה, אבל נוצרה סיטואציה כזו, שחיל-הים הקטן הזה, שלרוב לא שמעו על קיומו בכלל, הוא היה שמה. הוא היה שמה בהתחלה יותר מכולם. חוץ מזה היינו ישראלים, לא מתורגלים כל-כך, לא מחכים יותר מדי לפקודות, לא רק שלי לא חילקו פקודות, אלא לכל האנשים שלי, כל אחד עשה כל מה שהוא יכול. וזה היה יפה.

יכול להיות שדיברתי קודם כל על החשיבות של עצם ההפלגות האלה, צריך לזכור, זה לא חיל-הים המקצועי של היום. היום, זה לא רק היום, זה כבר הרבה שנים, שהוא מקצועי, ופה, החלק הצבאי היה די בחיתולים, ועצם החיים על אוניה ולהפליג בים עם כל הבעייה של המשמעת, של גיבוש צוות, זה היה בחיתולים, זה היה די חדש כל העניין הזה. ואחד הדברים הכי גרועים לאוניה היה לשבת בנמל בחיפה:

בנמל בחיפה הכל מקולקל, ויש נפקדים, ויש נעדרים ועריקים, והכל מתקלקל ומלוכלך. כשמפליגים הכל מתנקה בים, אז עושים מאמץ גדול להיות בים, תקופות ארוכות יותר. האם לא נחוץ, נחוץ פחות, מפני שהכל נעשה בצורה מקצועית מתורגלת היטב.

גם החומר האנושי זה לא אותו החומר האנושי שהיה אז. החומר האנושי שהיה אז, בסופו של דבר, ברובו בא מארצות הים-התיכון, עם קצת מזרח-אירופה וקצת צברים. אבל למעלה מחמישים אחוז עליה של מרוקו, תורכיה וכך הלאה. כך שמאד מאד היתה חשובה ההפלגה הזו, הפלגות כאלה.

אבל מה שרציתי להוסיף, זה בן-גוריון. הוא בא לבקר אותנו, כשחזרנו, וכמובן, שנדבר, הצגתי בפניו את המפקדים, הוא סקר את האוניות ונכנס לתא ורצה לשמוע.

ש. לתא שלך?

ת. כן, ישב, ישב כשעתיים. היה כבר מאוחר, וכבר צריך ללכת, ויש לו פגישה, והוא אמר: "תעזבו את זה", הוא שתה בצמא את הסיפורים, והיה כל-כך נרגש, הוא גם נאם על הרציף, היה נאום נהדר. הוא היה נורא נרגש, בשבילו כל העניין הזה היה סימלי. זה מסמל גם, הוא גם אמר את זה, זה מסמל באמת את התקומה שלנו. פעם אחרונה שאנחנו נפגשנו עם היוונים היה לפני אלפיים חמש מאות שנה, ועכשיו אנחנו קמנו מחדש, ואנחנו באנו לעזור להם. זה היה משהו שהוא היה כל כך נרגש ממנו.

*****

ת. תראי, את בחרת את המאורע הזה, שהוא לא צבאי, אבל לפי דעתי, יש לו תרומה עצומה למורל ולגיבוש של הצוותים. אבל הוא לא צבאי.
 ש. בהיסטוריה של חיל-הים.
 ת. ללא ספק. אני לא מדבר ... שנתיים לפני כן (ב- 1951) היתה הפלגה לארה"ב, גם כן יש הרבה מה לספר שם, מאוד מעניין. אבל זה לא רק החלק הצבאי, אלה סתם חלקים של גיבוש הייתי קורא לזה. גיבוש עצם הצוותים, להיות בצוותים.

ראשית הפעילות הימית.

ש. אז אולי נתחיל עכשיו, כמו שאני מתחילה עם כולם, איך הגעת לפעילות ימית?
 ת. אוקיי, קודם כל היתה לי השכלה "ים-תיכונית". למדתי בבית-ספר "גאולה" בתל-אביב.
 ש. כן
 ת. זה קרוב לים, ומתי שאפשר היה הייתי מסתלק, בניתי את החסקה הראשונה אני חושב שהייתי בן שלש-עשרה - ארבע עשרה, אבל אני לא הייתי היחיד, הרבה מאד גדלו על שפת-הים בתל-אביב. זה כמובן לא נחשב חיל-הים.
 הייתי חבר בית"ר מגיל צעיר מאוד, משנת 1933-1934. ובית"ר הקימה את בית-הספר הימי בצ'יוויטוואקיה. בשנת 1936 הייתי בן שש-עשרה, הלכתי לכיתה שישית בגימנסיה, וזו היתה שנת משבר מכל הבחינות: פרצו מאורעות 1936, הנאציזם כבר היה בעיצומו, והיתה עליה עצומה מגרמניה, היתה המכביה, יריד-המזרח, מתחים פוליטיים גדולים מאוד, פנימיים וחיצוניים, כלומר, בין הישוב היהודי לשלטונות הבריטים, והערבים, ומתחים פנימיים הייתי אומר: בין השמאל והימין.
 ש. בתוך ההנהגה בארץ?
 ת. לא בתוך ההנהגה - ביישוב.

כמובן, לא ההנהגה שהיתה ההנהגה של שמאל וציונים-כלליים והיתה יריבות עוד משנת 1933, אחרי רצח ארלוזורוב, היה מתח גדול מאד, וקשה אולי להבין את זה היום, למי שחי במדינה בן שש עשרה, יש לי עכשיו נכד שהוא עכשיו בן שש-עשרה, יש לי נכד אחד בצבא, אבל אחד שהוא בן שש-עשרה, בשבילו הכל, .. אז מה אתה חושב שתעשה בצבא? עוד שנה אני אתחיל לחשוב. כרגע עוסק בבגרות. זה הכל מאורגן בשבילו, כמו בכל ארץ מתוקנת.

אנחנו היינו הרבה יותר מבוגרים. בלי שום ספק, המעורבות שלנו בחיים ציבוריים, בפוליטיקה, רצנו בהפגנות והדבקנו כרוזים, וקשה קצת להסביר את זה. הייתי כניראה תוסס, וחיפשתי.

היה לי גם מורה, מורה לאנגלית, אגב, הוא נפטר מזמן, שמעון הלקין, הוא היה המורה שלנו לאנגלית, אחר-כך הוא לימד ספרות עברית באוניברסיטה בירושלים, שמעון הלקין, משורר, אדם מאוד, הוא השפיע עלי הרבה מאד. הוא הביא לנו את הספרות של קונרד וכל מיני שירים, השפיע עלי כל העסק הזה.
 וכשנודע לי שיש דבר כזה, בית-ספר ימי, של בית"ר, ואני בית"ריסט, נרשמתי ונסעתי. הייתי בן שש-עשרה וכל העת הייתי שמה הכי צעיר והפלשתינאי הראשון
 ש. כולם יהודים?

- ת. כן. מארצות אירופה, ומבוגרים יותר. בני שמונה-עשרה, היו גם כאלה שאחרי שירות צבאי בארצות שונות. זה סיפור בפני עצמו.
- ש. היו שם אנשים, ... חשבתי שכולם נערים.
- ת. לא. אוקיי, ב1937- באנו עם האוניה "שרה", אונית בית-הספר, באנו הנה ארצה וכאן עלתה קבוצה של עשרה ישראלים, יותר צעירים, לא צעירים ממני, אבל בגיל שש-עשרה, שבע-עשרה, בין שבע-עשרה לתשע-עשרה. רוב אלה שהיו במחזור, רובם היו בסביבות העשרים. היו אפילו אנשים שהיו שם קצינים בצבא.
- אבל הרושם שאני קיבלתי שם, לא שכולם באו מתוך איזה שהוא אידיאל להיות ימאים, חיפשו מוצא. ראית את המחנק באירופה. ראית את המחנק באירופה.
- היו שם אנשים עם השכלה גבוהה. לא, לא ממש אקדמאיים, אבל עם השכלה, שירות צבאי ..., וחיפשו מוצא. חשבו בדרך זו להמלט מהחנק.
- ש. זה היה כמו בהכשרות של החלוץ?
- ת. הכשרות של החלוץ?
- ש. במובן זה, שאנשים רצו סרטיפיקט, רצו הכשרה על מנת לעלות לארץ.
- ת. לא, זה לא נתן סרטיפיקט. רובם היו בית"רים והושפעו מעצם האידיאולוגיה, כיבוש הים. כפי שאמרתי לך, לכבוש את הים. קונספציה ברורה של ציונות מדינית, להקים מדינה, אז נצטרך גם צבא וגם ימיה וכו'. אז חלק מהם הלך לתפוס את זה, אבל לא כולם. לא כולם היו נבחרים בית"ר ממש. בעיר שלהם היו ושמעו על זה, וראו בזה, לפחות מוצא, שמתו לב, שראו בזה איזה שהוא פתח יציאה מהמחנק של הגולה, של העיירה, של הגיטו שיש מסביבם, מפני שגם, למרות שלא היו גיטאות כל כך והאמנסיפציה, הרי מצד אחד היה נאציזם, וכל האנטישמיות ובהונגריה היתה אנטישמיות. אני ראיתי את זה עליהם. חשתי אתזה עליהם, איך שהם הסתכלו עלינו, ...
- ש. כן.
- ת. טוב, הלכתי לשם, עברתי את הקורס, וקיבלתי את התואר *Padrise Marittimo al Comando*
- ש. קיבלת מה?
- ת. בשפה פשוטה זה רב-חובל קוסטינג, לספנות חופים
- ש. אהה, *Coasting*.
- ת. בדיוק ככה. וכמובן, דיפלומה תיאורטית, עברתי בחינות פורמליות.
- ש. ואז, אחרי שגמרת?
- ת. אבל לפני שגמרת שם, לפני הבחינות, עבדתי חצי שנה, על אוניית הצלה איטלקית. כן, מה שלמדתי שמה עבודה מעשית, והיתה מאד מעשית, כל החיים למדתי.
- זו היתה גוררת גדולה, באנגלית קוראים לזה *Sea Rescue Tag* זו היתה גוררת, לא גוררת בנמל, גוררת אוניות של 1,500 טון, שהיא גוררת, .. ציוד לחילוץ ולהצלה, משאבות, כל מיני.
- אני הגעתי אליה, כשהם באו לחלץ את הספינה שלנו שעלתה על שרטון בקורסיקה.
- ש. את ה"שרה"?
- ת. כן, והם חילצו והוא ראה אותי ואני ראיתי אותו,
- ש. מי? רב-החובל?
- ת. כן, רב החובל היה השותף, עבדתי חצי שנה שם וזה היה מאד מעניין, וזה סיפור בפני עצמו.

זהו, חזרתי ארצה, עשיתי בחינות, חזרתי ארצה, ב-1938, וישר ל"עכו", לבית-הכלא, זה היה בתקופה של פעולות התגמול של ה"אצ"ל", ב-1938, והאנגלים היו עוצרים, אוספים עצורים, ללא משפט, מעצר אדמיניסטרטיבי, וכניראה שהיה לי מזל רע. לא, הם כניראה ידעו קצת, היה משהו שהפיץ בבולשת לפני-כן על פעילות קצת נעריית, הייתי אומר, של הדבקת כרוזים ודברים מסוג זה, אבל כפי הנראה, שאני הגעתי בזמן לא טוב, הגעתי בזמן שהיתה איזה שהיא פצצה באיזה שהוא מקום או מה, הם היו צריכים ש. פשוט עצרו אותך

ת. עצרו אותי, ואני באתי לנמל תל-אביב, על האוניה "גלילה", אוניה איטלקית, Immigration Officiern- היו על האוניה ובדקו את הדרכונים, היו שם עולים, היו שם תיירים. וראו את הדרכון שלי, איפה היית? באיטליה, מה עשית? הייתי בבית-ספר ימי, אז הוא שואל אותי, למה בית-ספר ימי באיטליה ולא באנגליה? אז אמרתי שהיתה שם מחלקה עברית מיוחדת, מחלקה יהודית, הוא התחיל לדבר איתי איטלקית, .. הרגו אותו אחר-כך, הלח"י הרג אותו, הוא דיבר עברית, הוא דיבר איטלקית, לא טוב, אבל התחיל לדבר איתי איטלקית "אתה רוויזיוניסטי", הגעתי הביתה, בלילה באו לקחו אותי. ישבתי חצי שנה בעכו.

אוקיי. שיחררו אותי למעשה לפני מועד השחרור בתנאי שאני אעזוב את הארץ. למשפחה שלי היו קשרים באירופה, משפחה, שלחו אותי לפאריס, לחברה של ספנות הם רק לא ידעו שזו ספנות נהר. חברה יהודית בשם וקסלר, יהודי בשם וקסלר, הוא כבר לא חי. היתה לו חברת ספנות נהרית בפריס. ש. הוא כבר לא חי?

ת. נכון, שם החברה היה: Society de transport de produif de petrol בקיצור, היה לו טנקרים על הנהרות, והם קנו טנקר קטן באנטוורפן, והיו צריכים לשפץ ולהתקין אותו להובלה של בנזין במערב הים-התיכון, וסידרו לי עבודה על האונייה הזו, ואני הייתי באוניה הזו, ניכנסתי למספנה בבום, על נהר.. בבליה. עבדתי שם בתור Rifger, עבדתי בכל מיני עבודות באוניה. אני פשוט גרתי על האונייה

זה היה בסוף 1938, כל 1939, המלחמה תפסה אותי שמה, נפסק הקשר, נפסק הקשר שדיברנו עם החברה בצרפת, החברה נסגרה ואני עליתי על אוניה בריטית כימאי. בסוף גמרתי פה, הייתי סקיפר בסוף כל ההיסטוריה שלי זה סוף טוב.

ש. בקיצור, כל מלחמת העולם השנייה היית על אוניות בריטיות?
ת. כמעט כל התקופה, לא כל התקופה, הייתי על אוניות בריטיות באטלנטיק ומסביב לאפריקה, והגעתי הנה, והייתי פה על ספינות, ומ-1944 עבדתי בים-המלח, סוף 1944.
ש. על הגוררות?

ת. כן, אולי שמעתם על רוברט שינדלר, היה בין הימאים שבאו מבורכרד. הוא עבד שמה, הוא נפטר, אני היכרתי אותו.

ש. מאיפה הוא עלה ארצה?

ת. מהמבורג.

ש. שינדלר מהמבורג?

ת. כן. והוא באיזה שהוא שלב, אני לא יודע מתי, עבר לעבוד שמה וגר בים-המלח, הוא נפטר. הוא היה Tug Master בן ארבעים נפטר מהתקף לב.

עכשיו, שוב, זה היה מקרה קואינסידנס, אני הייתי על אוניה אנגלית שעגנה באלכסנדריה ואמורה היתה להפליג לאנגליה, ושלחו אותי בכבוד גדול הביתה, זה כבר היה מצב יותר מדי טוב, מצב המלחמה היה טוב, ואז נזכרו בי, והורידו אותי וחקרו אותי, ...

ה- C.I.D Criminal Investigation Department - השתכנעו שאני לא טרוריסט.

ש. הבולשת האנגלית?

ת. הבולשת האנגלית, זה נקרא, Criminal Investigation Department ואמרו לי, תשב, בסדר, לא שולחים אותך לאריטריה, הרי אז היגלו לאריטריה, אבל תשב בשקט. פשוט לא נתנו לי להפליג. מטעמי זהירות, כניראה שהם חשבו שאני כן טרוריסט.

ש. כן

ת. והתחלתי לעבוד ביים-המלח, ועבדתי שמה ואז בדיוק מקרה, גם ראובן שינדלר נפטר, ואני החלפתי אותו, הכשרון שלו היה תובלה ימית. עבדתי שם עד תחילת מלחמת השחרור, היכרתי אותו, עם המשפחה.

ש. גרתם שמה?

ת. כן, במפעל, על יד המזח, לא היה מיזוג אוויר, צריף עץ, עשרים וארבע שעות ביממה עבדו, בעיקר מנהל הנמל, עשה סידור עבודה, את התובלה, אחראי על הפריקה והטעינה, לנגודצקי היה המנהל הכללי של מחלקת התובלה.

ש. גם קורט היימן היה שם.

ת. בטח, אני זוכר אותו, כן, הוא ישנו אצלך?

ש. כן.

ת. תשאלו אותו על שינדלר. בטח, הוא היה שמה כשאני באתי, הוא היה שם עם אישתו. זהו, משם יצאתי ישר לחיל-הים.

ימים ראשונים בחיל הים.

גם הסיפור שלי מחיל-הים הוא קצת משונה, מפני שאני הגעתי באופן פרטי, זאת אומרת, לא הייתי שייך לשום קבוצה, לא לצי הבריטי ולא פלי"ם, לקח לי יומיים להגיע, לעבור את ה-ש.ג. בסאן רמו. במיפקדה,

ש. כי לא היית שייך לשום מפלגה?

ת. ודאי, [צוחק] כן, אני מספר עכשיו על הניסיון האישי הפרטי שלי, כמובן שאני יכול להרחיב איזו תמונה נוצרה לי בסופו של דבר,

ש. אני אשמח

ת. אני באתי בשלב יותר מאוחר, ב-1948, יצאתי מים המלח, ממש לפני הפינוי שמה, ואני ביקשתי לצאת כבר, הכל היה מנותק, ואני רציתי רק בחיל-הים, הגעתי לסאן-רמו וטוב, זה לקח, עם כמה פרוטקציות להיכנס בכלל. ה-ש.ג. שישב שמה, אחר-כך היה אפסנאי אצלי באונייה. אחרי שנתיים-שלוש.

ש. הראשון שהגעת אליו ב"סאן רמו" היה

ת. אברהם עופר, היה ראש אכ"א,

ת. כן, זה שהתאבד. הוא היה ראש אכ"א, היה מהחבורה שהביא אותו גרשון זאק מה'כפר הירוק'. הוא לא ידע איך "לאכול אותי", לא היו לי תעודות, כל התעודות הלכו כבר מזמן, לא היו לי ניירות, קצת ניירות היו לי.

ש. לא היו לך מהתקופה שהיית ביים?

ת. טבע. טבע הכל. הכל היה באירופה, ומה שלא - ביים המלח.

ש. התייבש שם?

ת. לא. שרפו את זה.

אני נסעתי לפני הפינוי ולא היה אף אחד. היינו פליטים פלשתינאים, טוב, לא כל כך יודעים על ... הביאו את קדיש ארקין, גם כן הסתובב שם .., ואמרו: בסדר, טוב, אתה יכול לקחת ספינה להביא מאיטליה ספינה? בטח. בסדר, מיד חשבו עלי, הרי באותו שלב עדיין המוסד וחיל-הים היו עדיין אותו עסק. אוניות, ספינות וכניראה שהם חשבו עלי בכיוון הזה, מפני שלא, לא שייך ל"פליים", לא, אני לא ניכנסתי באופן מיוחד ... אני קצין ימין, הייתי רב-חובל.

טוב, שלחו אותי לחיפה להתגייס, לא חשוב כל הפרטים האלה.

ש. טיקט עשית באנגליה?

ת. כן

ש. איפה?

ת. בניו-קאסל. דרך אגב, הם רצו לתת לי אוניה,

ש. האנגלים

ת. כן, החברה ביקשו שאשאר, אנחנו סוטים קצת, אבל הטביעו את האוניה שלי, וכשיצאתי מבית-החולים, על יד גלזגו, בסקוטלנד, חיפשו אנשים לאוניה, שצריך להביא אותה מסביב לכף לתורכיה, הים-התיכון היה סגור. אז הלכתי, החברה שעבדתי אצלה אמרו לי: South American Saint Line. הם אמרו, בוא תשב אצלנו ניתן לך אוניה. לא חשוב, רציתי לחזור לאיזור שלנו.

איפה עזרתי? התגייסתי ושלחו אותי לתותחנים, מחנה שמן, מאות אנשים הסתובבו שמה, לא כל-כך ברור היה לי מה כולם עשו בדיוק. אני מבין שהיו עוד כמה מחנות, בסיס סידנא עלי, וביפו היו מחנות של חיל-הים. ואז קיבלו את ה-M.L. - Motor Launches ספינות המשמר של המשטרה הבריטית. M.L. הן היו הספינות שעשו פה את הצייד של המעפילים.

פה היה איזה סידור, שלא, אני לא חושב שחיל-הים בדיוק היה מעורב בו, אבא חושי, אני לא יודע, ודאי את יודעת, שבתקופת 1948 לפני הפינוי הבריטי, הרי הפינוי היה ב... ובכל מקום עשו כל מיני הסדרים מקומיים, והיו מקומות שבהם האנגלים נתנו הכל לערבים, והיו מקומות שהאנגלים היו מוכנים לעזור לנו, וכמובן, שהיו גם שוחד וכל מיני "הסדרים" - זו היסטוריה של מלחמת השחרור, האנגלים פונו בהדרגה.

הם מסרו את ספינות-המשמר האלה לעירית חיפה.

הם מסרו את זה לעירית חיפה, את מי שיחדו, איך סידרו זה אני לא יודע, ואספו צוותים, נתנו לי פיקוד.

ש. כמה בערך היו?

ת. היו שלש כאלה כאן. שלש, והיתה אחת, "הפורצים" הגיעה מאיטליה. שלש היו.

שמה היו שתיים קטנות, באמת, מהסוג של... HDML. קראו להם "סער" ו"תרצה" ואחר-כך באה השלישית שהיתה בקפריסין, וקראו לה "דרור". פה, בשמות, זה שלושת הקטנות. אבל באותו מעמד כשקיבלנו היו שתיים מהקטנות, ואחת הגדולה, שהועברה מהצי הבריטי למשטרה, עם הצוות שלהם. H.M.S Moretta. החברה של עליה ב' קראו לה "הכלב הגדול", רדפה אחרי אוניות המעפילים.

אני קיבלתי פיקוד עליה. זה הכל היה מאד מקרי. קודם כל אספו במחנה מי שאמר שהוא יודע להפליג, ובאנו למקום, והמפקד הבריטי של הספינה הזו לבש מדי משטרה, אבל הוא היה מאוד מבוגר והיו לו כתובות קעקע על הזרועות, התברר שהוא עבר עם הספינה מה-Royal Navy, היה מקצוען,

ש. זאת אומרת, הם פינו ב-30 ליוני נכון? את נמל חיפה

ת. זה היה עוד לפני כן. זה היה עוד לפני כן. תאריך מדויק אני לא זוכר.

אני לבשתי את ה-MN. ה-"מרצינט נאווי"... יכול להיות שזה היה אפילו בהיסח הדעת, זה היה תקוע

בחולצה והוא ראה את זה, והוא אמר לי: I see you were in the war we fought the same war. הוא אומר לי, I hated the job I was doing. Take this ... קח את מורטה. לקחתי את המורטה.

ש. מה הגודל?

ת. היא היתה לפחות יותר גדולה מ"הדבורים" משהו כזה, קיבלתי אותה והתאסף איזה שהוא צוות. איסוף

צוות בחודשים האלה היה דבר שקשה להסביר אותו בכלל. איך? ומהיכן באו? ואיך באו?

לא רק צוות, אלא בכלל. בהתחלה לא ידעתי בכלל מאיפה בא האוכל, והוא הגיע.

קבוצה שבאה מהמחנה, מישוהו חילק, היו כמה בחורים שבאו איתי והיה בחור אחד, שעבד איתי בים-המלח, מכונאי, והיה לי מכונאי,

ש. אתה זוכר את שמו?

ת. גד אשר, גד אני בטוח אני יש לי תמונה שלו, וצריך להזכר. היה מכונאי, לפחות ידע להפעיל מנוע דיזל, וזה בערך הכל.

אחר-כך, כשהתחילו, איך לומר, כשהתחילו להגיע בחורים, שחלקם היה, היו עריקים למעשה מירושלים, מהפלמ"ח, היו לי שני חברי'ה מגדוד "הפורצים",

ש. שעזבו את הפלוגה

ת. היו לי שני חברי'ה מגדוד "הפורצים"

ש. מהגדוד הרביעי?

ת. הם היו מגדוד "הפורצים", החברי'ה הידועים שהלכו עם הכובעים האוסטרלים, כובעים אלה מצאו

במחסן בבניין גנרלי בירושלים. היו חברי'ה שהיו מגיעים ואתה לא שואל שאלות, מאיפה באת וכו', אף אחד לא נשאל. אתה יודע להפעיל את זה? כן יודע להפעיל בזה, נפלא. הכוונה לבזה (מקלע).

היו לי כאלה שבאו והלכו, הרגישו לא טוב, הלכו, כמו שהם באו כך הם הלכו. היו כאלה שבאו ונשארו. עד ש, לקח כמה חודשים, עד שעשינו סדר. הכל היה נזיל. אני לא ידעתי איפה לשים את הרגלים.

ש. כמה אנשי צוות היו?

ת. פה, אני הייתי קצת איך אומרים, חריג, מפני שהיו לי מושגים של צי סוחר,

היו לי שתי משמרות, כל ארבע שעות. בכלל באנגליה, שמובילים פחם לאורך הים הצפוני. היה לי מושג כזה של החלפת משמרות, וקוסטינג Coasting, וספנות חופים, ... שתי משמרות, אז אני לא צריך יותר מדי אנשים.

היו לי, הצוות שלי נע בין עשרה לארבעה-עשר איש. לאחרים היו ששה-עשר, שמונה-עשר, משהו כזה. מהר מאד התגבש צוות, צוות נחמד, היו לנו שנים-שלושה שבאו באמת, שהיו לוחמים, שידעו להפעיל נשק,

ש. אבל לאו דוקא ימי

ת. נכון. לא. לא. מה, אנחנו קשרנו חצובות על הסיפון עם קטעי חבל, זה מה שהיה לנו.

ש. להם לא היו רקע של ים?

ת. לא, אבל הם לפחות ידעו להפעיל נשק. ומהר מאד ה"פלמ"ח" נכנסה לפעילות והיא היתה בסדר מבחינה טכנית והיא עבדה כל הזמן. היא היתה פעילה מאד במשך כל המלחמה.

ת. עבדנו קשה, וכל הזמן בעיקר בפעולות פשיטה, בהנחתת סוכנים, ובצפון-סיני, כתוב אפילו אצל טל. רוב התפקידים של ה"פלמ"ח" היו מפני שהיא היתה טובה לים, וגם היו לה ימאים.

היתה ספינה טובה לים, היא היתה במצב טכני טוב ולא היו לה תקלות ולא היו לה צרות והיא עשתה הרבה הרבה Seetime.

את הפעולה בבירות של טיבוע היאכטה של היטלר, "גרילה", זה היה שמה הגרמני, אחר-כך לכאן היא הגיעה בשם "איגריס",

ש. וכשהטבעתם אותה היא היתה עדיין

ת. היא נרכשה על-ידי המצרים, והביאו אותה לביירות, היא הגיעה לביירות עם צוות גרמני, היו לה תותחים, ארבעה תותחים של שישה אינטש היו לה. אז כל ענין הפעולה הזאת, לא ידעתי הרבה מזה, אני הייתי רק המוביל, הייתי מפקד הפעולה, אבל החבלן ששחה והדביק לה את המוקשים, היה מה"מסתערבים", מהמוסד בכלל, שנתנו לו מהר מאד הכשרה בצלילה.

ש. אז הוא צורף לשייטת 13?

ת. לא. עוד לפני זה הוקם קשר, כמעט כל שבוע הפלגנו ל... להוריד סוכנים, לאסוף סוכנים, כל מיני דברים כאלה

ש. זה היה בעצם כשהגבולות כבר נחסמו.

ת. לא. בזמן המלחמה, ודאי. בזמן המלחמה. במשך כל 1948 ובתוך 1949. בחלק השני של מלחמת השחרור הדגש עבר לדרום וגם הפעילות שלנו עברה לדרום, לחופי סיני. אבל קודם כל, אנחנו קראו לזה "בירות אקספרס", כן, היה לנו מקום קבוע, שבו היינו מורידים סירה ומורידים סוכנים, ואוספים סוכנים, והיתה רשת. היתה "רשת" של ריגול. ובאמצעות ה"רשת" הזו הורדנו את האיש ואספנו אותו. אז זה נקרא "מבצע דויד". מתואר, האיש שביצע זאת, ריקה, הוא רב-סרן, אחר כך בצבא במודיעין, הקימו יחידות מיוחדות. שמו היה ריקה, אליהו ריקה. ואני זוכר שהוא נאבק שנים שיתירו את הפרסום. והתירו את זה, זה פורסם בעיתונות האזרחית לפני כמה שנים המבצע הזה. ברור הוא עשה הכל לבד, אנחנו בסה"כ הובלנו אותו למקום ואספנו אותו, אבל כמובן שלא היו תנאים של היום. לא היה מכ"ם אפילו ולא היה אפילו מד-מהירות.

מודדים עם חבל, גוררים LOG מסתובב על האונייה, זה נותן לך פחות או יותר לא מדויק את הדרך שעשית. היה צריך טוב-טוב לנווט. היה צריך לזה ימאי מנוסה, ואני הייתי ימאי מנוסה.

מלחמת העצמאות.

אני זוכר שלפני הפעולה הראשונה, פאול שולמן שאל בתידרוך, הוא היה מאד סקפטי לגבי היכולת שלנו לבצע דברים כאלה, בתנאים כאלה, כשאין לנו שום אמצעי איתור, מכ"ם, אז הוא שאל אותי, איך אתה הולך למצוא את הנקודה? הצביע על נקודה מסויימת. אמרתי לו, אני אתחיל ואני אמדוד, ואני אעשה, ופה ושם. והוא אמר, בוא ננסה, והוא עשה איתי ניסוי, צריך לצאת לים, לעומק, משך כמה שעות ולבוא בשעה מסויימת להוריד סירה, איפה שהוא יגיד, ונפליג צפונה, ליד אחד הגשרונים של הרכבת. פסי-הרכבת עוברים ליד החוף, רוצה לבחון אותי אם אני יכול לעשות את זה.

היתה רוח מזרחית, כך שלא שמעו אותנו, ואני הגעתי למקום, והורדתי את הסירה, ואמרתי לחבר'ה, תשארו בשקט, החבר'ה ירדו, והגשרון היה מאתים מטר מהחוף, ועשו להם "בו" הפתיעו אותם, ופול שולמן אמר: I

don't believe you. יכלו לבוא בכל דרך אחרת. או לרדת באיזה שהוא מקום אחר ולהפתיע, והוא אמר, הולך איתכם חזרה לחוף, תחזרו לספינה, ותגידו בספינה שתדליק את האור. טוב, אוקיי, החבר'ה חזרו, הדלקתי אורות.

הייתי ימאי טוב, גם מים המלח נסענו לירדן, לניסיון, בחושים, יש דברים שאנחנו פועלים דה-פאקטו, כשאתה עושה את כל החישובים ואת כל הניווטים ואחר-כך אתה אומר, אופסט, קצת ימינה. ... נותנים לך קורס, ואומרים, הרי אף אחד לא נשאר .. תחושה. איזה תחושה כזאת. אז באמת הייתי מוכר כימאי מנוסה.

אני אגב, הייתי הספינה הראשונה שלא היה לה מפקד. על כל האוניות היה מפקד, סקיפר, היה גם סקיפר וגם מפקד ואני לא חושב שזה מתוך איזה שהוא חישוב. אלא כניראה שזה בא בהפתעה ולא היה להם סקיפר. משום שכעבור כמה חודשים, לא, לא הרבה זמן, ביוני, לפני שהבן שלי נולד, יוני-יולי, נולד לי בן, ואני ביקשתי, היה מישהו, מישהו בא משפיים, עמוס שמו, עם סנדלים היה בא.
ש. עמוס מה?

ת. ניכנס, עם סנדלים, פלמי"חניק, היה בא: "אתה שלמה, יש לי פקודה בשבילך, שתפליג ותעשה פטרולי". ככה זה הלך. אני לא יודע את הסיבות, יכול להיות שזה היה בהפתעה, אבל על כל פנים, כשנולד הבן שלי, וזה היה כמה שבועות אחרי שהייתי כבר עם הספינה, וכבר ביצענו ביצועים, אני ביקשתי שיתנו לי לנסוע הביתה לראות את הבן. אישתי, מתל אביב, עם ילדה בת ארבע, וגרה אצל אחות שלה, אז לקח הרבה זמן, לקח כמה ימים, בקושי הגעתי לברית, והופיע בחור בשם זלמן פרח, מבית השיטה, הוא הגיס של יוחאי, אישתו ישראלה ואישתו של יוחאי בן-נון דיטה הן אחיות. זלמן היה איש מקסים, מענין מאד. הוא היה מהפלי"ם, אני הבינתי ששולחים לי מחליף, שאוכל לצאת לחופש לראות את הבן שלי. והוא חשב שהוא בא להיות מפקד על הספינה, כמו בספינות עליה ב'. פשוט, אף אחד לא אמר לי.
ש. הוא לא היה ממש ימאי.

ת. לא. בכלל לא. מלווה [ספינות עליה ב']. בקיצור, אני מראה לו את הספינה, ויוצא לים, להראות לו איך היא מתנהגת בים, ואומר לו, אוקיי, אני אחזור בעוד שלושה-ארבעה ימים, אז הוא היה איש ישר מאד, נחמד, באמת, הוא אומר: רגע, רגע, מה פתאום? אני לא יכול לקבל את הספינה. אז התברר כל העסק. שהוא בא להיות מפקד.

ש. בכלל לא היית מודע לזה שהיית רק סקיפר ?
ת. כן, [צוחק] לא הייתי מודע לזה שצריך להיות גם מפקד. טוב, הוא לא קיבל את הספינה, ואני לקח לי בסופו של דבר, הגעתי באיחור רב לברית ומיד חזרתי. וזהו, לא בא לי מחליף.
רק כעבור כמה זמן, התחילו לעשות יותר סדר, וקבעו כבר נורמות, והמיפקדה התמקמה בסטלה-מאריס, וככל שעשו יותר סדר, עשו יותר תפקידים. הקימו את השייטת הקטנה, קראו לזה, ספינות המשמר, וזלמן פרח היה מפקד השייטת.

אין לי, אין לי שום ביקורת עליו. הוא ישב במשרד, הוא התנהג ביושר, התייעץ עם זאב הלל את מכירה?
ש. הלל

ת. כן, הוא היה סקיפר של "הפורצים", והוא בא מאיטליה,
ש. היה ימאי

ת. זאב ואני היינו הימאים. וזלמן פרח התייעץ בנו בכל, ובסוף הוא גם כן עזב מהר. הוא נוכח לדעת שאין, אין שחר לכל העסק הזה של מפקדים שהם לא ימאים, וימאים שהם לא מפקדים. על ה"פורצים" זאבי הלל לא

היה לו כל הזמן מפקד, היה לו את כושי. כושי היה מפקד שלי. אני לא יודע אם את מכירה אותו. הוא קר מזג כזה. ככה שלא היה לי מפקד.

טוב, בין יתר הפעולות, בזמן מלחמת השחרור היתה גם הנחתה באיזור אל-עריש לפיצוץ הרכבת, זה היה אבל מעניין.

לפני מבצע "עין", המבצע ש... לתוך הר סיני, תוכננה פעולת פשיטה בנקודה קצת מזרחה מ"אל-עריש", באיזור שפסי הרכבת עברו כמעט מרחק של שלושה ק"מ, בערך, מהחוף, לפוצץ את הרכבת.

בליל פתיחת המתקפה, אני זוכר, הובלתי את הכח על ה"פלמ"ח", וה"סער", שתי ספינות משמר. הובילו את הכח. הכח היה מגדוד הנחיתה. קראו לזה גדוד נחיתה.

אני זוכר את התידוד ביפו, לפני שיצאנו, היה יגאל ידן, מספר כי זה חשוב, אני אמרתי לו: "תראה, מדוע, הנקודה הזאת, קצת מערבה מאל-עריש ישנו גשר, הרכבת עוברת על פני גשר כמה מאות מטרים על עמודים בשפך ואדי אל-עריש,

אי על עמודים, וזה גם יותר קרוב אל החוף. אני כבר הייתי, ראיתי את זה מהים. ואמרתי, מדוע לא נלך לשם? אז הוא, היה לו קסם בלתי רגיל, הוא חיך ואמר, לא, אני רוצה למנוע מהם אספקה ליום-יומיים, אבל אני רוצה שיהיה להם לאן לברוח. לא רוצה עוד פעם "כיס פלוגיה",
ש. אהה.

ת. החטיבה המצרית בפלוגיה, שהיתה מכותרת ... ונתנו לה לצאת עם הנשק בסופו של דבר. אז הוא אמר, אני רוצה חבלה לא גדולה, סביר שיתקנו במשך יום-יומיים, שיתקנו, שיהיה להם לאן לברוח. טוב, זה בוצע. היתה גם בעיה של ניווט נכון. אבל לא נתקלתי בשום בעיה. ביצעו, חיבלו, חזרנו ליפו, אמרו שצריך לעשות עוד פעם.

ש. עוד פעם?

ת. כן. הרימו פיפר, והתברר,

ש. מה זאת הרימו פיפר?

ת. שלחו פיפר לראות מה קורה שם, הם באמת חיבלו קטע, כמה מאות מטרים של המסילה, ומה שהתברר זה, שעומדת רכבת מצד אחד, ורכבת מצד שני, ומאות חיילים סוחבים את האספקה, מאחד לשני. זאת אומרת, משני הצדדים של החבלה, וכניראה שההצלחה לא היתה מספיק טובה, ואמרו, צריך עוד פעם. היה מאוחר, כבר לא היה מספיק זמן, להגיע מערבה יותר, והיה צריך לבחור נקודה יותר מזרחית, כדי להספיק להגיע ולפנות במשך הלילה, ונסענו שוב, הורדנו את הכח. לא אותו כוח, כוח אחר בא. הכוח נתקל בערבים, עד עכשיו אני לא יודע אם זה חיילים מצרים או בדואים, היו חילופי יריות, ולא ביצעו. זה לא שייך להיסטוריה של חיל הים. נחתנו במקום שאמרו לנו.

ש. זה היה אחד התפקידים של חיל-הים. להוביל.

ת. ודאי. מה עוד? מהניסיון שלי על מלחמת השחרור היה עוד מבצע קטן, מבצע של "ים המלח".

זה התפרסם וכתוב ב"עושים מדינה" של דודו דיין, בזמן המשא ומתן, כשכבר היתה הפסקת אש, כשניהלו משא ומתן ברודוס, על הסכם שביתת-הנשק, שמה נקבע שקודם כל, אחרי שביתת הנשק, מקווי הפסקת האש, .. איפה שהכוחות נמצאים, הנציגים שלנו, של ישראל, אמרו אנחנו נמצאים באילת, זה היה מבצע "עובדה",

אנחנו נמצאים באילת ואנחנו נמצאים בעין-גדי. וזה כמובן לא היה נכון. אבל גם הערבים לא ידעו.

ואז מישהו זכר, שאני עבדתי בים-המלח, ומהר מאד הורידו אותי לסדום לבצע נחיתה בעין-גדי. היו שמה כמה בעיות. קודם כל, אני הבאתי איתי מחיפה כמה בחורים שעבדו איתי בים המלח ואחר כך עבדו כ"לנצימנים"

Launchmen ב"עוגן", היו לי שלושה-ארבעה חבריה שהכירו את המקום והיו שם כל הצי של ים המלח, הגוררות והדוברות עדין היו שם. היתה לנו שם גם גוררת, דוברת נחתת, דוברת עם דלת נחיתה, שהיו מובילים בה ציוד כבד, טרקטורים, שאי-אפשר היה להוביל על המזחים. זה היה מצויין, עבדנו עם פרדות שהיו צריכים לעלות משפת המים אל המצוקים מעל עין גדי, זה אפשר היה רק עם פרדות. הבעיה המיוחדת שהיתה בפעולה זאת היתה, שהכל נעשה תחת תצפית של הליגיון, שישב בצד השני.

ראיון שני עם שלמה אראל
28 ביוני 1994
פרויקט תיעוד תולדות חיל הים
מראיינת דניאלה רן
 קלטת ב' צד א'

ת. טוב, אנחנו לקראת סוף מלחמת השחרור. התחלתי לספר על "מבצע עובדה", הבעיה שמה היתה, נידמה לי שעד כאן הגעתי,

- ש. הירדנים צפו בכם
- ת. כן, צריך היה לעשות את זה בחשאי, משום שלמעשה המשלחת שלנו ברודוס הודיעה שאנחנו ... שם
- ש. היו שם אזרחים?
- ת. היו שם אזרחים, היו שם בדואים, אבל לא היה ידוע.
- ש. לא היו יהודים, לא ישראלים.
- ת. לא, ודאי שלא. לא, צפונה מסדום לא היו. אם את נזכרת במפה של הקו הירוק שהוא עולה ככה מאיזור ערד, עולה צפונה עד צפונה לעין-גדי, מקביל לחוף הים, מן לשון כזו, זה היה "מבצע עובדה", זה היה חלק מ"מבצע עובדה", גם השם שניתן "עובדה", כלומר - אנחנו פה.

באותו זמן ששתי החטיבות ירדו לאילת, אנחנו ביצענו את המבצע הזה בעין-גדי מסדום, שוב, הבעיה היתה לעשות את זה בחשאי, ומסדום, מסאפי, מקום שנקרא סאפי בשטח ירדן, מרחק של כארבעה ק"מ, היתה הבסיס של הליגיון, למחלקה של הליגיון היתה תצפית על המפעל כל הזמן, וגם היו סיורים של הליגיון על הלשון. אם את זוכרת את המפה של ים-המלח, החלק הדרומי הוא כבר לא קיים כיום.

טוב, מה שאנחנו עשינו זה, למעשה, הצי הזה של הגוררות והדוברות עגן במקום אחד, במשך שנה שלמה, היה להביא אותם, לטפל בהם, להפעיל אותם, מבלי שהפעילות תורגש על ידי הליגיון הירדני.

בלילה הראשון, הבאנו אותן, שתי גוררות וסירת מנוע הבאנו למזח, כאשר סימנו את המקומות במצופים, סימנו את המקומות שהן עגנו. ועשו להם את ההכנות לגשר, ולפני אור ראשון החזרנו אותן למקומות, כדי שלא יראה, שהליגיון לא יבחין. בלילה השני עשינו אותו דבר עם הדוברות, ועשר פרדות שנועדו להובלת חומרי הביצורים במעלה המצוקים החולשים על עין גדי ממערב, והבאנו את הדוברות והעמסנו אותן, היה שם שבעים טון ציוד.

ציוד כולל ביצורים, מוקשים, קונצרטינות כאלה, שהכח היה צריך להביא איתו, גם כן יצאנו, שוב, חזרה לאותה מתכונת, כדי שהליגיון לא יבחין, ובלילה השלישי, עם חשיכה יצאנו, ולפני אור היינו כבר בחזרה.

ש. פרקתם שם הכל? הם התמקמו?

ת. אפילו הכנו איזה שהוא מזח קטן. שמה החוף תלול מאד, המים עמוקים, ואפשר להגיע ישר, פשוט היה יבש לרדת, להגיע עם החרטום וממש לעלות אל החוף.

גם אני יצאתי עם סירת מנוע והורדתי כיתה על הלשון לאבטחה, למקרה שסירור של הליגיון יעבור בדיוק כשאנחנו עוברים את מיצר הלשון, אספתי אותם בדרך חזרה, הנחתנו את הכוח, הכוח היה כוח צבאי, פלוגה מוגברת - שתי פלוגות, כמאתיים איש, מחטיבת אלכסנדרוני, עם כל הציוד הכבד, והרכבנו מזח שהקמנו מראש. לא ניכנס לפרטים הטכניים. העמדנו שם מזח, המזח הזה שירת, נידמה לי, שנתיים-שלוש את כל האספקה שבאה דרך הים עד שפתחו דרך מעין-גדי לסדום, והתחילו לתחזק את המקום דרך הים.

כמובן, אחרי שנחתם הסכם הפסקת האש לא היה צורך להסתיר יותר.

רק את עצם התפיסה של המקום באותו זמן, היה צריך להסתיר. אם מדובר על "חלקי במלחמת העצמאות"- אזי כמפקד ה- "פלמח" פקדתי על מספר פעולות חבלה בחופי האוייב בסיני ובלבנון ועל מבצע טיבוע ה"גרילה" (איגריס) בנמל בירות.

זהו, זה פחות או יותר. מבחינתי, מבחינתי שלי, חלקי במלחמת השחרור היו כמה מבצעים של הפגזות של עזה, הייתי צריך לשמש את תפקידי האבטחה, או תפסנו שבויים, בין מיתלה לעזה, אבל זה לא, אלה קטנות. זה במלחמת השחרור.

לקראת הסיום, קיבלתי פיקוד על הקורבטה "ההגנה", הייתי מפקד ה"פלמח" ומפקד "ההגנה". זהו.

אם ממשיכים, אחרי זמן לא רב, קיבלתי פיקוד על "השייטת הקטנה", שהיתה אז כבר שייטת לא כל-כך קטנה, היו בה נחתות, ספינות משמר ונחיתה, קראו לזה "השייטת הקטנה", היה כח נחיתה לא קטן.

ש. מפקד שייטת ישב על כלי שייט?

ת. בבריגטות, במשחתות כן, בשייטת הקטנה המפקד ישב בחוף, אבל בכל היציאות לים, התימרונים והתרגילים כמובן שאחת הנחתות בדרך כלל היתה אונית הדגל.

לא הייתי הרבה זמן, גם זה לא הייתי הרבה זמן, פה זה לא הלך בשנים, זה הלך בחודשים. בסוף שנת 1950, כבר הייתי מפקד "המשגב", הפריגטה, וב-1951- השייטת נסעה לאמריקה במבצע קולומבוס עם הפריגטה "משגב" ו"ההגנה".

זה היה ב-1951. זה פרק בפני עצמו.

ש. מה כל כך מיוחד בו?

ת. טוב, המיוחד, היום, .. זה לא מיוחד. כן? אבל ההפלגה היתה למעשה לרגל פתיחת מלווה העצמאות.

טוב, אני התחלתי לדבר על ההפלגה לארה"ב, המבצע הזה היה יוזמה של בן-גוריון או של המנהיגות היהודית בארה"ב, לרגל פתיחת "מלווה העצמאות". בן-גוריון עצמו נסע לשמה, והופיע במקומות, והיה מי שחשב שזה יהיה דבר יפה, שיופיע חיל-הים ישראלי ב-1951. ב-1951- עם הצוותים שהיו לנו אז ועם מה שהיה לנו אז, ולהופיע כמו צי זה היה - יש הרבה סיפורים מאד מעניינים שמה. מפני שאני סירבתי, בכל תוקף רצו, הרמטכ"ל רצה להביא, בא לאשר את ההכנות, הוא ראה, איזה מן צוות יש לנו, הרוב הגדול מזרח-תיכוניים, אז הוא אמר: מה? אלה יסעו לייצג אותנו באמריקה? תביא 50 קיבוצניקים בלונדינים. אמר, לגדעון שוקן, לראש אכ"א, ראש אכ"א היה אז גדעון שוקן.

אני אמרתי, המפקד, אתה לא איתי. האוניות נוסעות עם הצוות שלהן! אתה רוצה להביא בחורים יפים בלונדינים? תשים אותם באוירון, תלביש אותם באיזה מדים שאתה רוצה, אנחנו נוסעים עם הצוותים שלנו.

ש. זה היה?

ת. לא. לא. זה לא היה מתוך גזענות. זה היה מתוך קונספציה, שהוא אהב את האנשים ולא את האונייה.

ש. ...?

ת. הוא ראה בזה את האנשים, גם האמריקאים חשבו, בשתי האוניות, סה"כ מאתיים איש, חשבו שאנחנו לוקחים את האנשים האלה ומכניסים אותם בכל אמריקה, ואני אמרתי: לא. בשום פנים ואופן לא. הם שייכים לאוניות, אנחנו הפלגנו מנמל לנמל, ובסוף החליט שזה יהיה בסדר כפי שאני רציתי, מפני שראו איך האמריקאים, איך הציבור והצי האמריקאי קיבל אותנו, איך התרשם.

אמרתי: קח את האנשים האלה, תקח אותי, אני המפקד של כל העסק הזה, בן 30, יש יותר יפים ממני, יש כאלה שיודעים לדבר יותר טוב ממני, אם תקח אותי ותנתק אותי מהקשר הזה, של מפקד הכוח הימי, שנמצא פה בנמל, אז אתה יכול, יש הרבה יותר טובים ממני, שיופיעו באולמות וינאמו, הדבר, המשקל היחידי שיש לערך הזה, שיש שלמות אחת, שזו שלמות אחת, של אוניית מלחמה עם הצוות שלה, שמקיימת שיגרה רגילה, שיגרה צבאית רגילה עם הופעה נאה, והתברר שצדקתי. סה"כ היתה הצלחה עצומה להופעה. היינו ארבעים-חמישים יום בארה"ב. בכל הנמלים של החוף המזרחי של ארה"ב, היינו צריכים לצבוע כל לילה את הסיפונים מחדש, מאלפי זוגות הרגליים ששיפשו אותם.

חזרתי משם, בקיץ 1951. ביולי 1951 אני חושב, התמניתי למפקד הבה"ד של חיל הים. לא היה קיים בארץ. היה קיים מחנה בסיסי אחד - מחנה בת-גלים, שכלל גם את ההדרכה וגם מחנה, ואז, ברה"ד - מחנה בסיסי, ומחנה הדרכה - קראו לזה מה"ם, מחנה הדרכה מרכזי.

אני ביצעתי את ההפרדה, וגם היה לי מינוי כפול של "ראש ענף הדרכה", למיפקדה. זאת אומרת, לא היה מישהו אחר במיפקדה שעסק בהדרכה. עסקתי בזה בערך שנה עד שקיבלתי פיקוד על ה"שייטת הגדולה" ב-1952.

על חלק מהאירועים בתקופה הזו סיפרתי, בפרק על יוון.

בסוף 1954 נתמניתי לנספח צה"ל באיטליה, נספח צה"ל לכל שלושת הזרועות, נספח ימי לכל מערב אירופה. שמה אני צריך להתחיל לספר סיפורים איך בנו את חיל הים. היה שם הרבה מאוד.

צד א'

28 ביוני 1994 - ראיון שני עם שלמה אראל

קלטת מס' 1 צד א' החל מ- מס' 150

ציוטאבקה

ת. טוב, אני אתחיל בשלב של גיל 14-15 בתל-אביב. גדלתי בילדותי בפתח-תקוה, אבל בשנות השלושים בתל-אביב, ושם הצטרפתי לתנועת בית"ר, הרקע היה די טבעי מבחינת האטמוספירה ומבחינת התרבות בבית, אבי היה חבר קונגרסים מטעם "המזרחי". זאת אומרת, היה בית לאומי, לאומי קצת מסורתי, גם פתח-תקוה, כמושבה הראשונה היתה לה מסורת מאד-מאד, גם לאומית, עם מסורת שקשורה עם מיתוסים של גבורה, עם ניל"י, עם הגנת פתח-תקוה ב-1921, והנטייה היתה די טבעית, אם להכנס לתנועות הנוער, אז בית"ר. זה לא חשוב.

אבל תיכף אני מצאתי את עצמי, כמו כל ילד בתל-אביב, שחייב היה להיות בתנועת-נוער, אני הייתי בתנועת בית"ר, חוץ מזה, באמת, השנים האלה של שנות, אמצע שנות השלושים בתל-אביב אני למשל, גדלתי על שפת-הים אפשר לומר, למדתי בבית-ספר שנקרא היום "גאולה", בזמנו הוא נקרא "בית הספר התיכוני למסחר" - כך קראו לזה. זו היתה פחות יוקרתי מגימנסיה הרצליה, אבל המשפחה לא יכלה להרשות לעצמה, ומבחינתי היה לזה יתרון גדול - זה היה קרוב לים. וככה השכלה תיכונית לא גמרתני, אבל השכלה ים-תיכונית קיבלתי חסקות וכו'. וככה שבאמת הקירבה לים היתה גדולה כבר בשלב של הטיפש-עשרה, הייתי אומר בגיל ארבע-עשרה עד שש עשרה, קירבה גדולה מאד לים.

יש אני חושב, עוד השפעה מאד מעניינת, אחת שבכלל אין לה שום קשר לא לתפקידי ולא לרקע הפוליטי. המורה לאנגלית היה הפרופ' שמעון הלקין. היה משורר, שלימד ספרות אנגלית, אחר-כך באוניברסיטה בירושלים. הוא היה הרבה יותר ממורה לשפה, אלא שהוא בעצמו ינק מתוך התרבות הימית האנגלו-סקסית, והחדיר הרבה מתוך הספרות הזו, מתוך השירה. אני אפילו עד היום זוכר בעל-פה פואמות על אודיסיאוס, היה לזה איזה שהיא השפעה.

נוסף לכך, במסגרת של בית"ר, הדוקטרינה היתה בפירוש, שהם, ז'בוטינסקי הוא טבע את המטבע של "כיבוש הים", אני לא מנסה לומר, שתנועת הבית"ר היתה הראשונה, היו בודאי גם כאלה אחרים שהלכו לים, כל מיני גם באופן פרטי, מתוך הרפתקנות או רומנטיקה, אבל כתוכנית רעיונית-פוליטית, ז'בוטינסקי היה הראשון שטבע את המטבע הזה של "כיבוש הים", וזה היה גם מתפיסת הציונות המדינית שלו, משום שצריך לזכור, שאז, הציונות באותה תקופה, במשך עשרות בשנים, היא לא דיברה בקול רם על מדינה, אלא דובר יותר על התיישבות ועל מרכז רוחני ועל כיבוש עבודה ועל כיבוש השממה, ועל יבוש הביצות, ואין שום ספק, שהעדיפות הלאומית באותן עשרות שנים, נאמר, החל בעלייה השנייה, בודאי שאחרי מלחמת העולם הראשונה, היתה ההתערות בקרקע. אין שום ספק, שאת זה הובילה תנועת העבודה, למרות שהיו כמובן מושבות עוד לפני זה, מושבות, כפי שאת יודעת, ובילוי"יים ודרך אגב, פתח-תקוה נוסדה על ידי יהודים ירושלמיים, לא ביי"לויים. אבל אין ספק, שזה היה העדיפות הלאומית, האתוס הלאומי באותה תקופה, היתה ההתערות בקרקע, המעבר מגיטו, או מעם של סוחרים ואינטליגנציה לעם של עובדים, עובדי-אדמה.

אין שום ספק, שזו באמת היתה העדיפות הלאומית, שאילמלא ההתערות בקרקע לא היינו מגיעים למדינה. כשהציונות המדינית בתורה של ז'בוטינסקי היתה, שזה נכון, אבל אנחנו צריכים להגיע לעצמאות מדינית, ומדינה

לא יכולה להתקיים רק על איכרים. מדינה זקוקה צבא, ובית"ר היתה תנועה מיליטריסטית. באירופה היו קורסים צבאיים בעזרת שלטונות מקומיים.

במאמר מוסגר אני רוצה לומר, שלפני קום המדינה ומיד עם קום המדינה, אין שום ספק, שבן-גוריון הפך למיליטריסט הגדול ביותר, ובצדק, הוא אמר: "בטחון זה ערך", ולא איזה שהוא אמצעי, אלא שזה ערך, וטובי הנוער, צריכים ללכת לשמה, ואני חושב שזה דבר נכון עוד היום, אבל פה עוד הרבה שנים, אנחנו נצטרך להשקיע, מטובי הנוער, האוכלוסייה שלנו בבטחון.

"המיליטריזם", ו"כיבוש היס" ו"האוויר", אפילו טסים לים המטוס הראשון, ויצרו מטוס - דאון, שהתחילו ללמוד לטוס, דרך אגב, ע"י ז'בוטינסקי, היה מעורב בזה, ב-1934 בארץ, היתה פה, היתה הטפה לכוון את הנוער הבית"רי לאפיקים נוספים, לא רק להתיישבות.

היו פלוגות עבודה של בית"ר בכל המושבות, וכל בית"רי שעלה ארצה היה חייב שנתיים שירות ל"פלוגות העבודה", אגב, הקונספציה של גיוס חובה, זו קונספציה של טרום-מדינה, אבל עם ראייה למדיניות, לקראת מדינה. לכן גם היתה ההטפה לכיבוש היס, וז'בוטינסקי בעזרת מכרים וקשרים באיטליה, הקים את בית-הספר, זאת אומרת, לא הקים, אלא הקימו מחלקה של בית"ר בבית-הספר הימי ב"ציביטבקה".

זה היה בית ספר ימי ממלכתי, בתוך הרשת "אנטה נאציונלה" ... מרינארה". זאת אומרת, מוסד ממלכתי להשכלה ימית. היה שם בית-ספר, והקימו מחלקה בהכשר מיוחד, בהתערבות, בסיוע של ידידים מאד מכובדים באיטליה של הימים ההם, היה שם למשל, גנרל מנדס, קצין רפואה ראשי, של הצבא האיטלקי, והיה אדמירל מסויים, שכרגע, .. נידמה לי טהון דירבל, היו מעורבים .. באיטליה.

ש. את השמות בבקשה. גנרל מנדס?

ת. בני משפחתו נמצאים כאן, טהון דירבל. אדמירל. לא כדאי להיכנס לפרטים.

נפתחה המחלקה הזו שבה העבירו את הסילבוס הרגיל שלהם, של בית-הספר האיטלקי, אבל בקצב יותר מזורז, מפני שזה היה תלמידים מבוגרים יותר וכמחלקה נפרדת.

ש. באיזה שפה?

ת. באיטלקית. ודאי. גם קיבלנו תעודות של ... נידמה לי שהקלטתי לך את זה פעם. קוראים לזה רב-חובל לים התיכון, משהו כזה, "קפיטנו די קאבולגיו", לא חשוב, זו תעודה תיאורטית, שכמובן הוכיחה כבר שהניסיון שנתקבל, היתר ממש. כך שזו גם היתה תקופה, שנות ה-35-1936. זו היתה תקופה סוערת מאד, הנוער היה סוער, והיו מאבקים נגד השלטון הבריטי ונגד כל מיני גזרות של השלטון הבריטי, בעד תוצרת הארץ, בעד עברית, לא חשוב, כל ילד היה חייב להיות נגד משהו ובעד משהו, זו היתה תקופה מאד סוערת.

לא תקופה כמו שהיום. אני רואה על הנכדים שלי, הם, הכל מסודר להם. הכל מסודר להם, וכשפרצו המאורעות 1936, עזבתי למעשה את ביה"ס כבר, בקיץ 1936 עזבתי למעשה את ביה"ס והלכתי לשמירה ב"עמדות ההגנה", מול כרם התימנים שמה, ועסקתי קצת בפעולות מחתרת.

ש. ההורים איך קיבלו את זה?

ת. אבי כבר לא היה בחיים, ואמא שלי היתה חלשה וקטנה מדי מכדי להתערב במה שעושה ילד בן 16. וכשנודע על בית-הספר הזה, בציביטבקה, נרשמתי. זה ניראה לי טבעי

ש. זה היה במסגרת?

ת. במסגרת התנועה. למרות שבסופו של דבר, אתה נרשם בעצמך, ואפילו היה צריך לשלם קצת, אבל הצינור היה התנועה.

ש. בעקרון, בית"ר מימנה את הלימודים?

ת. כן, בודאי, בודאי, היה שייך לתנועת "בית"ר". טוב, כתבתי והתקבלתי. התקבלתי כפלשתינאי הראשון שמה, והתברר גם שבמחזור ההוא הייתי גם הצעיר ביותר. כי הייתי בן 16. מעניין לציין, שרוב, חלק הארי של הקדטים שמה, מכלל בית-הספר היו הרבה מאד מגרמניה, מאוסטריה, מרומניה, כמובן מפולניה.

ש. מהבלטיות?

ת. מהבלטיות. מריגא, היו אפילו ימאים כבר, היו בית"רים, קפטן סמולנסקי ז"ל הוא כבר היה ימאי בריגא, בריגא, בשנת 1934, הוקם בית-ספר, אלא שיהודי, אוהד, קנה אוניית מפרשים, שלושה סרנים, שעבדה בים הבלטי כאוניית סוחר, וקראה לה "תיאודור הרצל", ועבדו עליה בית"רים. שמעת על זה?

ש. שמעתי בספר של הלפרין

ת. אוקיי. הספר של הלפרין, את צריכה לקרוא אותו קצת ב, הוא יש לו הרבה רומנטיקה, אבל צריך להסתכל על זה בפרספקטיבה של כשישים שנה, אז אין ספק שהיו שמה הרבה שגיאות והרבה עיסוק בטכסים ופחות בצד המקצועי, אבל יחד עם זה, לאחר שאתה מנפה את המוץ ולמצוא את בכל זאת את העיקר. צמחו משמה ל-חיל-הים שישה מפקדים, בשנים הראשונות, היו מפקדים יוצאי ציביקאווטקיה.. ובצי הסוחר היו.

ש. אתה זוכר אותם בשמות?

ת. חיים רפאלי, רפאלי היה אפילו על ה"תיאודור הרצל"

ש. כן? גר בנהריה נכון?

ת. נכון, גר בנהריה. חיים רפאלי, רפאל פלדי, מפקד ק-18, מפקד ה"ווגיווד". פלדי, מרדכי ליבין, צבי קינן, עבדך הנאמן, כמה יש לך?

ש. חמישה

ת. יש עוד אחד שאני לא זוכר. יש בודאי. אולי וצלר, בודאי. אולי וצלר, היה רב-חובל בצי הסוחר. הוא אחרי חיל-הים היה בצי הסוחר. אלה הם שישה שהיו בוגרי ציביקאווטקיה.

ברור שרוב הבוגרים שמה נספו בשואה, הם חזרו הביתה, ניספו בשואה. היו כאלה שאבדו במלחמה, מלחמת העולם, היה דרך אגב, רב-חובל, מישה אדלמן, גם כן נפטר, עלה ארצה לפני כמה שנים, מישה אדלמן. טוב, הוא לא, הוא היה רב-חובל בצי הסוחר, סובייטי, במשך הרבה-הרבה שנים, הוא ריגאי, ובצבא האדום כבש את הארצות הבלטיות, היה שייך לצי הסוחר, והוא הגיע הנה לפני כמה שנים, הספיק להדריך בבית-הספר בעכו, קציני עם, ללמד נויגציה, הוא היה מבוגר מכדי לשרת בים ממש.

טוב, אבל, על ציוויטאבקה אפשר לספר הרבה, מה שעוד כדאי לציין, זה, שמחוץ למסגרת בית-הספר עצמו, בית"ר רכשה את הספינה "שרה א' ", שזה היה אחד הדברים שכמעט נעלמו מהעולם כבר אז, באה אונייה של 1,200 טון, בנויה מאורן קנדי. יפהפיה, נבנתה ב-1900, אונייה עם ארבעה תרנים, (PITCH PIME) יפהפיה, מפרש רציני יפה מאד, ואנחנו גרנו על האוניה הזו ועשינו הפלגות אימונים לאחר הלימודים התיאורטיים, וככה גם נגמרה ההרפתקאה הזאת:

מפני שהאוניה נרשמה באיטליה, וכשיצאנו להפלגה ארוכה לסיבוב בים-התיכון, להנהלת בית"ר לא היה כסף מספיק לשלם לצוות איטלקי, היה רב-חובל איטלקי, היה נגר איטלקי, והיה צריך להיות מינימום 12 איש לפי החוקים האיטלקיים, לא היה כסף לזה, והחליפו את הדגל לדגל צרפתי, הצרפתים היו יותר נחמדים והם הרשו להפליג עם קפטן צרפתי. אנחנו הפלגנו מגינואה ב-1937, לא זוכר את המועד בדיוק. ומגנואה הפלגנו ארצה, היינו

כאן ב-1937 בחיפה, שם הקפטן הצרפתי עזב, אני לא יודע מאיזה סיבות, או שהוא הסתכסך עם הלפרין או לא היה כסף לשלם לו. הוא היה זקן, היה פנסיונר, והלפרין אז שיכנע את השלטונות, את הקונסול הצרפתי לקבל היתר, להביא את האונייה למרסיי ולא .. צרפתי.
אנחנו הפלגנו למרסיי כמובן דרך סלוניקי, מלטה, טוניס, עשינו הפלגה ארוכה

ש. מי היה רב-החובל?

ת. הלפרין היה רב-חובל, הוא לא היה מנוסה מספיק. לא היה מנוסה. היה לנו מלח צרפתי אחד וזה באמת היה חבל, מפני שסה"כ האונייה עלתה על שרטון על יד קורסיקה, למעשה כבר בסוף המסע, ולא היה כסף לשלם עבור החילוץ. היתה סערה, והיו נזקים ולא היה כסף לשלם בשביל החילוץ.
דרך אגב, אז כבר, בערך באותה תקופה נוצר הציר - ההסכם בין היטלר ומוסוליני, והיה ספק אם בכלל היה אפשר להמשיך, ככה, שהאבנטורה הזו נגמרה למעשה ב-1938.

כשהיינו כאן, בחיפה, כאן עלתה קבוצה של ישראלים, מחזור נוסף, אני הייתי "המפקד", המדריך שלהם. שם היה מרדכי ליבין המנוח, ופלדי.

ש. פלדי, ייבדל לחיים ארוכים?

ת. כן, יבדל לחיים ארוכים, רובם כבר אינם בחיים, וגם לא נשאר בי. למשל חיימוביץ, היה רב חובל בצים דויד חיימוביץ, הוא היה מהפלשתינאים שעלו, והוא נפטר לפני מה שנים. עשה את כל המלחמה בצי הסוחר הבריטי. זו היתה הקבוצה הפלשתינאית. כך שהתקופה הזו נגמרה, ולהם עוד איפשרו לחזור לציביטאבטקיה ולנהל את הקורס ולהבחן. אנחנו כבר גמרנו, המחזור שלי כבר גמר את ההכשרה, את הבחינות בכתב, נותר לעשות בחינות בעל-פה וקיבלנו את הטיקטס.

חזרתי הביתה, סליחה, אני מוכרח להוסיף, אני התקבלתי לעבודה, נידמה לי שכבר הקלטתי את זה בפעם הקודמת.

על אונית ההצלה, על... האיטלקי, שבא לחלץ אותנו. בא לחלץ את האוניה "שרה", שעלתה על השירטון בקורסיקה, ולקחו אותי, האמת היא, שלפני זה היינו צריכים לעזוב את האוניה, היתה סערה ומשמר החופים הצרפתי הוריד אותנו, את כל הצוות, ורק אחרי זה הביאו אותי לבסטיה בקורסיקה, לנמל הקרוב, אחרי שוך הסערה, הגיעה אוניה איטלקית בשם "טיטו", מליבורנו, לחלץ אותנו ושלחו אותי ללוות, להראות להם איפה זה. הם לא כל-כך רצו שיהיו שם אנשי הצוות, מפני אותם, שמחלצים הם פירטיים. הם קודם כל מורידים מהאוניה את כל מה שאפשר. ככה ש, אני הסתדרתי יפה.

ש. בית"ר לא רצו שיהיו אנשי צוות?

ת. לא. לא. המחלץ. אונית ההצלה. הם פירטים, זה דבר ידוע, הסלוואגי טאג - TUG (גוררת) הם פירטים.

על כל פנים, צירפו אותי אליהם כדי להראות להם איפה ומה, איתרתי את הספינה, ככה שעשיתי הכרה איתם וכשגמרנו את החילוץ, הוא הציע לי, אולי תרצה לעבוד אצלי. עבדתי אצלו חצי שנה, זה היה ניסיון מעשי אדיר, הם היו מקצוענים ממדרגה ראשונה.

על כל פנים, חזרתי ארצה ב-1938, וכעבור יום לקחו אותי אחר כבוד והושיבו אותי בעכו לחצי שנה. זה לא שייך להיסטוריה, ולמעשה, שיחררו אותי בתנאי שאעזוב את הארץ. התערבו, המשפחה גייסה קצת התערבות ועזרה של רוקח אז היה ראש עיריית תל-אביב, אבל בדרך כלל הם נהגו להאריך כל פעם את המעצר. פקודת המעצר

המינהלי לשלושה חדשים, ומאריכים את זה, מאריכים, היו יכולים להאריך את זה עד אין סוף. היו כאלה שישבו מעצר מינהלי הרבה.

מאירופה לים המלח.

שוחררתי, נסעתי לפאריז. סידרו לי, דרך קשרים של התנועה, כפי הנראה, לעבוד בחברה שבעלה היה יהודי בשם וקסלר, בפאריז, שכניראה עסקו בהובלת דלקים. מסתבר שהם מעבירים דלק וספינות נהר ולא באוניות, אבל אלה שסידרו את הקשר הזה, אנשי התנועה בפאריז, שדיברו עם אדון וקסלר, אמרו לו, יש לנו איזה ילד, פלשתינאי, שהוא, תסדר לו עבודה, הוא אמר בסדר. באתי לשמה, ואז התברר, שיש, יש להם רק ספינות נהר. בארגיס כאלה?

ת. כן. התנועה באירופה, גם היום יש תנועה אדירה גם על הריין ועל כל הנהרות האלה, הם היו מורידים דלק, טנקרים כאלה על הנהר, על הספינות האלה יושבות משפחות, זה תמיד משפחות, וכמובן שאי-אפשר היה לצרף אותי, אבל הם רכשו וקנו איזה שהיא ספינה קטנה, שהתכוונו להסב אותה לטנקר, למיכלית הובלת בנזין, להובלת דלק נקי, מצרפת לצפון-אפריקה, האנייה היתה באנטוורפן, והם סידרו לי, שלחו אותי לשמה, לשבת על האונייה הזו, לעבוד עליה. אני ניכנסתי עם האונייה הזו למספנה בבלגיה, למקום שנקרא "בון", על הסכינה, על הנהר,

ת. הייתי שמה לפני שנה

ש. זה עדיין מספנה?

ת. לא. איפה. אבל מצאתי כאלה שידעו שהיתה שם מספנה. באתי עם הספינה הזו אל המספנה ועבדתי שם בספינה, עבדתי כמעט שנה. עבדתי מרבית שנת 1939 גרתי עלה ספינה הזו, ועבדתי במספנה. הם סידרו לי עבודה. כל זמן שהיתה עבודה בתור ריגינג עבדתי בתור ריגינג מה שידעתי יפה מאד לעשות, וייר ספלייסינג עבודת ריגינג. את יודעת מה זה ריגינג? עבודת חבלים. וכשלא היתה עבודה של חבלים עבדתי עם הנפח ועבדתי עם המכונאי, ודפקתי ניטים, עשיתי למעשה, כמתלמד עוזר. למדת המון

ת. הרבה מאד עבודת מספנה. עבודת מספנה של הימים ההם. ושם תפסה אותי המלחמה, וכשהתברר, עוד לפני שצרפת נכבשה, לקראת סוף 1939, בחודשיים הראשונים עוד איכשהו נמשכה העבודה, ולאט לאט נסגר, הפסיקו להגיע כספים מפאריז, מהחברה, והעובדים כולם גוייסו לצבא. העניין הזה דעך, והרגשתי שאין לי יותר מה לעשות כאן, הענין של הכיבוש הנאצי היה קיים, והלכתי והתגייסתי לצי הסוחר הבריטי באנטוורפן. שירתתי בצי הסוחר הבריטי, חלק באטלנטיק וחלק ביס-התיכון, עד 1944.

בסוף, מעניין כשהפסקתי לעבוד ביס עוד בזמן המלחמה, כאן בחיפה, הבולשת הורידה אותי מהאונייה, שהיתה צריכה להפליג ללונדון. זה היה כבר, זה היה מאד מעניין, מאד מעניין, האנגלים כבר היו במצב טוב, כבר היה ברור מי ינצח במלחמה. התחילו כבר פעולות טרור של אצ"ל, לח"י נגד הבריטים, והיו כניראה, היתה איזה שהיא שמועה, שרוצים להתנקש בבוין, או להתנקש... על כל פנים, האונייה האחרונה ששירתתי עליה, ששמה היה פינזן, היתה עם דגל נורבגי.

האוניה שהורידו אותי ממנה, כשהיא היתה פה לאורדרס, וכשבאו אורדרס להפליג לאנגליה, באה הבולשת והורידה אותי, חקרו אותי. אני, בכל זאת לא הייתי כבר כל כך צעיר, הייתי בן 24-25, ועברתי חלק גדול מהמלחמה באנגליה. ראיתי את... טבעתי, הייתי בבית-חולים באנגליה. ככה שלא הרגשתי את עצמי צריך

להתנצל או לבקש על נפשי לפני בלש בריטי. להיפך, הייתי תוקפני, כאן, בחיפה, במיפקדת מחוז המשטרה, ודי רבתי עם האיש הזה, ששמו היה טורטון, נידמה לי, ואמרתי לו: מה אתה? אתה הורדת יהודים, אני נלחמתי בשבילך באנגליה.

- ש. איך הוא הגיב?
 ת. בבקשה? איך הוא הגיב? השפיל את העיניים.
 ש. קלט את המסר.
 ת. מכל מקום, למרות שהתחלת החקירה שלו היתה מאד שתצנית, עם הבטחה שאני כמובן אשלח לגלות, מאוריציוס אז היה, ולאט לאט אני ראיתי, שהוא קצת, אינני יודע, בכל זאת הם בני-אדם. אחרי שלש שעות של חקירה הם שיחררו אותי, אמרו: רק אתה לא מפליג יותר. תשב בשקט ואנחנו נעזוב אותך והלכתי ועבדתי בימים-המלח.
 אוקיי, רצית ביוגרפיה ימית.
 יצאתי מים-המלח במרץ 1948. המקום היה מנותק כבר מירושלים, מנותק בכלל, ורק היה קשר של פייפרים, של מטוסי פייפר, ואני ביקשתי אז ללכת למלחמה.

גיוס לחיל הים.

- יצאתי והתגייסתי לחיל-הים. אני לא רוצה להיכנס להרבה פרטים. רק היה בלגן גדול.
 ש. תספר על הבלגן.
 ת. אני גם לא מכיר הכל.
 ש. מה שאתה זוכר.
 ת. אני הכל זוכר ממה שראיתי והתרשמתי.
 ש. כן. כן.
 ת. היתה מיפקדת חיל-הים ב"סן רמו", מלון "סן רמו" על שפת הים בתל-אביב
 ש. מי עמד בראש מיפקדת חיל הים ב"סן רמו"?
 ת. גרשון זק. עכשיו, לא היה לי שום קשר עם אף אחד, לא, לא עבדתי עם שום קבוצה. הייתי איש פרטי,
 ש. הם ידעו שהיה לך רקע בפאריז?
 ת. את שואלת אם הם ידעו? רק להגיע לשם, לעבור את הש.ג. זה היה סיפור. ישב ש.ג. משועמם, בכניסה ואומר: "פס". מאיפה היה לי פס?
 ש. אתה עוד לא מחוייל
 ת. אני עוד לא מחוייל. זו היתה תקופה מאוד, של בלגן גדול מאד, וכדאי שידעו כל מי שהיה, או מי שעסק בהיסטוריה של מלחמת השחרור יודע, בודאי, שמצד אחד היו אלפי בני נוער שנלחמו ושלמו בחייהם בחזיתות השונות, ובתל אביב הסתובבו הרבה, הרבה ג'וביניקים עם אקדחים גדולים על התחת, עם מכנסי קורדרוי, זה היה סימן היכר של "מאכר", של מפקד ב"הגנה", ובירוקרטיה גדולה מאד.

זה גם טבעי, לארגן פתאום צבא, מתוך יישוב שהוא לא מדינה, ושהמערכות היחידות שהיו קיימות היתה "הגנה" מצד אחד, והיו האירגונים של האצ"ל והלח"י מצד שני, והסוכנות היהודית. כל העניין הזה היה, צריך להבין, שלא היה פשוט לארגן מדינה וצבא בתנאים כאלה, והיו יוצאי הצבא הבריטי, הבריגדה והצי הבריטי, שהכניסו יהודים לכל מיני נושאים מינהלתיים. צריך פס, וצריך צו תנועה, וצריך, כל מיני דברים שידעו בצבא, זה דבר ראשון שניסו להנהיג.

על כל פנים, אני כאיש פרטי, בודד, לקח לי שלושה ימים להיכנס ל"סן רמו". וישב שם הש.ג. לא יודע מכלום, "פס" הוא רוצה ואני רוצה להתנדב, אני ימאי, רוצה להתנדב והוא אומר "יש מחנה גיוס".
 היה, היה מחנה גיוס באיזור שהוא בקריה, בתל-אביב זו היתה מושבה "שרונה" הגרמנית, בין שרונה לעיר תל אביב עוד היו שדות, ושמה היה, שמה התקינו מחנה אוהלים גדול, שכאן ניהלו אותו אנשי בריגדה, או אנשים ששירתו בצבא הבריטי, וידעו מהו משטר, והנהיגו איזה שהוא הליך של גיוס, פסים, בדיקות רפואיות.
 מה? אתה רוצה להתגייס? תלך להתגייס. אני אמרתי לעצמי, שאם אני אלך להתגייס לשמה, אוקיי. הגעתי, איכשהו הצלחתי להגיע ונפגשתי באברהם עופר המנוח. אברהם המנוח היה ראש אכ"א אז. הוא כמובן לא ידע מימינו ושמאלו, לא הבין, והוא קרא לארקין, קדיש ארקין, היה גם כן שמה, אני זוכר אותם, לא שהיכרתי אותם אז, אבל אחר כך היכרתי ונזכרתי, ואז הוא קרא לקיפי, [אריה קפלן], איכשהו, הם הבינו, שאני ימאי, ושאני קודם כל "לא משלנו", לא שייך, לא מ"הפלי"ם" ולא משום מקום אחר, אבל, ושאלו אותי אם אני יכול להשיט ספינה מאיטליה לארץ. אמרתי בטח. בודאי. טוב בסדר.

ש. מה היתה דרגתך?

ת. הייתי קפטן על ספינות.

ש. באוניה האחרונה, שהורידו אותך ממנה מה היתה דרגתך?

ת. חובל ראשון. היה שמה .... "פינזון".

ש. אנגלי?

ת. כן. עדיין זה היה אותו אירגון, שירותי הים והמוסד, חיל-הים וצי הסוחר היה אותו אירגון, ואני, לא קלטתי מיד, אבל אחר-כך הבנתי, שהם ראו בי אוקיי, אז אם אני יכול להשיט ספינה אז ודאי שאלך ל"מוסד" אני לא פייטר, אני לא מ"הפלי"ם", ולא מהפלמ"ח.
 טוב, בסדר. נתנו לי פתק ואמרו לי תלך באמת למחנה הגיוס, ותתגייס. להתגייס צריך, אבל נתנו לי פתק, תלך לשם ליגאל, יגאל הוא המגייס לחיל-הים. טוב, בסדר, אני עברתי את זה וחיכיתי לצו תנועה, צו תנועה ליסוע לחיפה.

באותם הימים קראו לי אל בגין. זה היה מעניין. מצאו אותי בחורים שהיו בצוויאטבקה, לאו דווקא ישראלים, אלא אנשי צוויאטבקה שעלו לארץ עם ההעפלה של "אף-על-פי".
 ש. יהודים?

ת. כן. כן. הם היו יהודים, אנשי בית"ר, ראיתי אחד קטנצ'יק. הוא איתר אותי והביא אותי אל בגין, זה היה כבר לאחר שהיה הסכם בין האצ"ל ו"ההגנה" שהאצ"ל נכנס ביחידות, בגדודים, נכנס לתוך צה"ל, לתוך ההגנה. היה הסכם בין בן-גוריון לבין בגין, אצ"ל כבר יצאה מהמחתרת. והייתי אצל בגין, והוא אומר לי, שיש להם אונייה, אוניית מלחמה שהיא צריכה להגיע לצרפת, קנו אותה באמריקה, ויש עליה הרבה נשק, ויש עליה הרבה לוחמים, ואנחנו נוריד את הנשק ואת הלוחמים ניקח אותם לירושלים, ונצוות את האונייה הזו ונכניס אותה לחיל-הים. נקרא לה "אלטלנה".

אני מצטט את דבריו. ואת הסגנון שלו כשהוא אומר, "חברינו המליצו עליך.. ואתה תהיה המפקד שלה, ותצטרך להתחיל לארגן צוות וניכנס לחיל-הים, כמו שגדודים של אצ"ל נכנסו לצה"ל, כך האוניה "אלטלנה" תיכנס לחיל-הים, כאונייה, לתוך חיל-הים בצורה מאורגנת.

אני כשהתחלתי לשאול איזו מן אונייה זו, מה זה אוניית מלחמה? ומתי שהיא תגיע, התברר שהוא לא ידע כלום. הוא לא ידע, ויעקב מרידור, סגנו, גם הוא לא ידע. הם ידעו באופן מעורפל. הנושא אורגן קודם באמריקה, אנשי

האצ"ל באמריקה, הביאו אותה לצרפת, בצרפת אנשי האצ"ל העמיסו עליה נשק שרכשו ואנשים וכך הלאה, זה לא היה קשר אופרטיבי שפה בארץ ידעו בדיוק מה מתרחש. ידעו באופן מעורפל. מקצועית הם לא ידעו כלום. הם רק ידעו שזו אוניית מלחמה, מפני שזו היתה אוניית מלחמה של הצי האמריקאי.

בינתיים קיבלתי צו תנועה לחיפה, ונסעתי לחיפה. כל הענין הזה של "אלטלנה", כפי שאז הציגו לי את זה, היה מעורפל, ולא ראיתי לי שום סיבה בעולם להמתין, וממילא, אני רוצה להתגייס לחיל-הים.

ש. לו היית מקבל את זה הרבה דברים, כל מיני דברים היו אחרים. אחרת.

ת. לא נוגע לזה. לא היה מגיע לזה, מפני שהכוונה שהיא תבוא ארצה, היה לה צוות אמריקאי מקצועי, יהודים אמריקאים. זה לא היה מגיע לזה.

ש. הבנתי. ברור

ת. הוא לא הגיע להסכם עם בן-גוריון, הם ניסו בהסכמה להביא את האונייה, הוויכוח היה שמה של נשק, כל הזמן נשק צריך לעבור לירושלים, וירושלים היתה מחוץ, באותו זמן, מחוץ להסכם של פירוק האצ"ל, מפני שירושלים לא היתה במסגרת המדינה היהודית, לפי תכנית החלוקה היא היתה צריכה להיות בינלאומית, הסוכנות, ההנהגה הציונית קיבלה את התנאי הזה, האצ"ל התנגד. והציעו להלחם. אז ירושלים, אנחנו רוצים להעביר חלק לירושלים, זה היה הרקע, כך אני מבין, לפחות, לאי-הסכמה בין בן-גוריון ובגין, ויש סברה, שהיא ודאי גם כן נכונה והיא לא עומדת בסתירה, שבן-גוריון בכלל מעוניין לפצל כל צבא "פרטי" כמו שהבנתי, את הפלמ"ח.

על כל פנים, זה לא הגיע לכך, וגם לו הייתי נשאר בתל-אביב ומחכה, זה לא הגיע לכך. האונייה הגיעה לחוף כפר ויתקין, וטוב, אני הגעתי לחיפה, ואז, זה נידמה לי שסיפרתי כבר. היה מחנה ענקי, "שמן", מאות אנשים ישבו במחנה שמה, וערכו את הכלים, התאמנו בלזרוק סכינים. סדר גדול לא היה, ולא כל כך ידעו מה עושים. התקבצו שמה אנשים, אנשים ששירתו בצי הבריטי, והיו הרבה, היו למעלה מאלף איש, ששירתו בצי הבריטי, בתפקידים טכניים-מינהלתיים, מעט מאד שירתו ביים. ביים בכלל לא היה, היה אחד בראון, שחשבו שהוא אנגלי ושמו את ל"אג'קס". היה אפסנאי בחיל-הים.

ש. והפליג ?

ת. הפליג, על האג'קס שנתיים. ראובן בראון, אני לא יודע אם הוא בחיים, הוא היה קצין אפסנאות אחר-כך בחיל-הים. על כל פנים, באותו זמן בדיוק עשו את העיסקה של קבלת ספינות המשמר של המשטרה הבריטית, זו היתה עיסקה עם עירית חיפה, ובצורה חפוזה אירגנו מתוך המחנה צוותים, וגם אותי בתור סקיפר, והתכנסו, אני הייתי המפקד אז על "הפלמ"ח, מ-19, אני מציע מאחר ויש פה הרבה חזרה, אני חושב שדיברתי על זה.

ש. כן

מלחמת העצמאות.

ת. "הפלמ"ח" היתה ספינה של הצי הבריטי, שעברה למשטרה. העבירו למשטרה עם הצוות שלה, צוות מתוך הצי הבריטי, הם קראו לה, אנשי עליה ב' קראו לה "הכלב הגדול", הספינה הגדולה שהיתה תופסת את המעפילים. רוב המלחמה שירתתי כמפקד עם "הפלמ"ח", הייתי גם המפקד וגם הסקיפר, בלי להיכנס לפרטים.

עוד בתקופה שעל האוניות עוד היו מפקדים

ש. שלך היתה יוצאת דופן בכך, שמילאת את שני התפקידים?

ת. נכון, מילאתי את שני התפקידים, מלכתחילה, ורוב הפעולות של הספינה היו בחופי האויב, למשל ביירות, הרבה פעילות היתה בביירות, של הורדת סוכנים והבאת סוכנים, חומר של ריגול, והפעולה הידועה של הטבעות הגרילה, היאכטה של היטלר לנמל ביירות. היא בוצעה על ידי ריקה, הוא קיבל תואר רב-סרן, היה מתוך "המסתערבים", וקיבל הדרכה חפוזה בשחיה וצלילה.

אני הייתי מפקד הכוח, הוא ביצע כמובן. זה התפרסם. זה התפרסם עם שמו, ככה שזה, אני יודע שהוא עמד הרבה שנים לקבל אישור להסיר את המסווה הבטחוני מהפעולה הזו. היתה פעם כתבה על זה ב"מחנה", או .. עם תמונות שלו. הוא ראוי ללא ספק לכל הערכה. הוא ביצע את העבודה.

ש. הוא לא היה איש ים. למה לא לקחו אנשים מהקומנדו?

ת. זו היתה פעולה של "המוסד", מה שהיה אז "המוסד", ושבאופן מיוחד של יחידת "המסתערבים", הוא היה צריך להכיר את ביירות, לדעת איך להגיע, ובמקרה שהוא הסתבך להתמצא בביירות, לדעת את השפה. לדעת באיזה מקומות, באיזה מקומות מיסתור, איזה אנשים יש שמה. להיות בקשר, ומי שהחליט החליט, שזו פעולה שלהם, ופשוט נתנו לו הכשרה מזוהרת בשחייה וקצת צלילה והוא ביצע את זה. המוקשים התפוצצו רק אחרי זמן. בהתחלה לא ידענו, אבל בסופו של דבר התפוצצו והיא יצאה מכלל פעולה.

היו פעולות של הנחתה בחופי צפון-סיני ופיצוץ הרכבת, ונידמה לי שאם את ניזכרת, זאת אומרת שהקלטתי את זה. סה"כ ל"הפלמ"ח" היה שם טוב. היא היתה אמינה, לא היה שום קושי טכני בהפעלה שלה. צריך לזכור, מה שאנשים לא כל כך תופסים, שזו תקופה, בשנים הראשונות, בודאי בתקופת מלחמת השחרור, עם הצי המעורב הזה של "צי הצללים", ורמה מקצועית מפותקת של הצוותים, הבעייה של שמישות טכנית, היתה בעייה קשה מאד. הכלים היו הרבה זמן, לעיתים קרובות מתקלקלים, גם כלים ישנים, וללא חלקי-חילוף וגם צוותים, לא כולם מקצועיים, ככה שהפלמ"ח, בין ספינות המשמר היתה באמת במצב טוב כל הזמן ועבדה כל המלחמה, ועבדנו הרבה.

אני חושב, שסה"כ עם סיום מלחמת השחרור, הייתי בין המבוגרים בחיל-הים. בחיל אז היו צעירים, אני הייתי, קודם בן 29, בין לא רבים, הימאים המקצועיים. ככה שהקידום שלי היה מהיר מאד.

תפקידים שונים בשנות ה-50.

קיבלתי פיקוד על הקורבטה "הגנה", נידמה לי שהייתי עליה רק כמה חודשים, מ"ההגנה" הוקמה בינתיים שייטת, שקראו לה "השייטת הקטנה", שייטת ספינות משמר ונחיתה. היו הרבה ספינות נחיתה, שהגיעו חלקן מתוך צי הצללים, אוניות מעפילים, וחלקן נרכשו על ידי כל מיני עסקני רכש.

(צד ב')

אני הייתי מפקד הקורבטה "הגנה", מפקד "השייטת הקטנה", כפי שקראו לה, מפקד הפריגטה "משגב" - ק-30, אז הגיעו הפריגטות הראשונות מקנדה, מפקד ההפלגה לארה"ב בשנת 1951 של "משגב" ו"ההגנה", אחר כך נתמנתי, כשחזרתי, נתמנתי לקצין הדרכה חיילי, מפקד הדרכה מרכזי, אז שהקמתי אותו, מה שנקרא היום "בה"ד חיל-הים", משם נתמנתי ב-1952- למפקד "השייטת הגדולה", כפי שקראו לה, מפקד הפריגטות והקורבטות. זה כלל כבר גם את ההפלגה המבצע שדיברנו עליו של רעידות האדמה ביוון. וזו גם היתה התקופה שהתחלנו לפתח תורת לחימה, .. לרוץ דרך הקוריקולום :

מפקד שייטת 1 - בסוף 1954, או 1955 נתמנתי לנספח צה"ל באיטליה, נספח צה"ל ולנספח ימי לכל ארצות מערב אירופה, למעשה, כל הארצות שהיו לנו אי-פעם קשרים דיפלומטיים: הולנד, צרפת, וכו'. בפרק הזמן הזה עסקתי הרבה ברכש, ובפיתוח בניית כלי-שייט. לא נחזור לזה.

בסוף 1956 למעשה, עברתי לבית הספר לפיקוד ומטה של הצי הבריטי, לגריניץ', עברתי אותו, עברתי קורס טקטי בגריניץ' של הצי הבריטי, חזרתי, באמצע 1957.

1958-1957- הקמתי בית ספר, קורס לפיקוד ומטה של חיל-הים, העברתי שני מחזורים. את המחזור השני, למעשה יזמתי את השילוב של פו"ם, הצבא, חיל האויר, חיל הים במקום אחד, כפי שהוא נצא היום, עם שילוב של כל תכניות ההכשרה.

1959- אחרי שהעברתי שני מחזורים, נתמנתי למפקד "שייטת המשחתות", ב-1960- לרמ"ח ים, סגן מפקד חיל-הים, וב-1966-, למפקד חיל הים.

התפתחות תפיסת הלחימה וסדר הכוחות של חיל-הים.

טוב, עכשיו אני הייתי רוצה, לתת את לא את "האני מאמין", אבל כיצד אני ראיתי את התפתחות חיל-הים, התפתחות תפיסת הלחימה שלו, בעניין סדר הכוחות שלו.

נידמה לי, שהיום, בין כל מי שתוכלי לראיין, עם כל הצניעות, לא תמצאי מישהו שיכול היה לכסות פרק זמן כל כך ארוך ועדיין נמצא בחיים, אבל טנקוס ישנו, ללא ספק, אבל טנקוס עזב בסוף 1959. אני המשכתי עוד שש שנים. סליחה, עוד עשר שנים בחיל-הים, והיתה לי גם הזכות אחרי חמש עשרה שנה, בשנת 1984, להתמנות למפקד מערכת הביטחון. שירתתי ארבע שנים כמפקד מערכת הבטחון ואז, זו כמובן היכרות אינטימית מאוד, עם כל מה שנעשה במערכת הבטחון, עם הצבא וזו גם היתה התקופה של המחלוקות הגדולות בחיל-הים על כיוון הפיתוח שלו. מחלוקות חדשות "סער 5", כל הסיפור הזה.

ככה שבאמת, עם כל הצניעות, אני חושב, שיהיה לך קשה למצוא אדם אובייקטיבי - אף אחד לא אובייקטיבי. את החיך לא רואים פה בזה, לכן אני אומר את זה. אף אחד לא אובייקטיבי. או כל אחד אובייקטיבי במידה שהוא מאמין שהוא אובייקטיבי, אבל בכל זאת, אני לא יכול לראות, קשה לראות את הדברים בעיניים של אחרים. אבל אני לא חושב שתמצאי מישהו שמסוגל לכסות פרק זמן כזה. זאת אומרת, שהיה בכיר כבר עם היווצרות חיל-הים, וליווה את החייל רוב הזמן.

ככה, חיל-ים, המושגים הראשונים על לוחמת-ים כמעט שלא היו קיימים. למעשה, היו שלש קבוצות עיקריות שהקימו את חיל-הים: אנשי "הפלי"ם", אנשי עליה ב', שלא היו מקצוענים, אף אחד מהם לא היה מקצוען. היו כאלה שעשו קורסים בסירות בקיסריה, זה עדיין לא עושה אותם כמקצוענים, בתור אנשי-ים, וכמובן שבלוחמת ים אף אחד לא הבין שום דבר. זו לא אותה לחימה כמו לחימה ביבשה, ביניהם היו רבים שנלחמו ביבשה, לא כולם, למשל, יוחאי בן נון נלחם ביבשה. היו די אנשי "הפלי"ם" שגם לא נלחמו ביבשה.

ש. מי?

ת. שגם לא היו לוחמים, אנשי עליה ב', ליוו אוניות, ואני חס ושלום לא מזלזל בזה, הם גם היו אנשי החזון, והדרייב הגדול. זה לא במקרה, הם גם היו אלה שהיו קרובים ביותר מכולם למיסד. אותם שמעו. עד שמישהו יהיה, כי זהו מצב שכזה, עד שכזה אחד, ששמו שלמה אראל יכול להציג השקפת עולם והצעות עברו הרבה שנים.

צריך לזכור, שהמדינה הזו, וצה"ל החדש, לקח להם כמה שנים לצאת מן המצב של מחתרת, של אירגון לא ממלכתי, של הגנה, של כל מיני אירגונים מתנדבים, ואותו דבר גם הממשלה. עד שלעבור למסגרות מסודרות של איך בונים צבא ואיך מנהלים צבא, ואיך מקבלים החלטות, לקח כמה שנים. בשנים הראשונות, אין שום ספק, שמי שהיה מקורב, מי שיכול היה להגיע ולדבר עם בן-גוריון אותו שמעו.

אז היתה הקבוצה הזו של אנשי "הפליים"; היתה קבוצה גדולה מאד של יוצאי הצי הבריטי, שכפי שאמרתי, הם היו אנשי מקצוע, והם ללא ספק, שהקימו את המערך הלוגיסטי הראשון, את המספנה, צה"ל מדבר יפה מאד על חיל-הים אבל קודם לתקן מנוע. והיו ביניהם כמובן ששירתו בכלי השייט - בעיקר במכונה. כמכונאים, גם אם לא היו ימאים, אבל צריך מכונאים בכלי השייט.

היתה קבוצה לא גדולה של ימאים מקצועיים, שמעת על גיוקי אפשטיין, כל החבורה הזו, של ימאים מקצועיים, שלקחו אותם כסקיפר, קראו להם סקיפר, ששמו עליהם מפקדים.

והיתה עוד קבוצה, לא גדולה, של מח"ל - של מתנדבי חו"ל. אני לא בקיא עד כדי כך, אני גם נכנסתי בשלב די מאוחר, נכנסתי ב-1948, כבר היה משהו, נכנסתי, מתי הגיעו מי, אני לא כל כך יודע, אבל סה"כ הקבוצה ש, אף פעם לא היו יותר מעשרה-עשרים איש, ששירתו בציים - בצי האמריקאי, בצי הבריטי, כקצינים זוטרים, אבל לפחות היו להם מושגים מקצועיים. והם אלה שהכניסו את המושגים המקצועיים הראשונים. למשל: קשר. לא ידעו בכלל. אירגון אונייה. כמובן שבראשם היה פול שולמן, שנתמנה למפקד חיל הים. הוא היה גם היחידי, שהיה בוגר אנאפוליס, היה קצין בצי האמריקאי, קצין מן המניין, לא "...." לא אלה שגוייסו בזמן המלחמה.

היה לנו כמה אנשים מאנגליה, ששירתו בצי הבריטי, אבל גם כן, הם היו מה שנקרא ... אנשים בעלי השכלה שגוייסו לצי, עברו קורסים מזורזים והגיעו לדרגות קצונה. הבכיר ביותר היה קומנדר אלן ברק, שהיה מפקד פריגטה בצי הבריטי, פריגטה, קורבטה. היום, מי שקרא ב.. אם לא קראת, את יכולה לקרוא הרבה על זה. זה, אלה היו אנשים שנתנו את המושגים הראשונים בעיקר של קשר, של אירגון כלי שייט, בכלל איך העסק הזה עובד. איך עובדים עם קשר, עם ספינות, מפקדה.

הצי הוקם, בעיקר משיפוץ של אוניות מעפילים, שבתוכן היו שתי קורביטות, "הווג'וד" ו"ההגנה", שהיו אוניות מלחמה, וגם כן, אוניות מלחמה אלה היו אוניות ליווי נגד צוללות, התפקיד העיקרי שלהן, גם של הפריגטות היה, התפקיד העיקרי שלהם היה ליווי, אבל הם באו ללא חימוש, גם ללא אמצעי מיגון. הן באו בכל ערומות. כן. בקשרים שהם לא כל כך של חיל-הים, אני חושב שהקשרים הם הרבה יותר של מוסדות, מאיטליה, הביאו חימוש איטלקי, הביאו תותחים איטלקיים ממלחמת העולם הראשונה, תותחים של .. הקימו על האוניות תותחים. אני לא חושב שאני צריך להיכנס להרבה פרטים, כי במשך מלחמת השחרור לא היתה שום קונספציה, לא לגבי התפקידים של חיל-הים או המשימות שלו ולא לגבי איך נלחמים או איך, איזה כח לבנות. ואני כבר אומר, שבמשך מספר לא קטן של שנים, גם אחרי המלחמה, עדיין רכשו מה שהיה, מה שניתן היה להשיג, ולא לפי איזה שהיא תכנית או קונספציה של מה התפקידים, נגד מה צריכים להלחם, ואיך נבנה את הכוח.

מבחינה זו, חיל-הים באופן טבעי, פיגר אחרי כוחות היבשה והאוויר. פיגר לא בגלל שהוא היה מפגר, אלא מפני שלא היה לפני זה שום דבר, ובכל זאת היתה הגנה. נכון, שלמשל, השיריון וכוחות היבשה בשנים הראשונות מצבם לא היה שונה ממצבו של חיל-הים. מה שהשיגו, ומה שהצליחו לגנוב מהצבא הבריטי, אפשר להשוות את זה לשיריון.

חיל-האוויר אני חושב שהיה, אבל לפחות כוחות היבשה הרגלים, היו ניסיון לא קטן - גם של ההגנה וגם של הבריגדה.

חיל-האוויר, אני חושב שהיה לו, קודם כל היה לו אלמנט הרבה הרבה יותר גדול של אנשי... למעשה רובם של הטייסים היו אנשים עם ניסיון עצום בלוחמת כלי אוויר, במלחמת העולם, והראייה הכי טובה הרי עם קרט,ר

המפגש היחידי שהיה בגמר המלחמה בין חיל האוויר הבריטי לחיל האוויר הישראלי, הפילו שישה ספידי פיירס, מעל סיני כמו כלום. עכשיו זה מתועד, במלחמת השחרור. היה שלב שבו הבריטים, ניסו כאשר כבר צה"ל למעשה כנס לסיני, בשלבים הסופיים של המלחמה, סיני ואבו עגילה, כשהבריטים ישבו במצרים עדיין, בנו שדות תעופה ובסיסי צבא, ואני לא יודע מה היו המניעים של הבריטים, הם חשבו שבכלל לא נגיע להתנגשות, או שרצו לעזור למצרים. לא ברור אם הם באו במשימות של הפצצה, או להפחדה, אינני יודע, זה מתועד. אבל עובדה, ששישה ספידי פייריס של ה- עברו את הגבול, חצו את הגבול וכל השישה הופלו על ידי מטוסי חיל אוויר, על ידי מסר-שמידטים עוד היו אז. אבל בוצעו על-ידי טייסים, שהיו כולם טייסי קרב עם ניסיון עצום. כך שחיל האוויר באמת היה לו התחלה טובה.

חיל הים מבחינה זו היה במצב הכי קשה. היחידי שיכל לדבר ולהציג איזה שהן תכניות היה פול שולמן. אני יודע שהוא הציג תכניות לבן-גוריון, אני לא יודע את הפרטים, אבל צריך לזכור, כי הוא היה לוטננט בצי האמריקאי ש. ובעצם הטילו עליו דבר

ת. היום זה לא .. זה שהוא החזיק מעמד והשתלט על חבורה של פיראטים, מה זה פיראטים? עם כל הכבוד לאנשי ה"הפלי"ם", היה להם, היתה להם חוצפה בלתי רגילה, חוצפה במובן החיובי, אבל ודאי שלא היתה להם משמעת. כל אחד עשה מה שהוא הבין.

אני מוכרח לומר, שבשנים הראשונות זה היה בן-גוריון שהיה לו חזון, ראייה יותר מרחיקת לכת ויותר ממלכתית, של המשקל של הזירה הימית, החשיבות של הזירה הימית ולא נתן לצבא לדכא יותר מדי את חיל-הים.

כמובן שמתוך מה שהיה בחיל-הים, אני חושב שהאלמנט או המרכיב הייחודי הכי יעיל ושידע בדיוק מה הוא רוצה באותו זמן היתה היחידה של הקומנדו הימי, זו היתה יחידה קטנה מאד, של אנשים, שכבר עסקו בזה במסגרת עלייה ב', דרור ויוחאי הצטרף אחר כך, אבל אני לא בקיא בהיסטוריה של הקומנדו הימי אבל יש לך מספיק מקורות, אבל חשוב לציין, שהם היו האנשים הכי נחושים ולהם היתה קונספציה ברורה מה צריך על-מנת להלחם בים והם גם ביצעו. במלחמת השחרור הטביעו את ה"אמיר פארוק" ושולת מוקשים. היחידה הזאת הביאה ציוד מאיטליה, היו יועצים, מומחים איטלקים, ה... הקומנדו הימי האיטלקי.

ודרך הטבע, אנשי הקומנדו הימי התחילו להתבלט בתוך הלבטים האלה של, איך אומרים, כל העם לאן? הם היו ללא ספק, אנשים שהיה להם - איך אומרים? קבלות, שיכלו להוביל לכיוון מסויים.

עכשיו, זה עלה בקנה-אחד עם קונספציות של המטה הכללי, ופה אני חייב במאמר מוסגר להזכיר, שעד עצם היום הזה אין לנו מטה כללי במובן הנכון של המילה "מטה כללי", מטה כללי שהוא מטה על-זרועי. אמנם יש מטכ"ל והוא נקרא "מטה כללי", והוא מופקד על זרועות האוויר והים, אבל אין למעשה, אין זרוע יבשה. מה שניתן בשנים האחרונות, המפכ"ש, מפקד כוחות השדה, זה מן זרוע יבשה וקצת שיפר את המצב, אבל אז בוודאי, שלא היתה זרוע יבשה, כך שהמטה הכללי היה בראש ובראשונה מטה של כוחות היבשה, של חיל היבשה. הוא כולו מורכב מאנשי יבשה, והאנשים יכולים להיות הכי גוונים שבעולם, כמו יגאל ידן, באמת, איש מקסים וגם אינטלקט גבוה, אבל אי-אפשר לצפות מאנשים שקודם כל היה מחסור עצום, לא היה כלום, היה צריך לבנות יש מאין, עם הצבא, לא ראו, לא יכלו להבין, כמו שעד היום לא מבינים בדיוק, את התפקיד ואת המשקל של הזירה הימית, ואפשר להבין את זה לא רק על בסיס הרקע של האנשים עצמם, של מי שמקבלי ההחלטות וקובעי המדיניות, שהם בראש ובראשונה היו צריכים לדאוג לכוחות היבשה.

צריך גם לזכור, שתמיד, האיום, ודאי שהאיום המידי, היותר אימננטי הוא על הגבול היבשתי. אז אתה יכול לדבר על שליטה בים, ועל הסגר ימי ועל כל מיני דברים וכל מיני סכנות שיש דרך הים, והזדמנויות,

אופרטיוניטיס כמו שיש לך - לנו, לעסוק בדרך הים, אבל כל זה לא יכול להיות דומיננטי, לא יכול להיות עדיף לשאלה המיידית, של איום מיידי, מה קורה כשצבא זר כובש, עובר את הגבול וכובש ישובים יהודים. כך שאין שום ספק, שהעדיפות ניתנה לזירה היבשתית, ידע לא היה, חיל-הים עצמו לא ידע להציג את זה בשום פנים ואופן, לא ידע להציג את זה, ולכן, שולמן, לא ידע להציג את הדברים האלה.

אני חושב שאולי היה לי יתרון מסויים, בכך שהייתי מבוגר מכולם, בזמן המלחמה, ראיתי את מלחמת העולם, ראיתי, קראתי הרבה חומר, היתה לי איזה שהיא ראייה, מפני שהייתי הרבה באנגליה בזמן מלחמת העולם, היתה לי איזה שהיא ראייה. אבל זה למעשה בשלב של חיתולים.

אני מספר את זה מאחר שהמטה הכללי, ברגע שנגמרה המלחמה והתחילו קצת לנפות, לארגן תקציבים, לקבוע סדר כוחות ולקבוע מסגרות - אז חיל-הים היה בעדיפות אחרונה, והם לא ראו את הצורך או את החשיבות הרבה בחיל-הים, ובתוך חיל-הים עצמו התחיל להתפתח, התחילו להתפתח שתי אסכולות עיקריות:

ודאי שאנשים משכו לכל מיני כיוונים, אבל אם לנסות לתמצת את הדברים אז היו שתי אסכולות עיקריות:

האסכולה שהיתה בהחלט דומיננטית זו האסכולה של הקומנדו הימי, מפני שהם באמת, א) היו להם קבלות. הם ביצעו והם ידעו לבצע, והם בלי ספק היו הלוחמים הנועזים ביותר. הם משכו את הראייה של מלחמה שבעיקר שאנחנו נבוא לנמלים של האוייב ונטביע אותם שם. ובשביל, אם צריך כלי-שייט, אז התפקיד עיקרי שלהם זה להביא את לוחמי הקומנדו ליעדים - שם הם יעשו את העבודה.

ש. מזה נגזר גם סוג כלי השייט.

ת. נגזר קצת אחרת, כשהיו מדברים על מה אנחנו רוצים לבנות ומה אנחנו רוצים לפתח, אז בין השיקולים תמיד היו, לא רוצה להגיד דומיננטים, אבל היו, מה הכושר שלו להוביל אנשי לוחמה? להוביל קומנדו ימי.

ש. מלחמה זעירה

ת. כן. אבל זה קצת יותר מאוחר היה. קודם כל, צריך להתאים, הוא צריך להוביל את אנשי הקומנדו הימי

ת. בתחילה זה היה הכל, אחר כך זה היה הדגש. זה עלה בקנה אחד, זה מאד מצא חן בעיני הגנרלים, אני לא אומר את זה לגנותם.

ש. זה תאם

ת. זה תאם מפני שזה זול. זה גם תאם, פסיכולוגית, את הגישה, זה לוחמים, שלא יבלבלו להם את המוח עם תיאוריות של שליטה בים, ושל.. ואני יודע מה. יש לנו פה בעיה מאד קונקרטיטית, יש לנו פה לוחמים שהם יכולים לפתור את הבעיה, על ידי זה שהם יבואו לאלכסנדריה או לפורט סעיד וישמידו את הצי המצרי. אז מדרך הטבע היתה תמיכה וזה עלה בקנה אחד עם השאיפה שתמיד היתה במטה הכללי, לא לדכא, אלא לצמצם, לתת עדיפות נמוכה לזירה הימית. וכפי שאמרתי כבר קודם, אני חושב, שאילמלא בן גוריון באותם שנים, היו עושים מחיל-הים משהו הרבה יותר קטן ממה שהוא.

ש. עוד יותר קטן? אם כבר היה משהו בחיל-הים, אתה אומר, שזה בזכותו של בן-גוריון

ת. כן, במידה רבה

ש. זו תפיסה אחת.

ת. במידה רבה מאד, מאד, היתה לו ראייה יותר רחבה.

התפיסה השנייה, שהיא אולי אני מגזים אם אני מדבר על 1949 אז היא עוד לא היתה קיימת. בשנות החמישים הראשונות, התחילה להתפתח תפיסה, שהייתי קורא לה תפיסה של צי מאוזן. טנקוס היה האקספוננט של התפיסה הזו, שאמר, שאנחנו צריכים חופש תנועה בים, אנחנו צריכים הכל. זאת אומרת, אנחנו צריכים להיות מסוגלים להלחם באוייב, גם בבסיסים שלו, גם בים, גם על יד החופים שלנו. זו כבר ראייה שמבינה שאי אפשר

לשים את כל הביצים בסל אחד. לתלות את כל התקוות בקומנדו ושנחנו נצליח להשמיד חלק גדול מצי האויב בבסיסים שלו.

אחת הבעיות בכל התפיסה הזו של הלוחמה הזעירה, שניתן להשיג הישגים גדולים, אבל זה נשק הזדמנותי. קודם כל אתה צריך להיות הפותח במלחמה, מפני שאם אתה לא פותח במלחמה, אז הם לא יחכו לך בנמל. אין מה שקרה ב"ששת הימים".

הדבר השני, זה לאט לאט, המהלך של התפתחות החשיבה בצה"ל, כמו תרגילים, כמו תימונים. בשנת 1950 כבר היה תרגיל מטכ"לי גדול, ב-1951, אז התברר, שגם כשאנחנו פותחים במלחמה, אנחנו תמיד נפתח בבוקר, אז העדיפות תהיה לחיל-האוויר, אין שום ספק בכך וזה נכון תמיד וזה נכון יהיה להרבה זמן, וזה מה שהיה ב"ששת הימים", זאת אומרת, חיל-האוויר פותח וחיל-האוויר צריך מה שיותר שעות אור, ותמיד פותח בבוקר, וזה אומר, שכל ניסיון של פעולה זעירה בבסיסי האויב צריך לבוא אחרי שיש כבר מלחמה, זאת אומרת

ש. מלחמה זעירה היא דווקא לילית?

ת. ודאי, מוכרח להיות לילית. איך שלא יהיה. בכל מקרה לא יעלה על הדעת להסתכן באובדן ההפתעה של חיל-האוויר. זה היורופ העיקרי של צה"ל, אז לנסות על-ידי איזה שהיא פעולה, שתמיד אי-אפשר לדעת אם לא תתגלה, כמובן שלא יעלה על הדעת, צריך לשמור את ההפתעה לחיל-האוויר, זאת אומרת שחיל-הים מאבד את ההפתעה.

ש. וזה בעצם גם מקובל היה

ת. לא כל כך רצו להכיר בזה. ניסו להתעלם מזה, כל מה שאני יודע, אני אומר על החולשה של התפיסה הזו. טוב, זה גם תלוי בתנאי מזג-האוויר, הרבה תנאים אחרים, וזה בדרך כלל אי-אפשר לתלות את הקולר בזה. המלחמות שלנו קצרות, אם מכל סיבה שהיא, אם זה אובדן ההפתעה, או אם זה על מזג האוויר, אי-אפשר לבצע בלילה הזה אז גמרת.

ולכן, התפיסה של צי מאוזן כבר הכירה בכך, שיש מגבלות, שאי-אפשר לבנות הכל על לוחמה זעירה, וצריכים להיות מסוגלים להלחם באויב, בכל מקום - גם בים הפתוח, וגם כשהוא בא לכוחותינו, אם הוא בא להפגין אותנו, להטיל מוקשים, או בא להנחית מחבלים או לבצע נחיתה.

זו היתה נוסחה נוחה. לפי דעתי, לא ריאלית. זאת אומרת, לפי דעתי, אני חושב שהוכח, שהיא לא ריאלית, מפני שהאמצעים של מדינת ישראל היתה יכולה להטיל לזירה הימית באיזה קונספציה שלא תהיה תמיד היינו מוגבלים, זה לא שיש חוסר בלתי מוגבל, וכשאתה רוצה לעשות, לבנות צי מאוזן כמו שהציים הגדולים, היום הציים הקטנים גם כן הם לא מאוזנים, אז אתה מגיע לחולשה מאוזנת. זה מה שהיה לנו, מפני שמעט מכל דבר. במשך השנים, סוף שנות החמישים, תחילת שנות השישים, היה לנו צי של דגמים, אז היו שתי משחתות, אז היו שש טרפדות, שתי צוללות, כמה נחתות - כולן מיושנות

ש. מן קוקטייל כזה

ת. קוקטייל שאתה לא יכול להביא אותו, זאת אומרת, לרכז את הכוח לאיזה שהוא מקום של הכרעה, משום שהם לא קומפאטיבל Comateble, משחתת או פריגטה שלך לא יכולה להלחם במקום שצוללת שלך מסתובבת. אי-אפשר, תכונות שונות לחלוטין של אופי הלחימה, אזורי הלחימה, שיטת הלחימה. אז אם אתה שולח צוללת במבואות אלכסנדריה אתה לא יכול לבוא לשם בעצמך, מפני שאולי תחטוף טורפידו מהצוללת שלך. עכשיו, משחתות וטרפדות, יש להן תכונות שונות לגמרי של עמידה בים, ושל מהירויות, ושל טווח הפלגה, אתה לא יכול לשלב, זה כוחות שהם לא קומפקטבל, הם לא מתאימים יחד ליצור את מה שנקרא בתורה הידועה של התיאורטיקנים הגרמנים הידועים: "מרכז הכובד" בקרב הימי, כמו שבמושגי לוחמת היבשה למשל, הקרב ש ב-ש. קרב השריון בשריון. הקרב הגדול שבו מלחמת העולם השנייה על המיין, ו..רוסיה, בקרב שריון אדיר שבו כל המעשה כוון לטובת ההכרעה.

ת. או במלחמת "ששת הימים, גם כן, כמו שדיוויזיה 4 המצרית הושמדה. המושג הזה של ריכוז כח שהוא אחד מעקרונות הלחמה, לרכז את הכח, לא לפזר אותו, לרכז את הכח כדי להביא לעדיפות במקום ובזמן שאתה, ולנסות כמובן להכתיב את התנאים של הקרב, זאת אומרת, את המקום ואת הזמן שבו תעשה המלחמה, שבו תוכל לרכז את מירב הכח שלך כדי להשיג את ההכרעה בקרב הזה, אני אגיע לזה אחר כך קצת, זה היה חולשה מאוזנת. ולא היה לזה שום סיכוי.

אנחנו עשינו נסיונות, לפי דעתי, מרחיקי לכת, של פיתוח תורת לחימה של שיתוף פעולה של פריגטות וטרפדות, התחילו לקנות טרפדות. קנו מה שהיה, מעודפי מלחמת העולם, ואני חושב שאנחנו הגענו להישגים של תיאום תנועה טובים מאד, אבל זה היה ברור שזה לא, זה לא כל כך מעשי בקרב ממש, בתנאי מעבדה כן. יתירה מזו, טרפדות היה להן טורפידו, והנשק שלהן הוא טורפידו, והטורפידו הוא לא בדיוק נשק נגד משחתות, המשחתת היא קטנה ומהירה מדי והיא להיפך, האוייבת של צוללת או של טורפידו. טורפידו היו, באותם הימים, טורפידו זה למעשה כלי שייט קטן, שנוסע מתחת למים, מוגבל במהירות ובטווח ובסה"כ משחתת מפליגה בערך באותה מהירות כמו הטורפידו, ואתה שובר כיוון, אז אתה חושב שאתה תפגש עם המשחתת, היא עושה סיבוב קטן וזהו.

הסיכוי בכלל, טורפידו היה נשק נגד ה"בטל פליט" Battle Fleet, אוניות מערכה, טורים של אוניות מערכה נגד שיירות של אוניות סוחר, זה לא בדיוק היה נשק אידיאלי ללחימה בכלים קטנים, שהכלי הגדול ביותר הוא משחתת - זה מה שהיה לאוייב. למשחתת קלה, לא, למשחתת "האנט קלאס", כמו האבראהים אל אוואל. גם כן זה לא משחתת, זה מיני משחתת. בעיקר היו פריגטות ומשחתות.

כך שזה, מצד אחד, אני לפחות נוכחתי מהר, שהענין הזה של צי מאוזן הוא תיאוריה נכונה אבל למי שיש אמצעים מספיק, למי שיש אמצעים מספיק. אם אתה מוגבל באמצעים, אז אתה מגיע לכך, שיש לך חולשה מאוזנת.

עכשיו, דבר נוסף, אני מכניס כאן עוד אימרה שהיתה די ידועה בחיל-הים, זה גם היה חייל של דגמים, בגלל זה שיש מעט מכל דבר, בעיקר היו דגמים אבל לא כוח שאתה יכול.. צריך לזכור, צריך להביא בחשבון גם את הענין של השמישות, אף פעם אתה לא יכול לבנות על כך, שאם תהיה מלחמה, כל הכלים יהיו שמישים, חלק נמצא בשיפוץ, חלק מתקלקל, יש נזקים, אתה גם צריך להביא בחשבון אבידות. אתה מוכרח שיהיה לך איזה שהוא מספר מינימלי של כלים כדי שבכלל תהיה לך גמישות של חופש פעולה ויכולת ליזום.

הדבר השני, שצריך לזכור, שעד אמצע שנות החמישים, כל מה שהיה לנו היה מעודפי מלחמת העולם. זה, קנו מה שאפשר, ולא מה שרצוי, וזה היו כלים ישנים, לא רק שהם היו מיושנים מבחינה טכנית, אלא הם גם היו מיושנים מבחינת תכונות האיפיון, תכונות הלחימה שלהם. אנחנו כמובן עשינו הרבה דברים, הרכיבו מכ"ם, הרכבנו חימוש כזה והרכבנו חימוש אחר, אבל עדין כל זה היה עודפים.

עכשיו, בפעם הראשונה, שהתחילו בחיל-הים לחשוב חשיבה מקורית על בניין כלים מתאימים לזירה שלנו, התחיל בערך בשנת 1954, יצאה משלחת לבקר בציים שונים, ונתגבשה תוכנית שקראו לה "אב טיפוס", פשוט "אב טיפוס", לא היה לזה שם אחר, תוכנית של מעין משחתת-כיס, הייתי אומר.

כמובן שאי-אפשר היה לחשוב אז במושגים של כלים של טכנולוגיות שלא היו קיימות עדיין, לא היו ידועות, בעיקר נושא הטילים. פשוט לא היה קיים. נושא הטילים לא היה קיים. עדיין הנשק העיקרי בים היה התותח, והטורפידו עם המגבלות כפי שאמרתי לך, בשבילנו זה לא היה פתרון. אבל עם הכלי המהיר, עם הטכנולוגיה המתקדמת ביותר בתותחנות, וגילוי, בלוחמה אלקטרונית, ביכולת גילוי, תותחנות מבוקרת מכ"ם, לא תותחנות

על הפריגטות היינו עם תותחים משנת 1917, מכניסים ביד את הפגז ואת התרמיל וכל בקרת האש היתה פרימיטיבית לחלוטין.

צריך לזכור, שתותחנות בים, גם התותח וגם המטרה מתנועעים כל הזמן, ויש בעיה של תנועה יחסית, וכשאתה יורה, אתה צריך להביא בחשבון, שהפגז צריך להגיע למקום שהמטרה תהיה כשהוא יגיע לשם, לא איפה שהיא עכשיו. זה לא כמו במיטות, כשאת יורה את רואה את העיגול, ואת קובעת קצת שמאלה והולכת קצת ימינה. כאן חוץ מהפיזור הטבעי של הנשק עצמו מההחטאות, צריך להביא בחשבון תנועה, וזה כבר עסק הרבה יותר מתוחכם, שצריך מחשבים ועקיבה, עיקוב אחרי המטרה, עם מכ"ם, עם אינטגרציה של התנועות היחסיות, כדי להשיג סיכויי פגיעה.

נעשתה עבודה, לפי דעתי, בהתחשב בשנת 1954, לפי דעתי נעשתה עבודה יפה מאד של גיבוש תוכנית של "אב טיפוס", קראו לזה, כלי הלחימה העתידי של חיל-הים ש. מי היה באנשים?

ת. עכשיו, הקבוצה שגיבשה, עבדה בתכנית הזאת, אני ודאי אחטא, מפני שהיו יותר אנשים, אבל בכל זאת האנשים המרכזיים היו: אברהם זכאי, המנחה, הוא הלך ולמד ... ויחיאל שפירא, שהוא חי וקיים, הוא תותחן, הוא היה ימאי תותחנות בצי הבריטי; ש. חיל ימניק?

ת. יחיאל שפירא? כן. הוא היה תותחן במלחמת העולם, הוא היה בארטילרי ובחיל-הים, נשלח לקורס של קציני תותחנות באנגליה, עבד בין אנשי המשק. אני מתקשה כרגע להזכר מי היו אנשי האלקטרוניקה והקשר, אני חושב שידידה צפריר.

היתה קבוצה, שסיירה, וניהלה משא ומתן בארצות שונות, וגיבשו הצעות, היו הצעות מהולנד, אנגליה, צרפת ואיטליה. הצעות שדרך הטבע הקטנה ביותר, הכלי הקטן והזול ביותר היה האיטלקי. הוא היה גם מאד מתקדם. הוא היה גם מאד מתקדם ולמעשה ש. למה דרך הטבע האיטלקי הקטן והזול?

ת. האיטלקים היו עניים. האיטלקים כל הטופולוגי, כל המינייהטורליזציה, של, גם של כלי רכב וגם של מטוסים וגם של כלי שייט האיטלקים היו מובילים בתחום הזה באותם שנים, מפני שהם היו עניים יותר, ומאד מאד יצירתיים. האיטלקים אולי בלגניסטים, אבל מאד מאד יצירתיים. רמה טכנולוגית גבוהה מאד. אין להם, לא היה להם, גם היום אין להם את הכשרון האירגוני היפאני או הגרמני, לישם ולהגשים ליצר כמויות, אבל הם בהחלט אינני והרבה פחות שמרנים. על כל פנים, התפתח מושג של אוניה בגודל של 1,200 טון, אז זה היה כלי קטן שאפשר היה לעשות, משום שצריך להסביר כאן, מה ההבדל בין תותח לטיל או תותח לטורפידו:

לתותח יש רתיעה, והוא גם נשק סטטיסטי. צריך לירות הרבה מפני שהפגז הבודד לא הורס מטרה, אפילו אם אתה פוגע הרבה, אתה צריך לירות הרבה כדי להשיג את הנצחון, את ההשמדה, ואילו נשק השמדה, זה לא ... מה שקוראים, זה לא נשק השמדה. צריך הרבה תחמושת, הרבה קנים, קצב אש, צריך הרבה אש, ויש לו רתיעה, וזה מחייב כלי גדול.

טיל, שאז לא היה, אבל טורפידו אפשר להשוות את זה גם כן. אין לו רתיעה, הוא כלי נשק בודד, אם הוא פוגע אז הוא קטלני, יש לו ראש קרבי גדול ואפשר לירות אותו מכלי קטן, מפני שאתה נותן מעט יחידות כאלה ואין להן רתיעה. את מבינה מה זה?

ככה שבאותם הימים, הכלי הקטן ביותר שאפשר היה לבנות עם תותחים, זה מה שהציעו, זה 1,200 טון, והוא היה מאד מאד מתקדם בתוכניות. המעשה החלוצי של התותחים שעד היום נמצאים על הסטילים שלנו והם

היום, עד היום התותחים של אוטו-מלארה, התותחים אוטומטיים, מבוקרי מכ"ם, עם קצב אש גדול מאד שהם עד היום שהם יפים בכל העולם. לכל ציי העולם, בכלים הקטנים או בכלים גדולים, זה אותם התותחים של אוטו-מלארה, התותחים האיטלקיים, הם היו הראשונים שפיתחו, תותחים עם קצב אש גדול מאד, זה כמו אקדח תופי, זה יורה שבעים וכמה פגזים בדקה. אז הוציאו את התותחים האלה בקוטר של ארבעה אינץ', על הסטילים שמנו 3 אינץ', אבל אותה מערכת של הזנה ומערכת בקרת-אש לא מה שיש לנו היום בסטילים, אבל מה שהיה אז, למעשה ב"סטייט אוף דה ארט", ואז היה, אני חושב, שזה לזכותו של חיל הים שהוא גיבש לעצמו והגיע למסקנה, שהוא לא יכול להתעסק עם עודפים, בואו נתרכז בכלי, שהוא יהיה רב תכליתי ושהוא הכלי הבודד, קודם כל תהיה לו עליונות על כל מה שיש לאוייב.

ככה, על כל פנים, זה היה הכיוון של מיפקדת חיל הים בראשותו של טנקוס, התכוונה אליו והעסק הזה הוכשל על ידי הבריטים. היה סיפור, אולי קצת ארוך אבל הוא נורא מעניין הוא כתוב אצלי, אבל את צריכה להסתמך על הריאיון ועל השאלות שלך, וכאשר היה כבר מצב שבו היתה צריכה להתקבל החלטה, וזה היה לקראת סוף 1954. משה דיין היה רמטכ"ל, פנחס לבון היה שר הבטחון, והאנגלים שהיו גם כן בין המציעים, אבל מה שהם הציעו היה הרבה יותר גדול והרבה יותר יקר, גם מהצרפתים וגם מההולנדים, ואנחנו לא יכולנו לקבל את ההצעה האנגלית, ובאותו שלב שאני מספר עליו, עדיין לא היתה החלטה סופית בין צרפתים ואיטלקים, הם היו דומים. ההצעות היו דומות, ואז האנגלים ידעו מצויין מה שמתרחש, הריגול שלהם מצויין, והם הבינו שאנחנו לא נבנה אצלם, ושאנחנו נלך למקומות אחרים, והשיקולים שלהם היו פוליטיים, לא רק של עסקים, הם לא רצו שמישהו אחר יהיה דומיננטי בים התיכון, הם היו עדיין הדומיננטיים, ואם צרפת או איטליה בונה לחיל הים הישראלי, מדרך הטבע היא נעשית דומיננטית, כי זה היה בשביל האנגלים טאבו, האנגלים עדיין היתה היסטוריה ועדיין ראו את עצמם כמלכי הימים, ואז הם הציעו לנו ביוזמתם, למכור לנו "האנט" את מה שכבר היה למצרים - איברהים אל אוואל. הציעו למכור לנו האנט.

במשרד הבטחון היתה התלהבות גדולה מאד, והיה פה מצב מאד דרמטי, היתה ישיבה פה בסטלה מאריס בשבת, הצדיע פנחס לבון ומשה דיין וחברי המטה הכללי, והזמינו את הצמרת של חיל הים לדיון על הנושא הזה. הם רצו לשכנע אותנו לקבל את ה"האנט".

אנחנו בדיונים פנימיים שלנו, אמרנו שאנחנו לא רוצים אותם. אנחנו לא רוצים, זה לא נותן לנו יתרון, זה יותר מתקדם מהפריגטות שלנו אז, אבל זה לא קפיצת מדרגה, זה עדיין כלי של מלחמת העולם, זה מה שיש למצרים, והישועה לא תבוא מזה. התקבלה החלטה, בחיל הים, שאנחנו לא רוצים.

הישיבה הזו היתה מאד דרמטית, מפני שהיה לחץ פסיכולוגי עצום, תקבלו את ה"האנט". אנחנו הסברנו למה לא, כל אחד יודע את זה. משה דיין אמר, אני רוצה, שכל אחד יתבטא, המטה הכללי, המפקדים, מפקדי השיטות, ראשי המחלקות, כל אחד שיביע דעתו. כל המטה הכללי היה בעד ה"האנטים", כל חיל הים הסביר, שאנחנו לא רוצים את ה"האנטים".

ואז, פנחס לבון היה איש מאד קשה, איש קשה, פנחס לבון, אז, בכעס רב, אמר:

אני רוצה עוד לפני זה להסביר: ודיברנו ולחצנו על טנקוס, לא שצריך היה ללחוץ עליו, הוא היה באותה דיעה, אבל הוא המפקד והוא האחראי, והלחץ, ובסופו של דבר, הלחץ יבוא עליו, זה היה ברור שיהיה לחץ. ברור שיהיה לחץ גדול, אבל הלחץ הוא על המפקד ובסופו של דבר כל מפקד יכול לשבת עם עשרים איש מסביב והוא בודד, זה צריך לזכור תמיד. בסופו של דבר, כמו שאומרים, הוא בודד.

אנחנו ציפינו לסצנריו כזה, ועודדנו את עצמנו ואת טנקוס שאנחנו צריכים לעמוד. יגידו לנו לא תקבלו כלום - אין דבר.

ת. ואז לבון אמר כדלקמן: אני קראתי את צ'רצ'יל, וצ'רצ'יל כותב [זה נכון] שברגע מסויים, בשנת 1940, לפני שאמריקה נכנסה למלחמה, הוא עשה עיסקה עם רוזוולט, נתן לאמריקאים את ברמודה וקיבל ארבעים משחתות ישנות של מלחמת העולם הראשונה, משחתות ישנות, אמריקאיות, פור-סטאקר האלה הידועות, והפעיל אותן, וצ'רצ'יל כותב, שבשלב הקריטי הזה, במלחמת הצוללות, באטלנטיק, המשחתות האלה היטו את הכף. היו משקל מכריע, מפני שלאנגלים היו רק קורביטות, אפילו פריגטות עוד לא היו, והמשחתות היו להם מעט, והמשחתות שלהם, כפי שהם הסבירו אחר כך, היו צמודות ל"באטל פליט", שהם באמת היו מלווים שיירות עם ספינות דיג ועם אוניות נוסעים, ששמו עליהם תותחים.. ככה שזה נכון שאותן ארבעים משחתות באותו זמן, היה להם משקל מכריע.

ואז אומר לבון: "אני קראתי את צ'רצ'יל, והוא כותב, המשחתות הישנות האלה במלחמת העולם הראשונה הן הצילו את הקרב על האטלנטיק, ומה שטוב לצ'רצ'יל טוב גם בשבילי". הוא לקח את הדוגמא הזו, אנחנו אמרנו: "זה מיושן", "מה שטוב לצ'רצ'יל, טוב גם בשבילי. או שתקחו את ה"האנטיס", או שאין לכם כלום". אני ממש מצטט מילה במילה, זה בודאי מתועד באיזה שהוא מקום. אפשר היה לחתוך את האויר בסכין. פה, בסטלה מאריס. וטנקוס, לא אשכח לו לעולם, הוא יכול להרוג אותי, אני אכבד אותו עדיין, שהוא עמד בזה. הוא החויר ואמר, "ההאנטיס לא פותרים את הבעייה, אנחנו לא רוצים".

זה נגמר בכעס, זה נגמר בכעס, הוא עזב, הוא היה איש מאד, לא כל כך מנומס, הייתי אומר. זה היה הניסיון הראשון של חיל הים לבנות משהו על פי הידע שהיה לו ועל פי ה"סטייט אוף ארט". אני זוכר שישבנו אז ואמרנו, תיראה, יעבור כמה זמן, אם אתה עומד על שלך תראה שיהיה בסדר. ואז, זמן קצר אחרי זה, אני התמניתי לנספח צה"ל באיטליה, בתחילת ינואר 1955, ובמרץ כבר קיבלתי הוראה לחדש את המגעים עם האיטלקים.

ש. עם מי? המגעים הראשונים באיטליה עם מי היו?

ת. המגעים באיטליה היו עם מספנה, שהיא נתנה הצעה, מספנה מ-RIVA TRIGOSO, מספנה פרטית על יד גנואה

ש. היה דרוש לזה אישור ממשלתי?

ת. בוודאי, משלטונות הצי. בוודאי. הצי האיטלקי תמך מאד מאד, הצי האיטלקי היה עני בעצמו. הוא היה מאד מעוניין לקיים, לתעשיה גם לתעשיה שלו וגם על ידי זה לפתח, אין ספק, הוא היה מעוניין, כל אחד עד היום מעוניין לתת מהטכנולוגיה שלו -כדי לקיים את עצמו. כמו שצה"ל מעוניין למכור כדי שהוא יפתח.

מהר מאד הבירורים בין צרפת ואיטליה הסתיימו וזה נגמר, ההחלטה נפלה על איטליה. דרך אגב, מי שיקרא את זה יצחק, היה מדובר על 4.5 מליון דולר לאניה, זה היה סכום אגדי אז. סכום אגדי. התחלתי לנהל את המשא ומתן, סמוך לסיום כשכבר היה צריך לקבל בכל זאת אישור מהממשלה, החלטת ממשלה, לחתום, הודיע לי שמעון פרס שהיה אז מנכ"ל משרד הבטחון, שהוא רוצה לבוא לדבר, להפגש עם מפקד חיל הים האיטלקי ועם שר הבטחון, כדי לברר, בסדר גמור, אבל הוא יכול רק ביום ראשון. ברומא, זה בכלל זה דבר ברברי

ש. כמו במאה שערים ביום שבת.

ת. אבל עבדך הנאמן, קשה לתאר את הלהיטות שהיתה לנו אז להשיג משהו לחיל הים, אי אפשר לתאר במילים. היום יש לנו חייל אדיר, לא שהוא עשיר, אבל הוא מוביל בטכנולוגיה והוא גדול יחסית לגודל המדינה. הלהיטות שלנו, החלום שלנו להשיג משהו, היה כזה. איפה, אני הלכתי למפקד חיל הים והסברתי לו, יש לחצים, יש ככה, והאנשים החשובים האלה, התרצו ובאו למשרדים שלהם ביום ראשון, נסענו אל מפקד חיל הים, שלום שלום, ויחד עם מפקד חיל-הים האיטלקי נסענו למיניסטריון ההגנה, ושר ההגנה, אמיליו טאביאני

אני מוכרח להגיד במאמר מוסגר, מה שעזר לנו אז הם די מחלו על כבודם, שטביאני היה ג'נובזי, צריך לזכור, שאיטליה היא ארץ גדולה מאד, ומאד מחולקת למחוזות ולאזורים שהיו פעם מדינות. בין ג'נובה לסיציליה זה עולמות שונים לגמרי. והג'נובזים, אנשי גינואה הידועים כאנשי תעשיה, אנשים צפוניים, קשוחים, אנשי עסקים קשוחים, טיפוסים אחרים לגמרי, זה לא ה- Ice Creams, אז טאביאני היה מגינואה, מפקד חיל הים פאררי היה מגנואה, אדמירל פאררי, אדמירל רוברטיללי שהוא היה איש הקישור, ראש מנה"ר, ראש.. משרד החוזים, הוא שניהל את המשא ומתן היה מגינואה, איש המספנה מגינואה. זו היתה מאפיה גנואזית כזאת.

סוף קלטת ב צד ב

ראיון עם שלמה אראל

(המשך וסיום ראיון שני)

28 ביוני 1994

מראיינת דניאלה רןקלטת ג'

אראל: התייצבנו אצל שר ההגנה האיטלקי ומה שהיה לשמעון פרס לומר היה די פשוט. הוא אמר: אנחנו בעיקרון מוכנים לבנות אצלכם משחתות, אנחנו צריכים לקבל כמה הבטחות מכם. הוא אמר את זה קצת בצורה של חוצפה צברית-ישראלית, מה אנחנו נקבל תמורת זה שאנחנו נזמין אצלכם משחתות? אני תירגמתי קצת יותר בעדינות, אבל שר ההגנה שאל: למה אתה מתכוון? ופרס אמר: אנחנו רוצים הבטחות קודם כל שיהיה delivery ללא שום קשר עם מצב פוליטי, זה דבר חשוב מאוד, מפני שיכול להיות שאחרי שגומרים לבנות ובזמן האספקה בדיוק יש מלחמה ואז יכולה איטליה להגיד: אנחנו לא מתערבים. רצינו שתהיה התחייבות לחלפים, לתחמושת, להכשרה, כל אותם הדברים של סיוע לוגיסטי. האיטלקים אמרו שזה מובן מאליו ואין שום מחלוקת ושהם מוכנים להתחייב ויתנו ערבות מעשית. היתה שם הסתייגות קטנה אחת, שאולי פה ושם יהיה איזה ציוד או חלק או משהו שהוא של נאט"ו ולא שלנו אז נצטרך לחפש דרכים. אבל זו בעיה קטנה. בסך הכל הפגישה היתה קצרה והיתה מאוד משביעת רצון מבחינתנו. אפשר היה לעשות את זה בשקט גמור ולא ביום ראשון ולא היה צריך את שמעון פרס בשביל זה ואפשר היה להורות לי לבקש את זה בדרכים המקובלות והייתי מקבל. אבל זה נעשה.

אז, ממש עניין של ימים, אמרו לי שתהיה ישיבת ממשלה ויאשרו ואז אפשר יהיה לחתום. הכל היה מוכן לחתימה. אז אני מקבל מברק מהבית: "האנגלים מציעים משחתות מדגם z או w (עוד לא הוחלט, w היה יותר מיושן קצת). הוחלט לקבל את ההצעה. תפסיק את המגע עם האיטלקים". העניין היה שקוף לחלוטין. היה ברור לגמרי שהאנגלים היה להם מודיעין טוב מאוד וזה לא כל כך קשה לדעת מה שנעשה ברומא, שהיתה מלאה מרגלים, אנחנו עומדים לחתום חוזה ואז האנגלים באו עם משהו יותר מתקדם מה-Hunt והם עשו את זה לא רק בצורה נבזית אלא הם עשו את זה (אחר כך התברר למה), הם אפילו לא הודיעו את זה בצורה גלויה ורשמית, אלא פקיד די זוטר באדמירליות טילפן ליצחק אלמוג, שהיה נציג משרד הביטחון בלונדון ואמר לו ש"האדמירליות מוכנה להוציא מהמערך ולהעמיד לרשותנו שתי משחתות וזה תלוי אמנם באישור הקבינט, אישור פוליטי, אבל לפני שנבקש אישור קבינט אנחנו רוצים לדעת אם אתם מעוניינים". הלך מברק ארצה, מיד התקבלה החלטה להפסיק את המגעים באיטליה וקיבלתי הוראה לנסוע ללונדון לבדוק מהי ההצעה מבחינה מקצועית. באתי לשם ונפגשתי עם ה-Third Sea Lord, שזה ראש אג"א, ראש הלוגיסטיקה של ה-Royal Navy. הוא היה מאוד cool, די מתנשא והוא אמר (אני כמוכן לא הייתי לבד, אלא היה גם יצחק אלמוג והנספח שלנו גיימס בן-גל): "האדמירליות מוכנה להוציא מהמערך שתי משחתות, אולי z אולי w, עוד לא הוחלט, ואנחנו נהיה מוכנים להעמיד אותן לרשותכם. אבל לפני שאנחנו הולכים רחוק יותר, אנחנו רוצים לדעת אם אתם רציניים. הצענו לכם משחתות וסרבתם לזה, הצענו לכם לבנות משחתות וסרבתם, אז אנחנו רוצים לדעת אם אתם רציניים בעניין זה". אז אמרתי שאני רוצה לדעת קצת פרטים על איזה חימוש יהיה, איזה הכשרה, איזה אספקה, כל אותם דברים שצריך לדעת. מה זה לקנות חתול בשק? אמרתי שאני יודע שיש לנו החלטה לרכוש משחתות, אבל אני איש טכני, איש מקצוע ואני מבקש לדעת מה בדיוק מציעים לנו. הוא אמר ש"אלה פרטים שיתבררו, אבל קודם כל אנחנו רוצים לדעת אם אתם רציניים". אמרתי שאני אדווח את תוכן השיחה לממונים עלי. איש משרד הביטחון רתח מכעס עלי. אני גם יודע שהוא טילפן או שלח מברק לפרס ואמר: "המשוגע הזה מחיל-הים עוד יקלקל פה את הכל".

כעבור כמה ימים הודיעו לי ששמעון פרס יבוא ושצטרף אליו לפגישה באדמירליות. הצטרפתי אליו לפגישה עם אותו לורד, לא ביום ראשון ולא עם שר ההגנה, ולא עם מפקד חיל הים, אלא עם אותו ראש אג"א ואותו ראש אג"א אמר פחות או יותר את אותם הדברים, אולי קצת יותר בנימוס, אבל בערך אותם דברים שאמר לי: "הפרטים והצד הטכני זה לא בעיה, ואני יכול לומר כמעט בוודאות שזה יהיה z (וזה מה שקיבלנו בפועל), אבל שוב אנחנו רוצים לדעת תשובה עקרונית אם אתם מוכנים בכלל לפני שזה טעון אישור של קבינט וזה צריך לקחת כמה שבועות. ולפני שהאדמירליות פונה לקבינט אנחנו רוצים לדעת אם אתם רציניים". ואני לפני שהספקתי לפתוח את הפה, שמעון פרס אמר: Yes, we promise! זה היה הסיפור. היתה החלטה ממש של קניית חתול בשק, אבל מפני שזה אנגלי.

כדי לסיים את הקטע הזה היה עוד סיפור מעניין מאוד. אחרי הפגישה הזאת לא התקיימו במשך כחודשיים שום מגעים. הם אמרו שהם יודיעו לנו, שזה צריך לעבור את התהליכים שלהם ולקבל אישור קבינט ואז הם יודיעו לנו. אז רצינו לשלוח משלחת טכנית, להתחיל ללמוד את הצד הטכני, תכניות הכשרה, אם צריך שיפוץ או לא וכל הדברים האלה. הם אמרו: שום דבר, קודם כל יהיה לנו אישור קבינט ואז נודיע לכם ואל תדאגו, הכל יהיה בסדר. זה על אחריותנו. דבר שהוא נכון. אחרי שהעיסקה אושרה אז הם היו בסדר מבחינה מקצועית.

ש. למה משרד הביטחון או ממשלת ישראל היו כל כך מעוניינים לרכוש מאנגליה?
 ת. אני חושב שיש לזה שתי סיבות עיקריות או שלוש. האחת והדומיננטית, לפי דעתי, היא סיבה פסיכולוגית, שלא כל כך סמכו על חיל הים שהוא מתכנן לו דברים שאין לאחרים. זה קודם כל. שנית, האנגלים ניצחו את האיטלקים. אמרתי בהזדמנות לשמעון פרס: נכון שהאנגלים ניצחו את האיטלקים, אבל לא אתה". אז האנגלים הם יותר אמינים מהאיטלקים. אין לי ספק שזה היה אולי השיקול הדומיננטי. שיקולים נוספים שזה היה הרבה יותר זול, זה עודפים. נכון שהיה צריך לשפץ אותם, אבל עדיין זה היה פחות מחצי המחיר שצריך היה לעלות. שיקול נוסף היה גם הזמן.

ש. זה היה מידי.

ת. זה לא היה מידי, זה לקח שנה.

ש. ובנייה חדשה כמה זמן זה לוקח?

ת. שנתיים. המשחתות הבריטיות הגיעו למלחמת קדש והמשחתות האיטלקיות לא היו מגיעות למלחמת קדש. אבל אז אף אחד לא ידע מתי תהיה מלחמה.

אותי ההחלטה לרכוש מהבריטים הכתה בהלם. אני הייתי מאוד מדוכא מההחלטה. ראיתי בזה זלזול בחיל-הים, החלטה שרירותית, שהעיקר שזה יהיה יותר מהר ויותר בזול, והעיקר שלא נסתבך עם האיטלקים. לא כל כך סמכו עלינו שאנחנו תכננו משהו שיהיה טוב מהאחרים. אני גם כתבתי אז לרמטכ"ל מכתב מאוד לא עדין של ביקורת וקיבלתי על הראש וכמעט שזרקו אותי מהצבא על כך. אני מאוד ביקרתי את ההחלטה הזאת. אבל מה שמעניין יותר מהכל, עברו חודשיים ושוב דבר לא קרה במשך חודשיים אלה, ואז התפרסם שהמצרים מקבלים מהצי הבריטי שתי משחתות Z (והם באמת קיבלו). כעבור כמה ימים התפרסם שגם אנחנו מקבלים. הודיעו לנו שיש אישור והתחילו לנהל את המשא ומתן, משלחות טכניות וכו'.

קראו לי לראש המודיעין של חיל הים האיטלקי והראו לי פרוטוקול של המודיעין שלהם, כולל ציטטות מהמובאות והדיונים בפרלמנט הבריטי, ושם היתה תופעה כזו. הרי היתה החלטה של שלושת המעצמות של 1950 - אנגליה, צרפת ואמריקה - לשמור על ה-balance of power במזרח התיכון. באותה תקופה היתה התקוממות נגד

האנגלים בתעלת סואץ. היו מהומות ורצו לגרש את הצבא הבריטי. היו עדיין מחנות בתעלת סואץ. היה אנטגוניזם גדול בין המצרים והאנגלים, שנתיים לפני מלחמת סואץ, או בעצם שנה וחצי לפני כן. היתה שאילתא בפרלמנט הבריטי: "מדוע אנחנו מוכרים למצרים שהם למעשה אויבים שלנו והרגו שם חיילים בריטים" וכו'. והתשובה היתה: "אנחנו מוכרים גם לישראל ואנחנו התחייבנו לשמור על ה-balance of power, אז אנחנו צריכים למכור גם לזה וגם לזה". היתה שאילתא נוספת: "האם אי אפשר לשמור על ה-balance of power על ידי זה שלא נמכור לא לזה ולא לזה?" והתשובה היתה: "יש מדינות אחרות, לא אחראיות שמוכנות לספק לצד אחד ולהפר את האיזון". והיו קווים אדומים מתחת למשפט הזה של הדו"ח הזה של המודיעין האיטלקי.

התמונה היתה ברורה לגמרי. האנגלים מדוע הודיעו מתי שהודיעו? מפני שהם ידעו שאם הם יחכו עוד יומיים הם יאחרו את הרכבת ואנחנו נחתום חוזה עם האיטלקים, וזה מה שהם רצו למנוע בכל מחיר. אבל מדוע משכו אותנו אחר כך חודשיים והודיעו שקודם מכרו למצרים? התברר שהם ניסו לשכנע את המצרים במשך חודשיים לקבל שתי משחתות והמצרים לא רצו, מפני שהמצרים כבר ניהלו משא ומתן עם הרוסים וקיבלו את הסקוריס, אבל זה עוד לא היה ידוע. המעבר להספקה הרוסית היה עדיין בחיתולים. המצרים הרי קיבלו חמש משחתות מדגם סקורי, שהיו הרבה יותר מתקדמות מהמשחתות z של הבריטים. אבל זה היה עדיין בשלב כנראה של מגעים חשאיים בין נאסר והרוסים וזה לא היה ידוע. המצרים לא רצו את המשחתות הבריטיות מאותה סיבה שאנחנו לא רצינו אותן ולקח לאנגלים את החודשיים האלה לשכנע אותם והם אמרו: "אם אתם לא תקבלו אז אנחנו לא יכולים לתת לישראלים, אז הישראלים יקנו באיטליה משחתות". זו פעם שניה שהאנגלים הצליחו להטות את הכף ושוב נשארנו במצב של דגמים מיושנים, של עודפי מלחמת העולם, למרות שמשחתות ה-z היו ודאי צעד נכבד קדימה בהשוואה לפרוגטות שהיו לנו אז, אבל זה לא היה שינוי מהפכני, זה לא היה קפיצת מדרגה, אלא טכנולוגיה ישנה ומיושנת ומבחינה טכנית לא היה שום דמיון ושום השוואה לעומת משחתות הסקורי הרוסיות, שהיו יותר גדולות והיה להן קצב אש ועוצמת אש הרבה יותר גדולה. נשארנו באותה השיטה של דגמים שכל התעצמות מכניסה דגם אחר. יש נקודה חשובה מאוד גם מבחינה לוגיסטית וגם מבחינה אופרטיבית, תורתית, הדרכתית: אם יש לך 10 כלים מחמישה דגמים זה קטסטרופה. כל אחד צריך מערכת לוגיסטית אחרת, מערכת הדרכה אחרת וכך הלאה, כך שהעניין של סטנדרטיזציה במספרים גדולים הוא חשוב מאוד.

ש. זה היה ודאי מאוד מתסכל.

ת. אותי זה מאוד תיסכל. בסופו של דבר המשחתות האלה במשך הרבה שנים היו עמוד התווך של חיל הים.

ש. מה היו שמותיהן?

ת. "אילת" ו"יפו". מעניין איך שההיסטוריה לפעמים מהתלת בנו. שתי האוניות האלה הוטבעו על ידי טילים. "אילת" הוטבעה על ידי טילי ה"סטיקס" המצריים בפורט-סעיד ו"יפו" שנה אחרי זה הוטבעה על ידי "גבריאליים" בניסויים של סטילים. יש סרט מדהים איך שטיל גבריאלי אחד גומר משחתת. ה"אילת" נפגעה משלושה טילים - שני טילי סטיקס והשלישי כבר פגע במים. אבל היא צפה שעתיים אחרי שקיבלה שני טילים. ואילו ה"יפו" טבעה תוך 14 דקות מטיל גבריאלי אחד, הרבה יותר קטן מהסטיקס. אבל זה כבר עניין טכני. יש סרט שרואים איך האניה מתבקעת מהטיל כמו קופסת סרדינים. שתי המשחתות האלה היו הראשונות בהיסטוריה שהוטבעו על ידי טילים. אחת על ידי טילים רוסיים ואחת על ידי טילים ישראלים.

עד כאן סיפור המשחתות. עדיין נשארנו במצב של התרוצצות הקונספציות, עדיין נשארה הקונספציה של צי מאוזן מצד אחד ודגש על הלוחמה הזעירה מצד שני. כעבור כמה שנים הוכנסו הצוללות הראשונות - "תנין"

ו"רהב", שוב אלטע זאכן של הבריטים ושוב עוד דגם. צוללות חשוב מאוד שיהיו לנו, אבל מודרניות ובאפיון מתאים לנו.

סוף פגישה שניה

ראיון עם שלמה אראל
31 בנובמבר 1994
פרויקט תיעוד תולדות חיל-הים
מראיינת: דניאלה רן
נושא: יחידת הסדג"ים

יחידת הסדג"ים

שלמה אראל: כשאנחנו מדברים על יחידת הסדגים, ספינות הדייג שהיו בחיל הים במשך שנות החמישים והשישים, קשה לי לקבוע בדיוק מתי היא התחילה, אבל התהליך היה כזה: במלחמת השחרור היו לנו בחיל הים ספינות משמר, אותן ספינות משמר שקיבלנו מידי הבריטים. זה היה עוד לפני שהיתה איזה שהיא תכנית ברורה מה סדר הכוחות, מה בדיוק המשימות, מה דרוש לנו ומה לא דרוש לנו. היו ספינות משמר.

בשלב מסוים, איני יודע בדיוק, אבל זה היה בתחילת שנות החמישים, כשהתחילו קיצוצים בתקציב, הוחלט להעביר את ספינות המשמר למשטרת חופים וגבולות. אינני יודע אם כולן הועברו. אני יודע ש"הפלמ"ח" שאני בשעתו פיקדתי עליה, נמסרה למשטרה, ולמעשה חיל הים נשאר בכלל ללא משמר חופים מכל סוג שהוא, ובמשך שנים רבות, עד 1968 למעשה, עד אחרי מלחמת ששת הימים, לא היו בכלל ספינות שתפקידן משמר חופים, סיור, התראה נגד מסתננים ונגד כל מה שקשור להגנת החוף, להבדיל מחיל ים שתפקידו להילחם בצי האויב, אם בנמלים שלו או בים הפתוח או בכל מקום אחר.

מבחינת העדיפויות לא נראה במשך הרבה הרבה שנים צורך בכך, ומאחר והאמצעים היו תמיד מוגבלים, אז כמובן שכל המשאבים הופנו לאותם כוחות שצריכים לבצע את המלחמה בים, דהיינו פריגטות, אחר כך משחתות, טרפדות וצוללות. יחד עם זאת, ופה קשה לומר בדיוק באיזה מועד ובאיזה שלב, אבל איפה שהוא בשנות החמישים, וצריך לזכור שזו גם היתה התקופה שצה"ל בכלל הפך בעיקרו לצבא מילואים, אחרי מלחמת השחרור צריך היה להתארגן לחיים נורמליים של מדינה וכמובן שאי אפשר היה להחזיק צבא גדול, ואז הוקם צבא המילואים, בעיקר ביבשה ובמידה מסוימת זה השליך גם על חיל הים, פחות בחיל האוויר.

ואז באופן טבעי חיפש חיל הים את הדרך למלא את החלל, את החסר במשמר חופים על ידי כוחות מילואים והדבר הטבעי ביותר היה כמובן להשתמש בספינות הדייג, והיו ספינות דיג יותר

מאשר היום, וביניהם ספינות דייג מוצקות שמחזיקות טוב בים, בזמן חירום לתפקידים של משמר חופים.

בצורה כזאת הוקמה יחידת המילואים במסגרת בני"ח - בסיס נמל חיפה, יחידת מילואים שכללה מספר של בין חצי תריסר לתריסר ספינות דייג, שלמעשה היו מגויסות כמעט עם הצוותים האזרחיים שלהם, או בחלקם לפחות היו אותם הצוותים שהפעילו אותם כספינות דייג, וכמובן שקיבלו השלמה של אנשי מילואים לוחמים, אנשי קשר, הורכבו עליהם מקלעים או חימוש כלשהו, עם חיילים.

הורכב עליהן, על חלק מהן בוודאי, מסלול להטלת פצצות עומק נגד צוללות. אני לא הייתי מצוי ישירות עם תהליך ההקמה של היחידה הזאת, אבל נדמה לי שגם חלק מהספינות האלה שהיו מצוידות בציוד גילוי תת-מימי לצורך דייג, לצורך גילוי להקות דגים, יכול להיות שזה שימש גם כן במידה מסוימת לגילוי צוללות, והתפקיד של היחידה הזו היה לפטרל בעיקר במבואות נמל חיפה כדי להרתיע מפני מחבלים, חבלנים או צוללות.

עד כמה שזכור לי היתה רוח יחידה טובה מאוד. האנשים כולם היו מאוד נלהבים מעצם העובדה שצריך אותם ושבשעת חירום מגייסים אותם. הם כמובן היו מתגייסים מדי פעם לסידרת אימונים. זו היתה יחידה מאוד מסודרת. כמה בדיוק מתוכם היו המפעילים האזרחיים של הספינות, כמה נוספו להם מתוך הסדיר או מתוך מילואים של חיל הים - אינני יודע בדיוק וגם קשה לי לומר בדיוק איזה ציוד בדיוק הותקן עליהם בזמן חירום, אבל בוודאי שגם חימוש וגם פצצות עומק, גם אמצעי קשר ללא ספק ונדמה לי שאפילו מכ"ם, שלחלק אפילו היה מכ"ם משלהם. מפקד היחידה היה יהודה רותם והוא יקר ובוודאי מהנלהבים ביותר. הם תרמו הרבה.

אי אפשר לדעת מה היה קורה אלמלא היו ובאיזה מידה הם הרתיעו או לא הרתיעו. היה חשוב מאוד שיהיה מישהו שמסתובב לאורך חופי הארץ, בעיקר במבואות נמל חיפה, ולא מפקיר את זה לכל מי שירצה לבוא או להתגנב.

מתוך היחידה הזו גם השתמשנו בלית ברירה במלחמת ששת הימים למבצעי תקיפה ולהובלת לוחמי קומנדו ימי למבואות נמלי האויב. בהעדר אמצעים אחרים בחיל הים באותו זמן, אבל זה כבר חלק אחר של הסיפור.

אני מבין שכבר אחרי תקופתי, אחרי מלחמת ששת הימים, לאט לאט התפתחה מלחמת התשה והסתננות דרך הים שלא היתה קיימת הרבה לפני זה, הסתננות של ארגוני הטרור בדרך הים. חיל הים נכנס בצורה רצינית, הקים כוח סדיר של דבורים, כוח שתפקידו מניעת הסתננות ומשמר חופים, ומאז הנושא הזה התפתח עד כדי כך שכמובן שאין יותר צורך בספינות דייג ובספינות מאולתרות. המחבלים הצטיידו באמצעים מהירים ומשוכללים, שספינות דייג לא יכולים לטפל בהם. הדבורים, אחריהם הדבורות שעושות למעלה מ-40 קשר, סופר-דבורות הם מערך אדיר של גם ספינות דבור ודבורה וגם מערך גילוי, מערכת מכ"ם לאורך כל החוף שעושה את העבודה, שבשעתו היתה מוטלת על יחידת הסדגים.

ש. מישהו אמר ששמע אותך אומר שבאיזה הזדמנות רצו לסגור את היחידה באותה תקופה, שמישהו אמר שאין צורך, ואמרת שבשום פנים ואופן לא. אלה מילים שלך, ולכן היה לי חשוב לשמוע אותך.

ת. בהחלט אפשרי. אני אמרתי, וודאי שקשה לי לזכור כל מה שהתרחש במוחי ובלבי באותם זמנים, אבל בוודאי ובוודאי אם זה קשור לתקופת ההמתנה של לפני מלחמת ששת-הימים, ללא ספק, בתקופת ההמתנה, כאשר חיל הים היה במצב הירוד ביותר שיכול היה להיות מבחינת סדר כוחות וכשירות טכנית, מפני שהוא היה כולו בתהליך של מעבר והעברת כל המשאבים וכוח האדם להכשרת ולקליטת הסטילים, וצריך היה תוך זמן קצר להחזיר לכשירות ולהכניס לשירות כלים שכבר יצאו השירות ולהתארגן למלחמה, שלא ידענו כמה זמן יש לנו, ובמאמר מוסגר אומר שנתגלו אז יכולות בלתי רגילות וכושר אלתור בלתי רגיל, ואם למשל אמרו שאח"י אילת היתה צריכה לגמור את השיפוץ, שהיתה במצב של דוודים פתוחים, של כל האנייה פתוחה, השיפוץ שלה היה מתוכנן, עד כמה שאני זוכר, להיגמר מתי שהוא באוגוסט, היא ב- 6 ליוני כבר נכנסה למלחמה. נכון שהיא לא היתה בכשירות טובה ולא היה לה זמן להתאמן וכן הלאה, אבל היתה אנייה פעילה. זו רק דוגמה.

אח"י חיפה, שהיתה בכלל מחוץ לסדר הכוחות ואפילו לא היה לה צוות מילואים, הוכנסה לשירות תוך זמן קצר והורכב לה צוות והיא נכנסה למלחמה. במספנות ישראל היתה אז בבנייה נחתת של 60 מטר שנבנו עבור חיל הים. השלישית, אח"י אכזיב, לא היתה גמורה, השיקו אותה. יש לה 3 מנועים ו- 3 מדחפים, אבל היו לה אז רק 2. השיקו אותה - מוטב ככה מאשר בכלל לא. היא היתה גם אז באשדוד עם הכוח שהיה צריך להנחית את הכוח המשוריין ממערב לאל-עריש. כך שגויס כל מה שאפשר היה לעשות במהירות מרבית וכושר האלתור שגילו אנשי חיל הים, אנשי המילואים ואנשי הלוגיסטיקה היה מעל ומעבר למה שמפקדה יכולה לתכנן.

את זה אני אומר לנכון לגבי כל דבר. גם לנכון לגבי הניסיון שלנו ברעידות אדמה ביוון. מיפקדה, מפקד יכול לתכנן ולדרוש הרבה מהכוחות שלו, אבל לא מעבר למה שנראה לו סביר שהם יכולים לבצע. מסתבר שהיוזמה של האנשים עצמם היא תמיד מגלה יכולת ביצוע יותר גדולה ממה שהמפקד יכול לצפות, וזה היה נכון גם במקרה זה.

עוד דוגמה אחת זה מתוך שתי הצוללות - אח"י תנין ורהב - רק תנין היתה כשירה לצלילה ורהב היתה כבר מחוץ למערך, כאשר באנגליה נמצאו בשיפוץ הצוללות החדשות במרכאות, אבל אלה שנועדו להחליף אותן - לויתן ודקר. אז רהב הופעלה מחדש ככלי על-מימי ועל הסיפון של המגלשה לפצצות עומק הורכבו... וסונר היה לה, כך שהיא שימשה ככלי נגד צוללות שיפטרל במבואות חיפה. באותה מסגרת לא היה לי שום ספק שגם מבחינת הצורך המבצעי לעבות את מערך הגנת החוף, להקשות על צוללות האויב לחדור ולפעמים גם האנגלים, וזה לא בושה, בזמן המלחמה הפעילו ספינות דייג.

ש. הם ייצרו ספינות דייג.

ת. הם הפעילו ספינות דיג, ואני נסעתי בשיירות שהליווי שלהן היה ספינות דיג, אמנם לא בגודל הזה והם היו גדולות יותר בגודל של 400-500 טון.

ש. ואלה?

ת. פה מדובר בספינות של עד 100 טון. זה בגודל כמו הדבורים.

ש. אבל כלי שייט שמסתובב בשטח.

ת. כל זה היה לעבות את מערך ההתראה וההגנה. זה מרתיע את צוללות האויב לחדור. בלי שום ספק היה גם אלמנט מורלי חשוב ממדרגה ראשונה. הצוותים של הסדגים האלה היו מסורים, התלהבו והיו מתנדבים במובן הנכון של המילה. רצוי לקחת חלק בהגנת המולדת כמו כל אחד אחר, וכל הדברים האלה ביחד בעיני לא היה ספק שלא צריך לבטל אותם.

ראיון שלישי עם שלמה אראל

10 באוקטובר 1994

פרויקט תיעוד תולדות חיל-הים

מראיינת דניאלה רן

קלטת 4, צד א'

תולדות פיתוח רעיון הסטי"ל

בפגישה הקודמת הצבעתי על החסרונות של הקונספציה הזו של צי מאוזן והישענות יתר על לוחמה זעירה בזמן מלחמה.

ש. דיברת על כך שתמיד ההעדפה היא לחיל האוויר, בעיות של לילה, בעיות של מזג אוויר.

ת. אני אקשור את זה גם קצת עם מה אני עשיתי בעניין הזה, כי זה מקל עלי מבחינה כרונולוגית. אחרי שגמרתי בפו"מ של הצי הבריטי 4/57, חזרתי ארצה והעברתי במשך שנתיים קורסים של פו"מ ים, הראשון בחיפה והשני, ביוזמתי היה בשילוב של כוחות היבשה וחיל האוויר. עוד ב-1959, אחרי הפרק הזה, נתמנתי שוב למפקד שייטת המשחתות, אבל שם הייתי רק חודשים ספורים ומשם התמנתי לרמ"ח ים, ראש מחלקת ים, כאשר האלוף יוחאי בן-נון ז"ל התמנה למפקד חיל הים. זה היה 1 לינואר 1966.

ש. מה תפקידו של רמ"ח ים?

ת. זה ראש המטה, הסגן, מס' 2. ראש המטה מבחינה זו שהוא גם זה שאחראי לכל עבודת המטה כולה, גם בצד הלוגיסטי, בצד של כוח אדם. הוא ראש המטה. כמו במטה הכללי שיש סגן רמטכ"ל וראש אג"מ, זה איש אחד. הוא ראש המטה, הוא מס' 2. בעיקר התפקיד העיקרי שלו הוא ניהול המטה, ניהול עבודת המטה ואחריות לעבודה כולה. באותו שלב היה טיפול כלשהו ברכש טרפדות חדשות נוספות. למעשה לא חדשות. שוב היה אותו סיפור: הבריטים הציעו למכור לנו 6 טורפדות מדגם שלא היה שונה בעיקרו או עדיף במשהו על הטרפדות שהיו לנו. זה היה כמעט אקט שיגרתי, שהבריטים כל אימת שהם הוציאו משהו מהמערך, והם הוציאו את זה מהמערך, וגם העריכו או ידעו אפילו שאנחנו נמצאים בתהליך שאנחנו זקוקים להחלפת ציוד או להתעצמות היו באים אלינו בהצעות.

הסטרים שהציעו האנגלים היו מדגם DARK, עם אותם מנועים כמו הסטרים שלנו.

זה עמד על הפרק עוד בזמן כהונתו של אלוף טנקוס, אני חושב שזה לא סוכס, משום שהיתה כבר החלטה על החלפת הפיקוד ואז המתינו עם זה לכניסת המפקד החדש. זכור לי שבישיבת המטה הראשונה שהתקיימה לאחר מינויו של יוחאי, עלה הנושא הזה ואני התנגדתי בכל תוקף והמלצתי לא לרכוש אותם, משום שראיתי בזה המשך של אותו תהליך של צי מאוזן במרכאות, למעשה צי שהוא מאוד לא מאוזן, בכך שיש מעט מאוד כלים מכל סוג, שנית הם יחד לא יכולים להילחם, כלומר לא ניתן לרכז את המשחתות והטרפדות האלה לאיזה שהיא נקודת כובד, לקרב הכרעה, מאחר ויש להן תכונות שונות לחלוטין ומאחר שטרפדות מהסוג שהיה שם הן למעשה לא נשק נגד משחתות.

התנגדתי לרכישה הזו. גם כשהוצע לי התפקיד על ידי יוחאי, שבא וסיפר לי שהוא התמנה וביקש שאני אקבל את התפקיד של סגנו, אמרתי שאני אקבל את התפקיד בשמחה אבל אני רוצה להגיש תכנית של תפיסה של ייעוד, ומשימות חיל הים ואופן בניין הכוח ואם זה מקובל עליו אשמח למלא את התפקיד. לא הייתי סבור שיש מקום שמפקד וסגנו לא יהיו תמימי דעים לגבי המדיניות שלפיה צריך לפקד ולנהל את החייל ולבנות את הכוח. באותה שיחה לא נכנסנו לפרטים. יוחאי היה סמוך ובטוח שלא תהיינה בינינו אי הבנות ואי הסכמות וקיבלתי את התפקיד.

ש. מה היה תפקידו של יוחאי בן נון לפני שהוא מונה?

ת. הוא קיבל את המינוי מבלי ששירת לפני כן כרמ"ח ים או בכלל לא שירת במטה. הוא היה מפקד שייטת 13, הקומנדו הימי. איני רוצה שזה יישמע כרכילות, אבל זו אמת. יוחאי הועלה לדרגת אלוף משנה (אז לא היה תת-אלוף) בתפקיד אשר התקן היה שם סגן אלוף.

ש. כמפקד שייטת 13 היה סגן אלוף.

ת. יוחאי היה סגן אלוף, רמ"ח ים היה אלוף משנה. טנקוס היה מפקד חיל הים והתבקש להמתין עוד שנה. הוא רצה לפרוש אבל התבקש להמתין עוד שנה ובאותו זמן יוחאי קיבל דרגה אישית של אלוף משנה. התכנית של הרמטכ"ל דאז, חיים לסקוב, היתה למנות את יוחאי למפקד חיל הים, משום שהרמטכ"ל חיים לסקוב לא ייחס משקל לחיל הים, למעשה הוא היה מעוניין שלא ייבנה כוח ימי גדול. על פי תפישתו מספיק שיהיה משהו מעין משמר חופים ודגש על לוחמה זעירה ועל פעולות קומנדו. הוא וכל המטה הכללי תמיד נלהב מפעולות אלה, מפני שזה זול ולא צריך להשקיע בזה. אני חושב שזו אמת ולא סברה שהוחלט לקדם את יוחאי בן נון במהירות ולתת לו לפקד על חיל הים על מנת לממש את התפישה הזו של המטה הכללי.

אני מיד אומר שהוא איכזב אותם כי הוא לא בדיוק מימש את התפישה הזו, אבל הוא היה ידוע לפני המינוי שלו כאב הרוחני והמעשי של הקומנדו הימי, הגורו של לוחמה זעירה שתלה בה הרבה מאוד תקוות ועשה נפשות לנושא הזה. זו היתה אנומליה, זה היה המקרה היחידי שהתמנה, גם מבחינת סניוריטי, אני כבר הייתי אלוף משנה משנת 1952, אבל אני לא נכנס לשאלה הזו בכלל, מפני שאני לא חושב שמינוי בדרגות האלה צריך להתחשב בסניוריטי. המינויים האלה צריכים להתמנות אותם אנשים שהגורם הממנה, ופה מדובר ברמטכ"ל ושר ביטחון, חושבים שהם המתאימים ביותר למלא את המדיניות שהם חושבים שצריך לקיים אותה ולפקד הכי טוב על אותו חייל. לכן אני לא מתייחס לשאלה הזו אלא רק מסביר מדוע יוחאי התמנה כפי שהתמנה. הוא היה זקוק לי מאוד ובא אלי הביתה ברגע שהודיעו לו וביקש, מפני שלא היה לו שום ניסיון בעבודת מטה בכלל, ואני הייתי אז היחידי בחייל שלא רק שהיה לו ניסיון בעבודת מטה, אלא שגם הייתי בוגר קורס של פיקוד ומטה של הצי הבריטי. הוא

רצה שאקבל את התפקיד של סגנו שיהיה לו על מי להישען. אני אומר את זה בהחלט בהבנה ולזכותו. אחד הדברים החשובים ביותר שמפקד צריך לדעת לעשות זה לבחור את האנשים המתאימים. אין אף אחד שיכול לעשות את הכל בעצמו.

אני חוזר לנושא ההתעצמות. אני אז התנגדתי לקבלת הסטרים האלה, משום שהיה לי ברור שזה פשוט המשך של אותו תהליך וניקח את אלה ונוציא קצת יותר ישנות ויהיה בזה אולי קצת התעצמות, אולי שיפור קטן, אבל לא שום שינוי מהותי וגם לא שום צעד לקראת איזה שהיא יציאה למרחב, מפני שאני הגעתי למסקנה שבתהליך ובקונספציה הזו, כפי שהיתה אז, לא היה זכות קיום לחיל הים. הוא לא היה מסוגל, זה לא היה כוח שמסוגל לקיים את המשימות כפי שאני הבנתי אותן, של הבטחת חופש פעולה בים או של התמודדות מול הצי המצרי, או של הגנה על החוף, או של סיוע לכוחות היבשה בנחיתה. כל אחת מהמשימות הקלסיות של צי - הוא לא היה מסוגל בכוחות האלה, עם כל העליונות האנושית. אנחנו כבר היינו אז במצב של פער כל כך גדול ביחסי הכוחות שבסופו של דבר גם למספרים יש איזה שהוא ביטוי איכותי. היו לנו 2 משחתות מול 7 משחתות מצריות, כאשר רובן מודרניות ביותר, סובייטיות מדגם סקורי. כאשר היו לנו 2 צוללות מול 12 צוללות מצריות ועשרות רבות של טורפדות שהיו למצרים והסטילים "קומר".

ש. המצרים למדו גם באנגליה?

ת. המצרים למדו באנגליה עד שנות ה-55-56. אחרי זה הם עברו לאספקה סובייטית. הכל היה סובייטי. משנת 1955 למדו ברוסיה. כשסיפרתי את סיפור המשחתות איך מכרו להם, הם אז כבר היו בתהליך של משא ומתן ולכן הם לא כל כך רצו לקבל את שתי המשחתות מהבריטים ואלה שכנעו אותם לקבל אותן כדי למנוע מאתנו את בניית האב טיפוס החדש שתכננו אז באיטליה. היה לי ברור שאנחנו צריכים למצוא פתרון איכותי, מפני שכמותית אף פעם לא נוכל להתמודד מול המצרים ובניית כוח כזה שיענה על מירב המשימות מבלי שהוא יצטרך להתחלק לסוגים שונים של כלי שייט כפי שהיינו אז, שלא ניתן לרכז אותם למאמץ עיקרי. משהו שבו תהיה לנו עליונות איכותית ואפשרות לרכז את עיקר הכוח להתמודדות באותו מקום שהיא תידרש בזמן מלחמה.

אני גם סברתי שאנחנו חייבים גם להינתק מהתהליך של מעבר מדגם לדגם, כל פעם דגם אחר, כל פעם משהו אחר, קצת מכל סוג, דבר שחוץ מהבעיה המקצועית הוא אימה, דבר נורא מבחינה לוגיסטית, מבחינת תחזוקה, מבחינת הצטיידות ומבחינת הכשרה. כל החייל הוא חייל קטן, וכשיש לך הרבה דגמים אתה צריך להתמחות ביותר מדי מקצועות, גם במקצועות התחזוקה, גם בתפעול, אתה צריך יכולת תחזוקתית של שיפוץ, של תיקונים, של יותר מדי סוגים של כלי שייט, דבר שמאוד מכביד ושמגדיל את הגיבנת הלוגיסטית שלא נלחמת ואת מערך ההדרכה וככל שיש לך יותר סטנדרטיזציה אז כמובן שהמאמץ הלוגיסטי, ההצטיידות, חלקי החילוף, ההכשרה, היא כולה נעשית הרבה יותר יעילה. אם אתה צריך להכשיר 100 אנשים במקצוע אחד או 100 אנשים ב-5 מקצועות זה ברור שזה יותר קשה.

קודם כל היו הנימוקים שלי לא לקבל את ההצעה הבריטית הזו. באיזה שהוא מקום אנחנו חייבים לעצור. גם אם אין לנו באותו רגע תשובה להגיד מה כן, אבל היה לי ברור שאם אנחנו נקבל את ההצעה הזו התהליך יימשך. אז כשאנחנו נבוא כעבור כמה חודשים עם איזה שהיא תכנית יגידו: רק עכשיו קיבלתם טורפדות. דעתי התקבלה ויוחאי תמך בעמדה ואמרנו להם: לא, תודה, אנחנו לא רוצים את הטורפדות האלה.

אנחנו התחלנו בעבודת מטה יסודית של תכנון החייל כפי שאנחנו רוצים לראות אותו במהלך השנים. במאמר מוסגר אני חייב לומר שצריך להיות ברור, שאולי לא היה לי ברור באותה מידה אז כפי שברור לי היום, שכל בניית כוח, בנייה עיקרית של כוח, שגם כרוכה לא רק ברכישה אלא בפיתוח קונספציה ובפיתוח טכנולוגי, זהו תהליך של לפחות 10 שנים, ואם זה טנק מרכבה או מטוס לביא. מהולדת הרעיון עד שזה מבצעי, זה לפחות 10 שנים. יש מקרים שזה הרבה יותר. הסטילים, ספינות הסער או "ספינות שרבורג" כפי שקראו להן, הרעיון התגבש בשנת 1962, אני התחלתי עם הגרמנים במרץ 1963, הספינות הראשונות עדיין בלתי חמושות הגיעו אלינו כבר ב-1967 באוגוסט, עדיין בלי מערכת הטילים. למעשה המלחמה הראשונה שלהם היתה ב-1973. במלחמת יום הכיפורים הם עשו את המהפכה ההיסטורית.

אבל מבצעית, כוח מבצעי של סטילים היה בשנת 1972. כשגמרו סופית גם את ההרכבה ואת הניסויים של מערכות הנשק. עוד ב-1972 היו ניסויים מבצעיים של מטווחים, אבל כמובן שתמיד יש שיפורים וכל פלטפורמה עיקרית, כלי שייט אם זה צוללת או אניית שטח, יש לה אורך חיים של 20 שנה לפחות ובמשך אורך החיים הזה לפחות 3 פעמים מחליפים לה את מערכות הנשק. זאת אומרת עושים לנו Up grading. לא שמחליפים את הכול ולא שהופכים את זה למשהו אחר, לא הופכים סטיל למשחתת או סטיל לצוללת, אבל מערכת טילים יותר משופרת, מערכות לחימה אלקטרוניות משופרות, חימוש, מערכות ניווט, גילוי וקשר יותר משופרות. עובדה, הסטילים שלנו עברו כבר 3 פעמים מין Upgrading כזה וכיום יש עדיין מספר ספינות שרבורג, סער 2, שהן עדיין משרתות בתפקידי נצל והן עכשיו מוחלפות בהדרגה על ידי סער 4 הראשונות שנבנו בזמנו בארץ.

אנחנו נמצאים יותר מ-30 שנה מאז הולדת הרעיון, מתחילת התכנון והרבה יותר מ-20 שנה מאז שהן נוסו בקרב ועדיין משרתות. יש לנו ספינות שכבר יש להן יותר מ-30 שנות ותק. בעקבות אותה החלטה לא לקבל את זה, ניהלתי את עבודת המטה הזו, לנסות לקבוע ולראות חיל-ים עתידי שיהיה מסוגל להתמודד עם כל מה שהערבים יוכלו להציג בפנינו, שיהיה בתחום יכולתה הכלכלית של מדינת ישראל.

לא היתה לנו שום אשליה שפתאום באיזה שהוא שלב חיל הים יקבל עדיפות הרבה יותר גדולה. המגבלות התקציביות והכלכליות חייבות להיות גורם מכתיב. קל מאוד להיות גנרל גדול שבונה כוחות עדיפים אבל במחיר שהמדינה אינה יכולה לעמוד בזה, או שלא יכולים לעמוד אחר-כך באחזקה ובתפעול, מפני שמחיר של מערכת נשק צריך להישקל לא רק לפי עלות הרכישה או הבנייה שלו, אלא העלות של מה שנקרא Lifetime cycle, כלומר אם זה ספינה או מטוס שעומד לשרת אותנו 20 שנה הוא עולה כך וכך ובמשך 20 שנה התפעול והאחזקה שלו וה- Upgrading שלו יעלה עוד 4 פעמים מסכום הרכישה. צריך לראות את זה בראייה כוללת.

אנחנו היינו חייבים להביא בפני המטה הכללי תכנית, שלפי דעתנו נותנת סיכוי לחיל הים להתמודד, להבטיח לעצמו באמת את השליטה הימית ושהוא יהיה במסגרת היכולת המשקית, שיתן את העליונות הטכנולוגית והאיכותית ויהיה במסגרת היכולת הכלכלית של המדינה. אלמנט נוסף שהוא חלק בלתי נפרד מתפישה כזו, זו היכולת לבנות את הכוח בהדרגה, מפני שאם אתה מביא תכנית ואני קופץ ואומר שהתכנית שבסופו של דבר אושרה הראשונה, היתה 12 סטילים. אף אחד לא נותן לך לקנות בבת אחת 12 סטילים, אלא שזה בהדרגה וחוץ מזה יש תהליך של התעצמות של כולם וגם אם אתה מתחיל עם 12 אז כעבור מספר שנים 12 לא מספיקים ואחר כך הראשונות מתחילות להתבלות וצריך להחליף אותן.

כלומר אחת הדרישות שאני ראיתי שחייבת להכתיב את הפתרון, היא היכולת להמשיך ולהתעצם בהדרגה ולהחליף גם בהדרגה, כעבור זמן, כלים שמתיישנים, מבלי להכנס שוב לפרוטיפים (PROTOTYPE) חדשים, כדי שלא ייווצר שוב אותו מצב של דגמים שונים. זאת אומרת להגיע למירב הסטנדרטיזציה האפשרית, צוללות זה דבר אחר וסטילים זה דבר אחר, או דבורים זה דבר אחר, שהן ספינות משמר להגנת החוף מפני מסתננים ולא כלים למלחמה נגד הצי המצרי או הסורי, אבל בתחום לוחמת השטח לא להסתבך עם יותר מדי דגמים, אלא שיהיה דגם בסיסי אחד. וכך ראינו את זה שבאותו דגם בסיסי יכולות להיות וריאציות של חימוש עם דגש יותר גדול על אמצעים נגד צוללות או אמצעי הגנה נ.מ. אחד על חשבון השני. גם את הספינות הראשונות אפשר היה באותם מוצבים להחליף את הנשק, לשים יותר תותחים, פחות טילים, המערכת היתה בנויה כך. מין מודולריות.

דיברנו על הכניסה של התעשייה האווירית לפיתוח מה שבסופו של דבר יצא "גבריאלי". ההתחלה היתה בסביבות 1962, כאשר למעשה מערכת הביטחון התיאשה מה"לז".

ש. חרות צמח היה שותף לנושא?

ת. כן. היו הרבה אנשים. הפיתוח הזה נמשך 10 שנים. הטיל קיים אבל לפתח הנחיית ביות אלקטרונית הראשונה בעולם. נכון שלרוסים היה דבר כזה, אבל הוא שונה לחלוטין. הוא הרבה יותר פגיע, כלומר הרבה יותר קל לשבש אותו והראיה ראינו ביום כיפור, שהם ירו 50 טילים בקרבות ואף אחד לא פגע ואנחנו ירינו 50 טילים וכולם פגעו, או שהיו כאלה שלא פגעו כי כשהגיעו המטרה כבר לא היתה. צמח כמובן היה אדם מרכזי, אבל מנהל הפרויקט ובעל הרעיונות בתעשייה האווירית היה אורי אבן-טוב. העסק הזה נמשך 10 שנים והתפרש על פני כמה ארצות וכמה מפעלים וצוותי פיתוח ומלווים של חיל הים. זה פרויקט אדיר. אגב, הסטיל הוא הפרויקט הגדול ביותר עד אז שמדינת ישראל התנסתה בו, פרויקט פיתוח מקורי שמדינת ישראל נכנסה אליו. אחר כך עשו רבים. עשו "מרכבה", אמנם יש בו הרבה מאוד מקוריות וזה הטנק הטוב ביותר בעולם, אבל לא רעיון של טנק. הסטיל הוא רעיון מקורי שלנו.

ש. והמטכ"ל קיבל אותו.

ת. כן. המטכ"ל קיבל אותו. כל הדברים האלה חברו יחד וישבנו ועל סמך מה שידענו על היגואר ומה שקיוונו שיצא מהגבריאלי בסופו של דבר, אנחנו פיתחנו מה שנקרא קדם-תכנון, איזה שהוא תכנון ראשוני של הסטיל כפי שאנחנו רצינו לראות אותו ואז נסעתי לגרמניה בכיסוי של להתאים את היגואר לתנאים של הים התיכון, מפני שבמסגרת ההסכם הם היו צריכים לספק לנו יגוארים בלי שאנחנו נהיה מעורבים בזה בכלל. אסור היה למספנה אפילו לדעת עבור מי זה. זה היה אמור להיבנות וזה הוזמן כביכול עבור הצי הגרמני. לא היה ברור עדיין באיזה צורה ואיך זה יימסר לנו. אותו הדבר לגבי הצוללות, אבל קודם כל לנו היתה בעיה שאנחנו רצינו להשתמש ביגואר כפלטפורמה אבל לא לקחת אותו כפי שהוא. בפועל שינינו אותו והגדלנו אותו ועשינו משהו אחר לגמרי. עדיין הגוף הבסיסי, הקווים ומערכת ההנעה הבסיסית והטכנולוגיה הימית היא היגואר, אבל זה יגואר מוגדל יותר ובנוי אחרת. בנוי מפלדה במקום עץ וכמובן עם מערכות אחרות.

אבל מאחר שהתנאי הגרמני היה סודיות ומאחר שגם אצלנו בתל-אביב לא כל כך ידעו מה אנחנו רוצים, מפני שאילו היינו אומרים להם מה שאנחנו רוצים היו אומרים לנו תיכף "אל תבלבלו את המוח". היו כמה נסיונות להוריד אותנו מזה, ככה שבקשרים החשאיים עם הגרמנים הם הסכימו שאני אבוא, איש צוללות שיבוא וזה היה יוסף רום, אבל שם לא היתה בעיה מסובכת. רצינו משהו לשנות עבורנו אבל סך הכל זה היה הצוללות הגרמניות

כפי שהן. במאמר מוסגר אומר שהעסק בסופו של דבר התפוצץ וכעבור שנים בסופו של דבר כפי שהיגוארים או הסטילים נבנו בשרבורג בצרפת, הצוללות נבנו באנגליה.

ש. איזה עסק התפוצץ?

ת. העסקה הזאת, שאספר אחריה. סדרו לי פגישה, וצריך לזכור שלא היו יחסים דיפלומטיים עם גרמניה אז. לא היתה הכרה רשמית. היתה משלחת השילומים בקלן והיה שם נספח צה"ל שהוא היה במסווה של נציג משלחת השילומים אבל הוא היה מוכר במשרד הביטחון הגרמני כנציג מערכת הביטחון שלנו. היו קשרים חשאיים אפילו באותה תקופה שאני הסתובבתי שם. גורודיש המפורסם גם היה שם באיזה שהוא קורס שריון של הפנצרים הגרמנים. המגעים היו בחשאי. אני נפגשתי בסודי- סודות עם קבוצה של מהנדסים במשרד הביטחון הגרמני בבון. הצי והמספנה לא היו שותפים. בשלב ההוא אסור היה להם לדעת כלום. רק הסכימו שאני אבוא להציג להם את הבעיות שכביכול התאמה של היגואר של האניה שלהם שהיא בנויה לים הבלטי שאינם אותם התנאים שמתאימים לים התיכון.

נפגשתי עם קבוצה של חצי תריסר אנשים מהמחלקה הטכנית של משרד הביטחון גרמני. חשוב לציין שבאותו זמן הרפובליקה הפדרלית היתה בנויה כך שהארגון היה כזה שרק בגרמניה זה יכול לעבוד. אצלנו זה לא היה עובד. הם רצו להבטיח שלא תיווצר מחדש הברית הזו בין הצבא, הוורמאכט והתעשייה, כפי שהיה בתקופתו של היטלר. אז נבנו בפירוש אינטרסים משותפים של המערכת הצבאית עם המערכת התעשייתית שבנתה את הטנקים ואת האוירונים. שלא ייווצר לובי כזה ולכן הם פיצלו את הסמכויות, כך שהיה משרד ביטחון בבון. משרד הביטחון היה בנוי כך: היתה מחלקה טכנית, אז לא היתה מחלקה ימית, אווירית, יבשתית, אלא היו להם מדורים כמו חשמל, חימוש, מכונות וזה שמתעסק במכונות או במנועים מתעסק במנועים של אוירונים ובמנועים של טנקים. זה רק בגרמניה יכול היה לעבוד. הצבא או הצי במקרה זה תפקידו היה למסור דרישות מבצעיות למשרד הביטחון ולא יכול להיות שותף לתכנון. משרד הביטחון מתכנן, מכין תיק ומגיש את זה לאישור הצבא.

לא משרד הביטחון רוכש, אלא ב.ו.ב. שזו מחלקה של האוצר ושנמצאת בעיר אחרת, בקובלנץ ולא בבון. שם יש מהנדסים וכלכלנים ועורכי דין והם שמזמינים, הם שמנהלים את המשא ומתן עם הספקים ועם היצרנים ועם המפתחים ולהם יש סמכות לחלוק על מה שהמחלקה הטכנית של משרד הביטחון הגרמני קבע, מפני שהם צריכים לדאוג שזה יהיה יותר זול. זו מערכת שרק בגרמניה זה יכול לעבוד בגלל הסדר והמשמעת שלהם. כל זה התברר לי במשך הזמן. הדבר הראשון נפגשתי עם הקבוצה הזו מהמחלקה הטכנית של משרד הביטחון הגרמני. היה לי שרטוט של הסטיל ומה אנחנו רוצים לעשות מזה, בלי להגיד להם יותר מדי פרטים. פה תבוא מערכת טילים אבל לא איזה, ופה יבוא דבר כזה ופה דבר אחר. זה לא פשוט לתכנן דבר כזה על הקווים של היגואר. אני הרציתי בערך כשעה על הקונספציה הטכנו-מבצעית, מה אנחנו חושבים ומה אנחנו רוצים לעשות מהיגואר על בסיס הפלטפורמה של היגואר. ראש הקבוצה הזו, שכולם היו אנשים מאוד רציניים ומקשיבים בשקט, בסוף אומר: "מעניין מאוד המפקד, תגיד לי בבקשה, פסנתר אתה לא רוצה באניה הזו?" הבדיחה הזו ידועה בחיל הים.

הם היו מאוד שמרנים ואנחנו באנו עם רעיונות משוגעים ולא ידענו כל כך הכל. לא היה לנו ברור בדיוק איך תיראה מערכת הגבריאאל או מה היא תשקול ואיזה אספקות חשמל. הכל היה בגדר הערכות ראשוניות. זה היה בפיתוח עדיין. אלה היו הערכות מאוד ראשוניות שהיו מבוססות על אפיון מבצעי מאוד ברור. אמרנו בדיוק מה אנחנו רוצים. אנחנו רוצים שזה יעשה אלף מייל בשלושים קשר ושהמהירות שלו תהיה 42 קשר, כלומר אנחנו רוצים כלי שיהיה כלי מלחמה עצמאי לגמרי, שיש לו נשק נגד מטוסים להתגוננות, יש לו כל אמצעי הגילוי

והבקרה העצמאיים שלו. יש לו טווח, יש לו הכל והוא כלי מלחמה שיכול להתמודד למעשה עם משחתת בלי שום בעיה. בסוף תהליך שנמשך שנתיים נגמר התכנון של הסטילים הראשונים "סער" עם הכל. כל מה שרצינו נכנס שם.

ש. באותו רגע שהוא אמר את זה, איך הרגשת?

ת. קשה היום לתאר בכלל את ההרגשות שלנו בכלל בצה"ל ובעיקר בחיל הים, כשאתה יודע כשכל התקוות תלויות בזה שזה יצלח. הרגשה איומה אבל גם עקשנות נוראית. היינו אנשים צעירים. היתה לנו עקשנות.

ש. מאפוא אתה יודע גרמנית?

ת. נסעתי כל כך הרבה בעולם. היה זמן שקפיטנים בארץ דיברו רק גרמנית. אני מבין הרבה שפות.

ש. באיזה שפה הרצית להם?

ת. באנגלית. אשר ארבל, הנספח שלנו אז, ישב והיה אמור לתרגם אם לא הייתי מבין. יצאנו משם ואשר ארבל רץ וטילפן לשמעון פרס ואמר: "החבר'ה האלה מבלבלים את המוח, מה הם מקשקשים?" החרדה לסודיות היתה גדולה מאוד. כשחזרתי, שמעון פרס קרא לי ואמר לי: "שלמה, תקחו מה שיש, אחרת לא תקבלו כלום. אל תבלבלו את המוח". אבל אני התעקשתי. זה סיפור ארוך שנמשך שנתיים.

ש. אז עם גיבוי של יוחאי, שהיה אז מפקד החייל.

ת. כן. התכנית אושרה על ידו. הבאתי את זה בפניו והוא אישר. אני ריכזתי את זה. זה היה פרויקט אישי שלי. יוחאי התרכז בנושא הצוללות האנגליות, "הלווייתן" וה"דקר". כל מה שעשיתי היה בברכתו של יוחאי, אבל הייתי הבוס המוכר של הפרויקט הזה ללא שום מגבלות, כולל כלפי המטכ"ל ושר הביטחון. אז הגרמנים אמרו שהם ילמדו את הנושא וישבו. והתהליך הביורוקרטי הזה שהם למדו אחרי שהבאתי להם גם חומר בכתב, ואחר כך התחילו לבוא שאלות ושאלנו נענה. בשלבים מסוימים הגענו למצב שהם השתכנעו שבסדר, שנבוא, עוד איש אחד או שניים, לא להיפגש אתם, אבל שישבו במשלחת בקלן ויוכלו לתת תשובות. הבאתי את צבי רוזנר, שהיה מהנדס אלקטרוניקה. אחר כך את חיים שחל. בשלבים שונים מהנדסים שונים שיכלו לשבת במשלחת משרד הביטחון ולתכנן ולתת תשובות לשאלות של הגרמנים ולשנות. אנחנו חשבנו בחיפה כך והגרמנים אמרו שזה לא ילך כך, אז צריך למצוא פתרון אחר.

אני נכנס פה לתהליך מאוד מאוד ממושך, שבשלב מסוים - הייתי אומר שבסוף 1963 הגענו למבוי סתום. התברר שזה לא ילך. אני התעקשתי ואמרתי להם: תביאו את לורסן, את המהנדס של המספנה, או תנו לנו ללכת אליו. הם לא הסכימו. היה לנו ידיד אחד גדול שם, גנרל בקר, במיניסטריון שהיה ראש המשרד שעוסק בחוזים וברכישה. הוא היה הסמכות העליונה והיה ידיד אמיתי ובסופו של דבר כשהיינו הולכים אליו הוא היה נותן הוראות ובסופו של דבר הם ראו שהם לא יוצאים מזה - אנחנו מתעקשים, הם התחייבו ומעוניינים מה שיותר מהר להיפטר מהעניין, אז הם הביאו את לורסן לפגישה. הם אמרו לנו שלורסן לא ידע מי אנחנו.

בא גרט לורסן והמהנדס שלו ואני מוכרח להגיד שבפגישה אחת הכימיה בינינו נוצרה מיד. לא הפריע לי כלל שהם גרמנים. הם אנשי מקצוע שבנו במשך דורות. אמו של לורסן היתה אז המנהלת של החברה. אנשים מאוד הגונים, מאוד רציניים, מקצוענים ממדרגה ראשונה וכשאנחנו התחלנו שם להציג את הבעיות וכל הנסיונות של אנשי משרד הביטחון הגרמני ואמרו שזה לא ילך, החבר'ה האלה של לורסן אמרו: "זה ניתן לעשות, אנחנו נאריך פה, נגדיל פה, נוסיף פה. בעוד שבוע נביא לכם חישובים מדויקים". השמיים נפתחו. זה לא יאומן, היחסים והקשרים

במשך שנים (אני לא יודע אם גם היום קיימים) היו בלתי רגילים. את הסער 4 שבונים במספנות ישראל זה גם תכנון של לורסן ומה שנבנה בשרבורג זה העברת ידע של לורסן.

הגענו למצב שמשרד הביטחון גמר את התכנון בעזרת לורסן והכין תיק והעביר לקובלנץ לב.ו.ב. ושם עברנו עוד כמה חודשים של מדורי גיהנום עד שהם אישרו את זה גם כן, מפני שהיו להם את השאלות שלהם למה לקנות את זה בהולנד, ולמה זה באיטליה. נכון שזה היה פרויקט מאוד מאוד מורכב ולא לכל דבר היה פתרון בגרמניה. מי שנכנס לסטיל רואה כמה שהוא מורכב. אז, כאשר כבר העניין נגמר ולורסן קיבל את ההזמנה וכבר התחיל לחתוך פחים - העניין התפוצץ! הערבים גילו. זה היה באפריל 1965, והקימו קול צעקה. אדנאואר כבר לא היה וממשלת גרמניה, למעשה כל האספקה האווירית והיבשתית נגמרה, נשאר רק הבעיות שלנו שרק התחילו והערבים איימו בחרם כלכלי ושלא יתנו נפט לגרמניה. אז הגרמנים אמרו שהם יתנו כסף אבל לא יספקו את ההזמנה. גובשה איזה שהיא פשרה בין הממשלות שהם יתנו כסף והם יפסיקו את ההספקה והתחייבו לערבים שלא יספקו יותר, אבל יממנו את ההתחייבויות שנשארו, למעשה בחיל הים אף אחד עוד לא אמר בגלוי לעיתונות מה, אבל היה כתוב בעיתון כל יום, שנשאר עוד איזה שהוא קטע של אספקה שלא נגמר והם יפסיקו את זה והם יהיו מוכנים לממן את זה בביצוע במקום אחר. במקביל יקימו גם יחסים דיפלומטיים עם מדינת ישראל. זה היה הסיכום הפוליטי אבל אני אמרתי שאנחנו רוצים את השרטוטים ואת הפיקוח של לורסן. עבדנו שנתיים למצוא פתרון שכל המומחים אמרו שאי אפשר לבצע ואנחנו לא נתחיל מחדש אלא רוצים את זה ונעביר את זה למקום אחר. הגרמנים בשלב ראשון לא הסכימו להעביר את הידע לאיזה שהיא ארץ אחרת ואמרו שידעו שזה גרמנים, ואז היה שלב שהופיע בעיתונות במשך כמה שבועות, כמעט יום יום, הכותרת הראשית "השליח המיוחד בירנבך", שהיה שליח מיוחד של ממשלת בון שטס בין בון לירושלים לנסות ליישב את הסכסוך, את המחלוקת הזאת. ידעו שיש מחלוקת, שלא נגמרה האספקה, אבל לא ידעו בדיוק מה.

המחלוקת היתה שאני, כי יוחאי היה אז באבל על אמו שנפטרה, התנגדתי בכל תוקף ואמרתי שאנחנו מוכרחים לקבל את השרטוטים. אני עמדתי בלחץ בלתי רגיל. שמעון פרס אמר: "אמרנו לכם שלא תבלבלו את המוח, בלבלתם את המוח שנתיים ועכשיו זה הולך". אני התעקשתי. הפתרון נמצא על ידי מספנת שרבורג, כאשר אנחנו מצאנו בספרות שהמספנה הזאת בנתה וממשיכה לבנות עבור הצי הגרמני שולות מוקשים, ספינות משמר, בשיתוף פעולה עם לורסן. כלומר שתי המספנות האלה עבדו יחד. היתה איזה התחייבות של גרמניה לתת עבודה לצרפתים במסגרת חוזי השלום, אז הצרפתים קיבלו עבודות של לורסן בשיתוף פעולה אתו. אני אז נסעתי לפריז ונפגשתי עם בעל המספנה, פליקס אמיאו, שהוא אחד מגדולי הידידים שלנו ונפטר מזמן. מספנה פרטית בשרבורג, פליקס אמיאו (AMIOT).

"החתונה" עם שרבורג ועם פליקס אמיאו נמשכה שנים אחר כך. אני נסעתי אליו הביתה בפריז. היה לו יועץ גנרל גרמני בדימוס שהוא הזמין אותו ואנחנו הצגנו לו את הבעיה ושאלנו: אתה יכול לבנות את זה? הוא אמר: אני יכול לבנות את. שאלנו: "אתה יכול לשכנע את ממשלת גרמניה שתאשר את העברת הידע מלורסן"? הוא אמר: "אנחנו יכולים. אנחנו עובדים כל כך בשיתוף בלאו הכי ואנשים של לורסן נמצאים אצלנו ואנשים שלנו נמצאים אצל לורסן ואפשר". והם עשו את זה! באיזה צינורות פנימיים בגרמניה הם עשו את זה והידע כולו עבר מלורסן לאמיאו, למספנה הזו בשרבורג. במאי 1965 חתמנו את החוזה, בדיוק מתורגם מגרמנית לאנגלית, מאנגלית לצרפתית, כל הספציפיקציות, כל הפרטים. היה לנו משא ומתן קשה על המחיר, מפני שהיו עלויות, היו מחירים של לורסן והם בצדק בקשו יותר, אבל אמיאו ואנשיו היו מאוד הגונים, מפני שיש איזה שהוא מפתח לעלויות בין

גרמניה וצרפת ופרודוקטיביטי, פריון, חוץ מזה יש לנו עקומת למידה, אנחנו עוד לא בנינו דבר כזה, אנחנו צריכים להצטייד בציוד מיוחד לריתוכים של פחים דקים וכל מיני דברים כאלה.

חתמנו חוזה במאי 1965 ובאוגוסט 1967 כבר היה הסטיל הראשון כאן. מה שאני יכול להוסיף שנגיע אליו אחר כך עוד, שהזמנו 6 ואופציה לעוד 6 ומימשנו את האופציה והם בנו 12. כזכור, אחרי מלחמת ששת הימים דה גול הטיל אמברגו ועצר את זה. 6 ספינות כבר היו כאן, 7 למעשה, את 5 האחרונות הן עצרו והחמש האלה ברחו את הבריחה הדרמטית בדצמבר 1969, שכל העולם עקב אחריה ושגם הראה מה הן הספינות האלה. ב-4 ימים, בחורף קשה מאוד עברו 3000 מייל עברו בסערה נוראית.

ראיון עם שלמה אראל - קלטת 4, צד ב'

אראל: זה בדיוק התשובה, ה-Antidote למצב של צי מאוזן, של צי של דגמים, חולשה מאוזנת, ריבוי הדגמים. בעקבות אותה החלטה שלחנו משלחת לבקר בציי אירופה לבדוק דגמים שונים של טרפדות. ש. מי היה ראש המשלחת?

ת. יצחק שושן, שהיה מפקד פלגת 914, מפקד הפלגה של הסטרים. איני זוכר מי היו השניים האחרים. באופן ברור שלחנו אנשי סטרים, לבדוק מה נעשה בעולם. עדיין היינו בקונספציה של סטרים, אבל לפחות משהו חדש, לא ישן. אני מציין את זה מפני שזה דרך אגב הוביל אותנו לאיזה שהיא פלטפורמה בסיסית גרמנית. המשלחת הזאת ביקרה בכל הציים שבהם היו ספינות מהסוג הזה, ספינות טורפדו, ספינות תותחים, הכל בתחום של עד 150-180 טון. והם חזרו עם אינפורמציה חד-משמעית שהספינות מדגם יגואר, הגרמניות, ה-Schnell Bote הן ללא ספק הגדולות ביותר והטובות ביותר ממה שהיה בעולם אז. המתחרה שלהם היתה איזו שהיא ספינה איטלקית באותו גודל אבל לא הגיעה לרמת הביצועים של היגואר. האנגלים הציעו לנו את ה"דרק" (DARK) מפני שהם בנו דבר חדש, דגם שנקרא "בריי" (BRAVE).

היגואר הגרמני עלה לאין שיעור בביצועיו על כל מה שהיה אז. היגואר זה אחד הדגמים של ה"שנל בוטה" הגרמניות, שעוד במלחמת העולם הראשונה נקראו "אי בואטס" והן כולן פותחו על ידי מספנה בפייגוק ליד ברמן. המספנה היא מספנה פרטית של משפחת לורסן. חשוב לספר עליו עכשיו מפני שהוא היה איש מפתח. הם במשך כמה דורות פיתחו, הם היו באמת ה-World renowned masters. הם היו באמת ללא ספק המנוסים ביותר בסוג הזה של ספינות קטנות ומהירות ואספר אחר כך איך הגענו אליהם.

עכשיו אעבור לתהליך החשיבה שלנו. במקביל, איני זוכר אם בדיוק באותו מועד, אבל הכל בשנת 1961, 1962 סיירתי ושוחחתי עם מפקדות של חילות הים של רוב ארצות אירופה שהיו ידידותיות לנו - איטלקים, אנגלים, צרפתים, גרמנים, שוודים, דנים. נפגשתי עם כל אלה ושוחחתי אתם, כאשר מטרת הפגישות האלה היתה - מה התשובה ל"קומר" הרוסי. בסוף שנות החמישים ובתחילת שנות השישים הופיעו הסטילים הרוסים האלה והתחילו להופיע לא רק ברוסיה אלא גם ביוגוסלביה, במצרים והתחילו להימסר לקליינטים שלהם וזה היה ללא ספק משהו מהפכני.

לא היו למערב טילים טקטיים ים-ים; היו להם טילים בליסטיים וכל מיני דברים מתקדמים על האניות, כמובן טילי נ"מ, הרבה לפני שהיו לרוסים, היו גם לצרפתים וגם לבריטים, אבל בעיקר לאמריקאים, אבל טילים טקטיים לא היו להם, וזה לא מפני שהם לא יכלו לפתח אותם אלא שהם לא ראו שום צורך בזה, שום חשיבות. לא היתה להם בעית שטח מול הרוסים. לאמריקאים לא היתה בעית לוחמת שטח. היתה להם עליונות כל כך גדולה והקונספציה האמריקאית היתה בנויה, כפי שהיא בנויה עד היום - על נושאות מטוסים. האמריקאים לא היו צריכים להילחם בצי הרוסי ליד אמריקה. אם היו צריכים להילחם בצי הרוסי זה היה ליד רוסיה או בים התיכון או באיזה שהוא מקום בים הצפוני, כלומר הם היו צריכים להעביר את המלחמה מרחקים של אלפי קילומטרים, ולכן באופן טבעי הבסיס של מלחמה ימית ניידת, מלבד בסיסים יבשתיים כמובן, היה שדות התעופה הצפים האלה, נושאות המטוסים שהם היו הגרעין העיקרי של כוח הלחימה של הצי האמריקאי. הם ראו בזה - ובצדק - לא התרגשו שהרוסים היו על משחתות והיו להם טילים יותר גדולים מאשר טילי הסטיקס וה"קומר". האמריקאים לא התרגשו מזה בכלל, מפני שהם ראו את המלחמה בטווחים של מאות מיילים, הם שולחים את המטוסים עם נשק מדויק מאוד והם נלחמים למעשה נגד כלי השטח הסובייטיים במטוסים ולא בכלי

שטח. אני מסביר בקצרה מדוע הרוסים הקדימו את המערב בפיתוח טילי שטח טקטיים, בטילי ים-ים טקטיים. כשאתה אומר טקטיים, הכוונה לטווחים קצרים, טווחי מגע של עשרות קילומטרים.

לכן הלכתי לראות מה חושבים על זה הציים האירופיים שהם כן היו צריכים להיות מודאגים מהתופעה הזו של טילי שטח רוסיים, מהתופעה של ה"קומר". למשל מי שהיה צריך להיות מודאג זה האיטלקים, מפני שה"קומרס" הופיעו באלבניה וביוגוסלביה (אז עוד יוגוסלביה היתה קומוניסטית). השוודים היו צריכים להיות מודאגים, הדנים והאזור הבלטי כולו. לכן היה חשוב לראות מה הם חושבים ולהפתעתי הרבה, קודם כל רובם הבעיה של הצטיידות צבאית בשנות השישים המוקדמות באירופה לא היתה הבעיה בעדיפות ראשונה. לא היה חשוב בכלל לאף אחד מהם. אמריקה שתדאג. זה היה המצב - אמריקה דאגה, כפי שעד היום היא דואגת.

היחידים היו הצרפתים שבגלל מדיניות של יוקרה, דה גול היה ידוע שהוא לא רוצה להיות ואסאל של האמריקאים, הם פיתחו עוצמה גרעינית יותר, השקיעו יותר מהאחרים, אבל דוקא משום כך לא עניין אותם בכלל לוחמת השטח ובדאי לא "הקומרים" הרוסים שלא יכלו להגיע לצרפת. מה שהצרפתים פיתחו זה צוללות אטומיות עם טילים בליסטיים, כמעצמה שהיא משתתפת במערך ההרתעה הגלובלי, המערך האסטרטגי הגלובלי. אז להיפך, הם העבירו את כל הדגש על הצוללות האטומיות עם טילים בליסטיים.

היחידים שנראו לי שמודאגים, קודם כל לא חברי נאט"ו, היו השוודים. הם בנו את הכוחות הצבאיים שלהם בכלל בעצמם. הם אף פעם לא היו מוכנים להודות נגד מי הם בונים את זה, מי האויב שלהם. אבל זה היה ברור שהם צופים להתגונן מפני חדירה או כרסום של האימפריה הסובייטית. הם היחידים שלפחות חשבו על זה. היו לרוסים גם הרבה נושאות טילים קטנות מסוג הטרפדות האלה. הדבר המוזר ששאלתי אותם מה התשובה שלהם לטילים האלה, זה בכל זאת טיל שיכול להטביע אוניה, טיל קטנטן, שדוקא בים הבלטי במים סגורים, בזירה קטנה שבה הם יכולים להגיע לאיזה שהוא מקום, הם מהווים סכנה. אז הם אמרו שהתשובה זה gun boats, שאלה הן ספינות תותחים חוץ מתשובה אווירית. כמובן שהם פיתחו הרבה מאוד את האוויריה של הצי. האוויריה השוודית מבוססת על יבשה, לא למרחקים. הם לא היו צריכים להילחם באוקינוס. אבל אוויריה ומטוסים שיתמחו בלחימה נגד כלי שייט. אז הם התבססו במידה רבה על זה, אבל בתנאי מזג האוויר של הים הבלטי, בתנאי ראות גרועה, ואז עוד לא היו אמצעים כאלה כפי שיש היום לשגר נשק מדויק בתנאי אל-ראות, שלא היו עוד בתחילת שנות השישים, ולכן הם אמרו שחלק מהפתרון זה במטוסים, אבל נוסף לזה, או החלק העיקרי של הפתרון זה Gun boats, שהן ספינות תותחים. והם כבר בנו, היו להם דגמים של ספינות בעלות 150-180 טון, מאוד מהירות, 40 קשר, הרבה יותר מהירות מה"קומר", עם תותחים מהירי ירי, שני סוגים בני 40 מ"מ, 76 מ"מ, תותחים מהירי ירי, מבוקרים על ידי מכ"מ, מדויקים מאוד, שהם כמובן שהקונספציה היתה שקודם כל הטילים הסובייטים היתה הערכה שהם לא כל כך מסוגלים לפגוע בכלים קטנים ומהירים ואפשר להתחמק מהם והיכולת שלהם לסגור טווח במהירות, להגיע לטווח תותחים ולהשמיד את ה"קומרים" באש תותחים, כאשר ה"קומרים", הספינות הסובייטיות האלה לא היה להם שום דבר אלא רק מקלע. זה בכלל היו משגרים צפים. אלה לא היו כלי מלחמה שיש להם את אמצעי הגילוי וההתגוננות והמהירות וכושר השהיה בים. זה כלים שלפי הדוקטרינה הסובייטית היו מנוהלים ממרכז בקרה ביבשה. היו משגרים אותם. למעשה אצל הרוסים ה"קומרים" האלה לא היו יותר מאשר קידום הארטילריה החופית.

צריך לזכור שאת הרוסים הטרידה תמיד הבעיה של יכולת הפלישה של המערב לטריטוריה סובייטית. אם בפסיפיק, אם בים הצפוני, אם בבלטי או בים השחור. במלחמת העולם השנייה זה בלט. הדוקטרינה הימית

הסובייטית היתה בעיקר באותה תקופה הגנת חופים, התפקיד של הצי זה הגנת חופים. זה כמו שהמטכ"ל שלנו חשב על חיל הים. ולכן אחת הבעיות שלהם היתה נושאות המטוסים. מפני שאם האמריקאים "המנוולים" האלה יבואו לנחות בטריטוריה סובייטית, הם באים בחיפוי של נושאות מטוסים שמתייצבות במרחק של 200-300 מייל מהחוף ומשגרות מטוסים. זאת אומרת מעבר לטווח של הארטילריה החופית. היתה להם ארטילריה חופית מאוד מאוד צפופה, ומעניין שאותו דבר המצרים והסורים. המצרים והסורים פשוט למדו מהדוקטרינה הסובייטית. אז התפקיד, לפחות הראשוני, בתקופה הראשונה של ה"קומרים" האלה קודם של הטורפדות וה"קומרים" האלה החליפו את הטורפדות. זה כאילו לקדם את הארטילריה החופית, להרחיק אותה, ליצור אפשרות של לתקוף את ציי האויב במרחק גדול יותר מהחוף, אבל הם בסך הכל מבוקרים על ידי תחנת חוף. הם מקבלים פקודות והם גם נבנו בכמויות עצומות. הקונספציה היתה הסתערות של מאסות ושיגור מאסות של טילים נגד כוחות המשימה האמריקאים, של נושאות המטוסים. לכן הם לא היו טילים שהיו מסוגלים להתגונן. והתשובה שהשוודים חשבו עליה היא Gun boats. גם האיטלקים בנו משהו דומה, ספינה מהירה יותר, תותחים עם עדיפות אש גדולה מאוד, סוגרים טווח ומשמידים באש תותחים והעריכו שהם עצמם לא כל כך פגיעים לטילים הרוסיים האלה מפני שהם מטרה קטנה ומהירה מאוד.

אני עובר לעשות מונולוג, שלפי דעתי הוא מעניין, מפני שגם בשעתו למי שסיפרתי ולמי שהצגתי את זה היה מאוד מעניין. אני חזרתי מהסיוור הזה והשקעתי הרבה זמן, אני חושב שזה היה שבועות של מחשבה. חשיבה זה עניין שכשאתה מגיע בסופו של דבר למסקנות אז לפעמים זה נראה כל כך מובן מאליו, איך לא חשבו על זה או איך לא חשבת על זה מהתחלה. צריך לזכור שכל תהליך חשיבה, קודם כל אתה מחופר בקונספציות קיימות וזה תהליך איטי מאוד להשתחרר מהם. מה שאני ראיתי לנגד עיני ואני למדתי הרבה היסטוריה ימית, כתבתי הרבה, גם בבית-הספר לפיקוד ומטה הבריטי עסקתי בזה, וראיתי לפני תופעה שלמעשה חוזרת על עצמה כעבור כמעט 80 שנה; במשך מאות שנים, למעשה הנשק העיקרי בלוחמת ים היה התותח. כמובן שהתותח הלך והתפתח. תותח בהגדרה זה נשק סטטיסטי, כלומר זה לא פגיעה אחת שיכולה להשמיד. בקרב תותחים עומדות שתי אוניות או שני ציים, שתי שייטות אחד מול השני ויורקים אש.

הקרבות המפורסמים בטרפלגר וקרוב יוטלנד במלחמת העולם הראשונה, שהיה הקרב הקלסי הגדול של ה Fleet action, ששם מי שפוגע יותר, מי שנפגע פחות בסופו של דבר מנצח. זה נשק סטטיסטי. זה לא נשק השמדה. לא על ידי פגיעה אחת. לפעמים באיזה פגיעה של מזל פוגעים במחסן תחמושת והוא מתפוצץ והאניה טובעת. זה קורה לפעמים. אבל בסך הכל תותח זה נשק סטטיסטי. יש אחוז מסוים של פגיעות. כל פגיעה גורמת לנזק מסוים, זה לא משתק את האניה או את המפגע וכך ממשיכים להילחם עד שצד אחד מנצח. זה בעיה של יחסי שחיקה, כמה נשחק זה שיפסיד ומי יפסיד.

זה היה כך במשך מאות שנים. הואיל והתותחים הם הנשק, אז כמובן כל אחד שאף לעשות תותח יותר גדול, יותר חזק עם קליבר יותר גדול, עם טווח יותר גדול, שיהיה לו יתרון בטווח, כדי שיוכל לירות ולפגוע בשני לפני שהוא יכול להיפגע, וכדי שיהיה תותח גדול יותר צריך אניה גדולה יותר - צריך לזכור שלתותח יש רתיעה, אז זה לא רק המשקל שלו ומשקל התחמושת שהוא צריך לשאת, אלא גם יכולת העמידה של הפלטפורמה ברתיעה, כי הוא לא יושב על הקרקע אלא על המים ויש לו רתיעה גדולה מאוד, כך שהלך והתפתח תותח ואניה שנושאת אותו עד שבסוף מלחמת העולם השנייה, בדמדומי התקופה הזו, ליפנים היתה אניה של 80 אלף טון, עם תותחים של 18 אינץ', אבל השכיח שהיה במערב היה 16 אינץ'.

ש. כמה תותחים היו על האניה?

ת. 8-9 תותחים, 12 תותחים, חוץ ממה שנקרא סוללה משנית של תותחים בעלי 6 אינץ'. דרך הטבע כשהנשק הוא התותח אז יותר ויותר התפתחה מלכת הקרב, אניית המערכה, ה-Battle ship, והמושג של לוחמת ים התרכזה בקרב ההכרעה, בקרב הימי הגדול. וראינו זאת במלחמות הימיות ההיסטוריות, כמו טרפלגר, וקרב יוטלנד במלחמת העולם הראשונה, כשהצי הבריטי הביס את הגרמנים, ביוטלנד בים הצפוני. כל האסטרטגיה הימית היתה בנויה על ה-Fleet action, הקרב הגדול. דרך אגב זה מושג שעד היום קיים בשריון, קרב ה-ש ב-ש, קרב השריון הגדול, הוא גורם את ההכרעה, מפני שאם אתה מכריע, אז אתה אחר כך שולט בזירה, אתה יכול בכוחות עדיפים להגיע לכל מקום. כך התפתחו תפישות הלחימה הימית.

הסדק הראשון היה הופעת הטרופדו, שהומצא בתחילת המאה. הטרופדו הראשון, כפי שהוא היה עדיין בתקופה שאני מדבר עליה, זה למעשה כלי שייט תת ימי, זה צוללת קטנה שנוסעת בכוחות עצמה. לא יורים אותו, לא צריך הדרך. מטילים אותו למים, יש לו מנוע ופרופלור והוא נוסע. מכוונים אותו והוא שט לכיוון למפגש לפגוע באויב. הוא מתחת למים ויש לו ראש קרבי גדול, מאות קילוגרמים חומר נפץ ואם הוא פוגע הוא פוגע בבטן הרכה של אניית המלחמה, אניות הקרב האלה היו גם משוריינות עם שריון עבה מאוד, אבל יש גבולות למשקל ודוקא הטרופדו שפוגע בתחתית האנייה, בבטן הרכה, יכול להטביע והיו מקרים שזה גרם גם להטבעה של אניה גדולה. הטרופדו הזה, מאחר שאין לו רתיעה, אפשר לשאת אותו גם על ספינה קטנה.

ש. מאיזה ארץ הביאו אותם?

ת. כולם. זה התפתח אני חושב לראשונה אצל הבריטים. משהו דומה שקראו לו טורפדו היה כבר במלחמת האזרחים באמריקה, אבל זה לא היה כלי שנוסע בעצמו אלא שזה היה איזה שהוא דבר שהאניה המשוריינת עם מוטות ארוכים מחזיקה קדימה פצצה והיא מנגחת עם זה מבלי שהיא בעצמה תיפגע. בתחילת המאה מופיע פתאום נשק קטלני, להבדיל מנשק סטטיסטי, שפגיעתו היא קטלנית ויכולה להטביע אניה, והוא זול ונישא על כלי קטנטן שמותר לאבד אותו וזה לא אסון גדול. כשנלחמים עם אניות שיש עליהן צוות של 1500 איש, אניות ענק כאלה, אז טרפדת עם 10-12 איש תלך לאיבוד, זה לא נורא. מפני שסיכויי הפגיעה בטרופדו כזה קונבציונלי היו קטנים מאוד, מפני שצריך לכוון אותו, הוא צריך לנוע למפגש, ואם הצד השני משער למשל שירו טורפדו, הוא מסתובב, אז כבר לא פוגעים ולכן הטקטיקה של אז בירי טורפדו היתה במאסות, שיגור של הרבה מאוד טורפדות בו-זמנית, מין מניפה כזאת, כדי לכסות שטח גדול, בתקווה שחלק מהן יפגע.

אלה היו הטרפדות הראשונות, שהיו עוד לפני שהיו דיזלים, הן היו ספינות קיטור של 150 טון, משהו כזה. אז היתה התשובה של הציים לטרופדו האלה, ה-Gun boat - המשחתת. מה שאנחנו קוראים משחתת ובאנגלית Destroyer, השם שלו הוא Torpedo boat destroyer, זה רק קיצור. בגרמנית זה "צייד טורפדות". בצרפתית זה "נגד טורפדות", באיטלקית "צייד טורפדות". המשחתת הזאת היתה של בערך 200 טון והיתה כמובן קצת יותר גדולה מהטרפדת, היתה הרבה יותר מהירה והיו לה תותחים עדיפים. הרעיון היה פשוט לגמרי: המשחתת הזאת לפגוע בה בטרופדו אי אפשר היה, כי היא קטנה מדי, מהירה מדי, היא לא שוקעת מספיק עמוק. היא שוקעת מטר או שניים. הטרופדו הולך יותר עמוק, הוא לא יכול ללכת על פני המים, ולכן המשחתת לא פגיעה לטרופדו, וגם אם היא נפגעת, אז מה יש? המשחתת משמידה את הטרפדות. זו היתה התשובה הראשונה. רק כדי ללמוד את סיפור המשחתות.

אינני יודע כמה שנים עברו, עשרות אולי, עד שמישהו חשב ואמר: אם יש לנו את ציידת הטרפדות האלה, והיא עדיפה על הטרפדת, מדוע שלא נצייד אותה בטרפדות גם כן? ואז התחילה להתפתח המשחתת הקלאסית שנקראת ה-Fleet destroyer, שהיא מגלמת את שני התפקידים - של הטרפדת ושל ציידת הטרפדות. לא היה שום היגיון שתהיה ספינה שעושה רק את זה. במלחמת העולם הראשונה עוד ראו אותם בהחלט בכמויות גדולות, את ה-Fleet destroyers, שכבר התחילו לגדול קצת ותפקידם היה להיות המסך שמגן על ה-Battle line, על השייטת של אוניות הקרב, אוניות המערכה והן מבצעות התקפת טורפדו על צי האויב עוד לפני שמגיעים לקרב תותחים, לפני שמגיעים לטווחי תותחים, והם המגינים מפני התקפת טורפדו של הצד השני. רק כדי להמשיך את התפתחות המשחתת - אחר כך כשהתחילו להופיע צוללות, וצריך היה להתגונן מפניהן, הופיעו מטוסים וצריך היה להגן על הצי מפני מטוסים, הופיעו משימות נוספות רבות, אז בדרך הטבע שמו אותן על המשחתות ואז המשחתת הלכה וגדלה, אבל למעשה אפילו המשחתות Z האחרונות שלנו - "יפו" ו"אילת" - בעיקר הן היו אותו Fleet destroyer, היה להן 8 צינורות טורפדו, תותחים של 4.5 אינץ' והתפקיד שלהן היה לבצע התקפת טורפדו ולהתגונן בפני התקפה כזאת. זה חזרה אולי אפילו למושגי מלחמה לפני אלפי שנים, שתמיד יש איזה שהוא חלוץ, לפני שהכוחות העיקריים נפגשים, יש כוחות מסיירים שמתקוטטים זה בזה. זה מסך כזה על צי הקרב. זה המשחתת.

עכשיו, אחרי עשרות שנים, אני בא ושואל מה זה הטיל? הטיל החליף את הטרפדו בתור נשק קטלני הרבה יותר קטלני והרבה יותר מדויק. סיכויי הפגיעה שלו הרבה יותר גדולים מזה של טורפדו והוא נישא גם כן על כלי קטן וזול, ואפשר לבנות מאות כאלה. אני שואל את הציים הוותיקים מה התשובה שלהם והם עונים אותה תשובה כמו שנתנו לפני 80 שנה - Gun boats - במקום Torpedo boats destroyer, במקום "ציידת טורפדות", ציידת סטילים.

ש. שזאת היתה צריכה להיות התשובה.

ת. כן. זה מה שעשו השוודים. ואני חשבתי לעצמי שצריך ללמוד מההיסטוריה אבל לא מוכרחים להעתיק אותה ואנחנו לא מוכרחים ללכת שלב אחרי שלב ומדוע שלא נפתח את הסטיל והתשובה לסטיל, ציידת הסטילים, באותו כלי? זה - הייתי אומר, בתמצית הרעיון הבסיסי שהתגלגל בראשי.

ש. באיזה תקופה זה בערך?

ת. ב-1962. אני צריך לספר על המאורעות שהיו מסביב שסייעו למעשה להגשים, שהרעיון בעצמו לא שווה כלום אם אין יכולת מעשית לממש אותו. שני דברים עיקריים ארעו באותה תקופה שממש כאילו הייתי אומר חברו יחד עם הרעיון הזה ואיפשרו לפתח את הקונספציה של הסטיל הישראלי. דבר ראשון זה הסכם "ולדורף-אסטוריה" בין בן-גוריון לאדנאר. זה היה בשנת 1960 או 1961. עובדה היסטורית ידועה - היה הסכם בין בן-גוריון ואדנאר שגרמניה תסייע להגנת ישראל על ידי חימוש צה"ל. היתה איזה שהיא מסגרת, סכום מסוים. כמובן שבתנאי שכל זה יהיה סודי. זה היה מחוץ לנושא השילומים. זו היתה הבנה בין שני גדולי הדור האלה - בן-גוריון ואדנאר.

המסגרת הזאת אחר-כך הפכה בידי הממשלות, או למעשה המטות המטכ"ליים של שתי המדינות לסיוע צבאי גרמני. רוב הסיוע האווירי והיבשתי, לא רובו אלא כולו, היה למעשה מימון גרמני לציווד מערבי, מפני שלגרמנים לא היה אז, כי הם לא ייצרו אז ציוד. באותה תקופה לא ייצרו אפילו טנקים ולא מטוסים, מטוסי קרב עד היום הם לא מייצרים ואם מייצרים זה משהו בשיתוף עם צרפת ואנגליה. הגרמנים מימנו בתנאי סודיות, חלק גדול מהסיוע הצרפתי גם בטנקים, נגמשים וחימוש יבשתי ואווירי.

המסגרת שבעבודת המטכ"ל תורגמה לרשימת רכש, במישור הימי כללה 3 צוללות ו-6 טרפדות. זו היתה המסגרת שהוקצתה בעבודת המטה המטכ"לית למסגרת הסיוע הגרמני. התחום היחידי שבו הגרמנים היו מעוניינים לתת משלהם היה התחום הימי, אבל לא רק זה שהיו מעוניינים לתת משלהם אלא שלאף אחד לא היה מה שאנחנו רצינו. ומה שהיה לאחרים לא התאים לנו. הגרמנים זה היה התחום היחידי באותו זמן שהם לא הפסיקו אחרי מלחמת העולם לפתח. היה להם היגואר והם פיתחו צוללות בסדר גודל של 400 טון, צוללות מודרניות מאוד שההצטיידות הראשונה היתה שהם בנו 12 כאלה לנו. האנגלים כל הזמן רצו וגם מכרו לנו את ה"שמאטעס". היתה פה קוניוקטורה שבמישור הזה של ההסכם בן-גוריון-אדנאואר בקטע הימי, רק לגרמנים היתה תשובה מתאימה עבורנו, דבר קיים, והם היו מעוניינים לספק לנו. כמוכן אינטרס כלכלי לא רק לממן אלא לתת עבודה למספנות שלהם. התנאי כולו של כל העיסקה הזו היתה חשאיות מוחלטת, שלא ייודע שום דבר לאף אחד.

ש. אז למעשה אתם אז בכלל לא ידעתם על זה.

ת. אני ידעתי. זה עלה בקנה אחד עם הבדיקות הקודמות שלנו על היגואר, אז ברור היה שהתכנית היתה 3 צוללות כפי שהם בונים ו-6 טרפדות יגואר. הארועים האלה חברו יחד. אז אנחנו התיישבנו, על סמך השרטוטים, התכונות שהיו לנו על היגואר. הדבר השלישי או הרביעי שחבר לאותה החלטה היה פיתוח הגבריאל. אז לא היה גבריאל, אלא היה טיל שפותח על ידי רפא"ל, שנקרא "לוז" ושהוא פותח בכלל לצורכי יבשה, לחיל התותחנים. בערך באותו זמן, בשנת 60-61 התחילו ניסויים מעשיים שלו. הלכתי לצפות בהם. זה היה כלי מאוד פרימיטיבי שנעשה בניווט אופטי, זאת אומרת שהנווט צריך להסתכל, לראות אותו, לראות את המטרה ולתת לו פקודות ברדיו.

זו לא היתה הצלחה גדולה ולחיל התותחנים זה גם לא היתה תרומה גדולה. טיל בסדר גודל של 80 ק"ג ראש קרבי זה מאוד משמעותי בים, באניה, אבל מול ארטילריה שירה מטחים הרבה פגזים ומכסה שטח זה לא דבר מאוד משמעותי והצבא לא התלהב מזה. להפך, הצבא חשש שיכריחו אותו לקחת את זה ולא יתנו לו לקנות תותחים. בדיוק אז אנחנו חשבנו: אולי זה טוב בשבילנו והתחלנו בנסיונות. כדי שיוכן שה"לוז" הזה פותח לפני שבאה הקונספציה של הסטיל, המערכת הראשונה הורכבה על משחתת, על אח"י "יפון" וזה היה אמור להחליף את הטורפדו, כנשק בעלי סיכויי פגיעה יותר גדולים. היתה מערכת ראשונית נסיונית על אח"י "יפון" שהכזיבה לחלוטין. כל העניין הזה של ניווט אופטי לא הצליח, בגלל עשן והסתרות וכל מיני דברים שלא ניכנס לפרטים. בלילה בכלל לא היה לו פתרון והוא לא כל כך הצליח בתצורה כפי שרפא"ל פיתח אותו. אז היתה תחרות גדולה מאוד בין רפא"ל והתעשייה האווירית, שקיימת גם היום. באו אלי אנשי התעשייה האווירית עם הצעה. הם אמרו: אנחנו מסוגלים לפתח ראש ביות ל"לוז" הזה, להחליף את הניווט האופטי למערכת ניהוג אלקטרונית. היתה פגישה אצלי במשרד. ישבו עם אנשים שלי, במיוחד צמח שהוא אחד הגאונים האלקטרוניים ומוח פורה במיוחד והוא הגורו של הלחימה האלקטרונית של חיל הים, וישבו עוד כמה אנשים ובאו אנשי התעשייה האווירית והציגו את המחשבה הראשונית, את הקונספציה איך הם יהפכו את ה"לוז" לטיל שמתבנית. הם באמת דיברו שטויות. צמח ישב לידי וכל הזמן לחש לי: שטויות, הם לא יודעים מה שהם מדברים. אני בעטתי בו מתחת לשולחן שישתוק. צמח הוא מהנדס אבל אני הייתי ברמה של הפוליטיקה המטכ"לית וראיתי בברית כזאת עם התעשייה האווירית הצלה שלנו. אמרתי שאולי הם לא יודעים מה שהם מדברים אבל יעשו משהו אחר. אבל קודם כל בואו ניכנס למיטה עם האנשים האלה. הגיבוי שהם היו מקבלים ממשרד הביטחון היה אדיר.

ש. שלכם כל כך חסר.

ת. נתנו להם כספים, נתנו להם הכל. אז אמרנו: בבקשה. אספר לך קוריוז, שבצה"ל היו גם אז נוהלי פיתוח אמצעי לחימה, יש תהליכים ויש תהליכי אישור וועדות מטכליות לא רק במסגרת הזרוע. היום זה יותר במסגרת הזרוע, בשעתו לא כל כך. עד היום אני יכול לומר שה"גבריאלי" לא אושר בכלל ברמה של המטכ"ל של ועדות האמל"ח. אושר שלב פרימיטיבי שלו, של חוג גובה וניווט אופטי. זה פרטים טכניים. אולי אחר כך אושר, אבל עד שאני יצאתי, עד 1970 זה נעשה ללא אישור מלא של המטכ"ל, של הגורמים אג"מ, מאמל"ח, אלה שצריכים לאשר את התכנית. אני זוכר אפילו שחיל האוויר כתבו חוברת, ספר שלם, של ביקורת למה זה לא יעבוד. הם לא רצו שיתנו כסף לזה. זה קצת מתחום הרכילות. לי היה ברור שאנחנו צריכים לשתף פעולה עם התעשייה האווירית, לעודד אותה ובפועל מה שקרה הוא, שנכון שהרעיונות המקוריים שלהם לא היו טובים, אז רעיון אחד לא טוב, וניסו רעיון שני ורעיון שלישי ובסופו של דבר יצאו, ואני פה מדלג על פני כמה שנים טובות, עם ה"גבריאלי".